

LUONNOS

Laki muuntogeenisestä kasvintuotannosta sekä muuntogeenisen, tavanomaisen ja luonnonmukaisen maataloustuotannon rinnakkaiselosta

SISÄLLYSLUETTELO

YLEISPERUSTELUT	2
1 Johdanto	2
2 Nykytila.....	3
2.1 Lainsäädäntö	3
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EY:n lainsäädäntö	5
2.2.1 Muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljely	5
2.2.2 Komission rinnakkaiselosuositus.....	6
2.2.3 EY:n lainsäädäntö	7
2.3. Kansalliset rinnakkaiselossäännökset EU:n jäsenvaltioissa	9
2.4. Nykytilan arviointi	14
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	15
3.1 Tavoitteet	15
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	16
3.2.1 Viljelyn järjestäminen	16
3.2.3 Vakuutusjärjestelmät ja rahastot	22
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	22
4 Esityksen vaikutukset.....	24
4.1 Toiminnanharjoittajiin ja viranomaisiin kohdistuvat taloudelliset vaikutukset.....	24
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	26
4.3 Ympäristövaikutukset	26
4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset	27
5 Asian valmistelu.....	28
5.1 Valmisteluvaiheet ja aineisto	28
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	28
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	29

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Viljelykasvien rinnakkaiselolla tarkoitetaan toimenpiteitä, jotka tähtäävät muuntogeenisten ja muiden viljelykasvien tuotannon harjoittamiseen rinnakkain. Toisaalta rinnakkaiselossa on kysymys myös tuottajien ja kuluttajien mahdollisuudesta valita erilaisten tuotantomuotojen (muuntogeeninen, tavanomainen ja luonnonmukainen) välillä. Rinnakkaiselon kannalta keskeinen kysymys on sekoittuminen ja sen ehkäisy. Kun muuntogeenisistä aineista esiintyy muissa kuin muuntogeenisissä tuotteissa, tuotantolaitoksissa ja tuotantopaikoilla, voi se aiheuttaa viljelijöille, elintarvikkeiden ja rehujen jalostajille sekä kauppiaille taloudellisia vahinkoja. Sekoittuminen saattaa tällöin vaikeuttaa tai estää kokonaan tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden tuotantoa ja markkinointia.

Muuntogeenisten kasvilajikkeiden hyväksyntä ja käyttö on Euroopan yhteisön (EY) lainsäädännössä yksityiskohtaisesti säädeltyä. Yhteisön lainsäädännön mukaan geenitekniikalla jalostettuja lajikkeita voidaan markkinoida, jos niiden levittämisestä ihmisten ja eläinten keskuuteen tai ympäristöön ei aiheudu vahinkoa. Muuntogeenisiä lajikkeita voidaan hyväksyä kaupalliseen viljelyyn vain, jos ne läpäisevät yksityiskohtaisen terveys- ja ympäristöriskeihin kohdentuvan riskinarvioinnin. Tämä kattaa vaikutusten arvioinnin niin siitepölyn ja siementen leviämisestä kuin muuntogeenisen kasvin risteytymisestä muiden viljelykasvien tai luonnonvaraisten kasvien kanssa. Koska lajikkeiden hyväksymisprosessissa on jo arvioitu terveydensuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät vaikutukset, rinnakkaiselosäädöksissä keskitytään sekoittumisen ehkäisemiseen.

Euroopan yhteisön lainsäädännön mukaan muuntogeenisen aineksen käytöstä on tuotteissa ilmoitettava asianmukaisilla merkinnöillä. Sen sijaan yhteisön lainsäädännössä ei ole säännöksiä lajikeluettelon hyväksytyjen muuntogeenisten lajikkeiden viljelystä. Euroopan yhteisöjen komissio (komissio) on asiaa koskevassa suosituksessaan todennut, että on jäsenvaltioiden tehtävä kehittää ja toteuttaa rinnakkaiseloon liittyviä toimenpiteitä. Tätä ehdotusta laadittaessa on otettu huomioon edellä mainittu komission suositus.

Tällä hetkellä Suomessa ei koetoimintaa lukuun ottamatta viljellä muuntogeenisiä lajikkeita. Jos muuntogeenisiä lajikkeita viljeltäisiin Suomessa, kohdentuisi ehdotetun lain sääntely Euroopan yhteisön lajikeluettelon hyväksytyyn muuntogeenisen lajikkeen viljelyyn, maatilalla tapahtuvaan käsittelyyn ja varastointiin sekä kuljetuksiin maatiloilla ja maatilojen välillä. Lakia ei sovellettaisi muuntogeenisten lajikkeiden kauppaan tai kuljetuksiin ja sadon käsittelyyn maatilan ulkopuolella. Ehdotettua lakia ei myöskään sovellettaisi muuntogeenisten kasvien koetoimintaan, josta säädetään geenitekniikkalaissa (377/1995). Lailla ja sen nojalla annettavilla asetuksilla säädeltäisiin rinnakkaiselon kannalta keskeisimmistä viljelytoimenpiteistä.

Viljelijät voisivat vapaaehtoisin sopimuksin perustaa muuntogeenisistä lajikkeista vapaita alueita. Julkista sääntelyä muuntogeenistä lajikkeista vapaiksi alueiksi voidaan vain tarkoin rajoitetuissa tapauksissa pitää leviämisen estämiseksi perusteltuna ja EY-oikeuden mukaisena. Erityisistä syistä, siementuotannon puhtausvaatimusten saavuttamiseksi, voitaisiin lakiin perustuvien säädösten antaa yksityiskohtaisia lajikekohtaisia rajoituksia tietyllä rajatulla alueella, jos muilla toimenpiteillä ei riittävästi lajikepuhtautta pystytä saavuttamaan.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö

Rinnakkaiselo liittyy yhteisössä viljeltäviksi hyväksytyjen muuntogeenisten kasvilajikkeiden tuotantoon. Rinnakkaiseloa säänneltäessä määritellään toimivat ja kustannustehokkaat menettelyt, joilla voidaan ehkäistä muuntogeenisen aineksen sekoittumista muuntogeenisen viljelykasvin viljelmältä ympäristön tavanomaisille tai luonnonmukaisille viljelmille sekä järjestää tällaisesta sekoittumisesta mahdollisesti aiheutuvien taloudellisten vahinkojen korvaaminen.

Tässä luvussa tarkastellaan sekä muuntogeenisiin organismeihin liittyvää että vahinkojen korvaamista koskevaa Suomen lainsäädäntöä. Voimassa olevaan eri alojen lainsäädäntöön ei suoranaisesti sisälly säännöksiä, jotka koskisivat yhteisössä hyväksytyjen muuntogeenisten kasvilajikkeiden ja muiden kasvilajikkeiden rinnakkaisen viljelyn järjestämistä. Muuntogeenisiä viljelykasveja ei toisaalta ole missään lainsäädännössä nimenomaisesti rajattu lainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle.

Geenitekniikkalaki

Geenitekniikkalailla pannaan täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/18/EY geneettisesti muunnettujen organismien tarkoituksellisesta levittämisestä ympäristöön ja neuvoston direktiivin 90/220/ETY kumoamisesta, jäljempänä avoimen käytön direktiivi, sekä neuvoston direktiivi 90/219/ETY geneettisesti muunnettujen mikro-organismien käytöstä suljetuissa oloissa, jäljempänä suljetun käytön direktiivi. Lain tarkoituksena on edistää geenitekniikan turvallista käyttöä ennalta varautumisen periaatteen mukaisesti, eettisesti hyväksyttävällä tavalla sekä suojella ihmisten ja eläinten terveyttä ja ympäristöä muuntogeenisiä organismeja käytettäessä. Muuntogeenisellä organismilla laissa tarkoitetaan organismia, jonka perintöainesta on muunnettu tavalla, joka ei toteudu luonnossa pariumin tuloksena tai luonnollisena yhdistelmänä.

Laki koskee muuntogeenisten kasvien, eläinten ja mikrobien kasvatustilojen ja kenttäkokeiden hyväksymisessä sovellettavia periaatteita ja hyväksyntämenettelyä Suomessa; sekä kansallisia toimenpiteitä ja sovellettavia periaatteita käsiteltäessä lupien myöntämistä muun muassa muuntogeenisten kasvien kaupalliseen viljelyyn EU:ssa avoimen käytön direktiivin mukaisesti. Jokaisen muuntogeenisen eliön vaikutukset arvioidaan tapauskohtaisesti erikseen, ja käyttö lupa myönnetään ainoastaan sellaisille muuntogeenisille eliöille, jotka ovat turvallisia ihmisten ja eläinten terveydelle ja ympäristölle. Lupaan voidaan sisällyttää riskinarvioinnin perusteella tarpeellisia ehtoja ja rajoituksia.

Geenitekniikkalaissa säädetään, että siinä tarkoitettu toiminnasta johtuvan ympäristössä aiheutuneen vahingon korvaamiseen sovelletaan ympäristövahinkojen korvaamisesta annettua lakia (737/1994), jäljempänä ympäristövahinkolaki, sekä muuntogeenisiä organismeja sisältävästä tuotteesta henkilölle tai yksityiselle omaisuudelle aiheutuneen vahingon korvaamiseen tuotevastuulakia (694/1990). Muun sanotusta toiminnasta aiheutuneen vahingon korvaamiseen sovelletaan vahingonkorvauslakia (412/1974).

Geenitekniikkalaissa säädetään geenitekniikan rekisteristä jota ylläpitää sosiaali- ja terveysministeriön tuotevalvontakeskus. Rekisteriin tallennetaan muun muassa markkinoille saatettujen muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelypaikat, jos ne eivät ole muussa rekisterissä. Laissa ei säännellä hyväksytyjen

muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelyä eikä viljelijöiden keskinäissuhteiden järjestämistä.

Siemenkauppalaki

Siemenkauppalaki (728/2000) sisältää säännökset muuntogeenisten siementen kaupasta. Muuntogeenistä kylvösiementä saa tuottaa ja markkinoida vain, jos sen haitattomuus ihmisen terveydelle ja ympäristölle on varmistettu tarpeellisilla tutkimuksilla ja muilla toimenpiteillä.

Laki maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä

Laissa maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä (284/2008) säädetään rekisteritiedoista, joita kerätään maaseutuelinkeinohallinnon tehtävien hoitamiseksi. Kyse on lähinnä ammattimaiseen viljelyyn liittyvistä tiedoista, joita käytetään muun muassa yritystukien hallinnointiin ja valvontaan. Rekisteriin tulee merkitä vain säädettyjen tehtävien hoitamisen kannalta tarpeellisia tietoja; tällaisia ovat muun muassa tiedot rekisteriyksikössä viljellyistä kasvilajeista ja -lajeista ja niiden viljelypinta-aloista. Rekisterissä olevia tietoja saa luovuttaa sivullisille vain lain tai sen nojalla annetun määräyksen mukaisesti tai rekisteriyksikön omistajan suostumuksella. Tietojen julkisuuden ja salassapidon osalta noudatetaan viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (1999/621), jäljempänä julkisuuslaki, säännöksiä. Julkisia tietoja ovat kuitenkin muun muassa rekisteriyksiköiden peruslohkojen sijainti- ja pinta-alatiedot.

Laki ympäristövahinkojen korvaamisesta

Ympäristövahinkolaissa säädetään veden, ilman tai maaperän pilaantumisesta, melusta, tärinästä, valosta, säteilystä, valosta, lämmöstä, hajusta tai muusta vastaavasta häiriöstä aiheutuneiden ympäristövahinkojen korvaamisesta. Ympäristövahinko korvataan vain, jollei häiriön sietämistä ole pidettävä kohtuullisena ottaen huomioon paikalliset olosuhteet ja häiriön yleisyys vastaavissa olosuhteissa muutoin. Oikeuskäytännössä ei kuitenkaan ole ratkaisuja sen arvioimiseksi, milloin geeniteknisestä toiminnasta aiheutuvaa haittaa on pidettävä ympäristövahinkona.

Tuotevastuulaki

Tuotevastuulaissa säädetään tuotteesta henkilölle tai yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitetulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutuneen vahingon korvaamisesta

Vahingonkorvauslaki

Vahingonkorvauslaissa säädetään toiselle tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheutetun vahingon korvaamisesta. Tällaisen vahingon aiheuttaja on lain mukaan velvollinen korvaamaan sen. Vahingonkorvaus käsittää hyvityksen henkilö- ja esinevahingosta. Jos vahingon kärsijä on myötävaikuttanut vahinkoon, voidaan korvausta sovittaa. Jos viaksi jää vain lievä tuottamus, ei vahingonkorvausta tuomita. Tahallisesti aiheutetusta vahingosta tuomitaan kuitenkin täysi korvaus.

Laki eräistä naapuruussuhteista

Eräistä naapuruussuhteista annetussa laissa (26/1920), jäljempänä naapuruussuhdelaki, säädetään naapurien keskinäisestä haitanvastuusta eräiden toimintojen yhteydessä. Lain 17 §:n mukaan kiinteistöä ei saa käyttää siten, että naapurille aiheutuu kohtuutonta rasitusta ympäristölle haitallisista aineista, noesta, liasta, pölystä, hajusta, kosteudesta, melusta, tärinästä, säteilystä, valosta, lämmöstä tai muista vastaavista vaikutuksista. Vastuu syntyy, jos haitta on kohtuuton eikä haittaavaa toimintaa ole pidettävä paikkakunnalla tavanomaisena. Jos kyse on ympäristövahingosta, sovelletaan kuitenkin ympäristövahinkolakia. Lain säännösten soveltamista muuntogeenisten lajikkeiden viljelyyn ei ole nimenomaisesti säännelty.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EY:n lainsäädäntö

2.2.1 Muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljely

Muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelyala maailmassa kasvaa noin 12 prosenttia vuodessa. Vuonna 2007 niitä viljeltiin 114 miljoonan hehtaarin alalla 23 maassa. Muuntogeenisten kasvien tuotanto on laajinta USA:ssa, Argentiinassa, Brasiliassa, Kanadassa, Intiassa ja Kiinassa. Kasvilajeista tärkeimmät ovat soija, maissi, puuvilla ja rapsi. Kaupallisessa tuotannossa on muuntogeenisiä lajikkeita myös seuraavista kasvilajeista: papaija, meloni, tomaatti, poppeli, petunia, tarhaneilikka, paprika, riisi ja sinimailanen. Ensimmäiset muuntogeeniset kasvilajikkeet tulivat markkinoille vuonna 1996, ja vuoteen 2006 mennessä 21 viljelykasvin 107 muunnostapahtumalle oli myönnetty 51 maassa yhteensä 539 hyväksyntää elintarvikkeeksi, rehuksi tai avoimeen käyttöön ympäristössä.

Jalostusominaisuuksista ovat muuntogeenisissä kasvilajikkeissa yleisimmin käytössä viljelyyn vaikuttavat, niin sanotut ensimmäisen vaiheen jalostusominaisuudet, kuten kestävyys tiettyä rikkakasvien torjunta-ainetta tai tuhohyönteistä vastaan. Markkinoilla on myös muutamia viruksenkestäviä ja kukankärsästä muunnettuja kasvilajikkeita. Tutkimuslaitoksissa on kehitetty muuntogeenisten kasvilajikkeiden ravintosisältöä, tautien vastustuskykyä sekä kuivan-, tulvan-, suolan-, kuumen- ja kylmänkestävyyttä. Rokoteproteiinien, hormonien ja kasvutekijöiden, tuotanto muuntogeenisillä kasveilla on käynnistynyt kasvihuoneviljelyssä. Bioenergiaksi käytettävien kasvien tuottavuutta on parannettu geenimuuntelulla kohottamalla niiden sokeripitoisuutta, kehittämällä selluloosan pilkkoutuvuutta sokereiksi, vähentämällä lannoitustarvetta sekä parantamalla niiden kestävyyttä kasvitaukeja vastaan. Markkinoille tällaisia kasvilajikkeita on kuitenkin tulossa vasta muutaman vuoden kuluttua.

EU:ssa on kaupalliseen viljelyyn hyväksytty sekä koisankestävä muuntogeeninen maissilajike että torjunta-aineen kestävä lajike. Käytännössä näistä viljellään kuitenkin vain koisankestävää lajiketta, pääasiassa Etelä- ja Keski-Euroopassa, missä Euroopan maissikoisa aiheuttaa satotuhoja ja homemyrkköjen muodostumista maissintähkiin. EY:n kasvilajikeluettelossa on yli 50 muuntogeenistä maissilajiketta, jotka on johdettu samasta hyväksytystä muunnostapahtumasta. Viljeltäviksi on EU:ssa hyväksytty myös kaksi muuntogeenistä tarhaneilikkaa, joiden jalostusominaisuuksina ovat maljakkokestävyys ja sinertävä kukankärsä. Käytännössä näitä neilikoita ei ole kuitenkaan viljelty yhteisön alueella, vaan ne on tuotu muualta leikkokukkina.

Muuntogeenisten maissilajikkeiden viljelyala yhteisössä oli 55 000 hehtaaria vuonna 2005, 62 000

hehtaaria vuonna 2006 ja 110 000 hehtaaria vuonna 2007. Viljelyalasta kolme neljäsosaa oli Espanjassa ja loput Ranskassa, Tšekin tasavallassa, Portugalissa, Saksassa, Slovakiassa, Romaniassa ja Puolassa. EU:ssa ei toistaiseksi viljellä muuntogeenistä soijaa, mutta sen viljelyä EU:ssa koskeva lupahakemus on käsiteltävänä. Muuntogeenistä soijaa tuodaan useimpiin EU-maihin rehuksi tai elintarvikkeeksi.

2.2.2 Komission rinnakkaiselosuositus

Eri tuotantomuotojen yhteen sovittamista maataloustuotannossa koskevat toimenpiteet on EU:ssa jätetty toistaiseksi kansallisesti säänneltäviksi, koska siviililainsäädäntö ja tuotannolliset olosuhteet ovat eri jäsenmaissa erilaisia. Komissio on kuitenkin antanut suosituksen 2003/556/EY ohjeista kansallisten strategioiden ja parhaiden käytänteiden laatimiseksi muuntogeenisten viljelykasvien sekä tavanomaisen ja luonnonmukaisen maataloustuotannon rinnakkaiseloon, jäljempänä rinnakkaiselosuositus.

Suosituksen mukaan mitään maanviljelyn muotoa – tavanomaista, luonnonmukaista tai muuntogeenisiä organismeja käyttävää maanviljelyä – ei pitäisi tehdä mahdottomaksi Euroopan unionissa. Kyky ylläpitää erilaisia maataloustuotantojärjestelmiä on edellytys sille, että kuluttajille voidaan tarjota valinnan mahdollisuuksia. Rinnakkaiselo liittyy siihen, voivatko maanviljelijät valita käytännössä tavanomaisten, luonnonmukaisten ja muuntogeenisten viljelykasvien tuotannon välillä noudattaen merkintöjä ja puhtautta koskevia lainsäädännöllisiä vaatimuksia.

Rinnakkaiselossa on ratkaistava kysymys muuntogeenisten ja muiden viljelykasvien sekoittumisesta aiheutuvasta mahdollisesta taloudellisesta tappiosta ja sekoittumisen minimoimiseksi toteutettavista sopivimmista toimenpiteistä. On tärkeää erottaa selvästi toisistaan rinnakkaiselon taloudelliset näkökohdat ja avoimen käytön direktiivissä käsitellyt ympäristö- ja terveystaloudelliset näkökohdat. Rinnakkaiselo koskee sellaisten muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelyä, jotka on todettu turvallisiksi ihmisen, eläinten ja ympäristön kannalta ja ovat saaneet markkinointiluvan.

Toimenpiteiden olisi oltava toimivia ja kustannustehokkaita. Niiden olisi myös noudatettava suhteellisuusperiaatetta, eli toimien ei pitäisi mennä pidemmälle kuin on tarpeen sen varmistamiseksi, että tahaton sekoittuminen muuntogeenisellä aineksella pysyy yhteisön lainsäädännössä vahvistettujen toleranssirajojen alapuolella. Toimista ei myöskään saisi aiheutua kohtuutonta taakkaa maanviljelijöille, siementuottajille tai muille tuotannollisille toimijoille.

Tällaisia päätöksiä koskevien toimenpiteiden tulee olla tieteellisesti perusteltuja sekä alkuperävarmennettujen kasvilajikkeiden ja siementuotannon käytänteistä saatuun kokemukseen perustuvia. Toimenpiteissä on otettava huomioon lajikohtaiset biologiset erot esimerkiksi pölytysjärjestelmässä, siementen säilyvyydessä ja jääntikasvien muodostumisessa, sekä tuotannolliset erot esimerkiksi rehun ja siementen tuotannon välillä. Etusija olisi annettava maatilakohtaisille ja naapuritiloja koordinoiville toimenpiteille. Aluekohtaisia toimenpiteitä tulisi harkita vain erityisiin viljelykasvilajeihin, mikäli riittäviä puhtaustasoja ei voida muuten saavuttaa, ja niiden maantieteellisen mittakaavan olisi oltava mahdollisimman rajoitettu.

Yleisenä periaatteena on uudentyypin tuotannon aloittavien maanviljelijöiden velvollisuus toteuttaa geenivirran rajoittamiseksi tarkoitetut toimenpiteet tuotannon aloitusvaiheessa. Viljelijän, joka aikoo aloittaa muuntogeenisen kasvilajikkeen viljelyn tilallaan, olisi ilmoitettava aikeestaan. Kansallisissa rinnakkaiselostrategioissa olisi varmistettava, että kaikentyyppistä tuotantoa harjoittavien

maanviljelijöiden edut otetaan tasapuolisesti huomioon.

Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että maanviljelijöille tiedotetaan kattavasti seurauksista, joita aiheutuu tietyn tyyppisen (muuntogeenisen tai tavanomaisen) tuotannon aloittamisesta. Heille on tiedotettava erityisesti velvollisuuksista rinnakkaiseloon liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä vahinkovastuusäännöistä, joita sovelletaan, jos sekoittumisesta aiheutuu taloudellista vahinkoa.

Jäsenvaltiot voivat soveltaa rinnakkaiseloon erityyppisiä toteuttamistapoja kuten vapaaehtoisia sopimuksia tai tiukkuudeltaan eriasteista sääntelyä. Sekoittumisesta johtuvan taloudellisen vastuun kysymyksissä jäsenvaltioita kehoitetaan tarkastelemaan kansallista vahinkovastuusäädäntöään ja selvittämään, tarjoaako se tässä suhteessa riittävät ja yhtäläiset mahdollisuudet.

2.2.3 EY:n lainsäädäntö

Avoimen käytön direktiivi

Avoimen käytön direktiivi sääntelee muuntogeenisten organismien kenttäkokeita (tutkimus- ja kehittämiskokeet) sekä hyväksytyjen muuntogeenisten organismien tuotantoa muualla kuin suljetuissa tuotantotiloissa. Tutkimus- ja kehittämiskokeiden osalta päätöksenteko on ensi sijassa kansallista. Sitä vastoin päätökset muuntogeenisten organismien markkinoille saattamisesta tuotteina tai tuotteissa tehdään EY-tasoisesti. Direktiivin mukainen kirjallinen lupa on edellytyksenä, että muuntogeenistä organismia sisältävää tuotetta saadaan käyttää ilman muuta ilmoitusta yhteisön alueella; tämä koskee muun muassa muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelyä. Direktiivin tarkoituksena on lähentää jäsenvaltioiden lakeja ja suojella ihmisten terveyttä ja ympäristöä, kun muuntogeenisiä organismeja levitetään ympäristöön.

Ennen luvan myöntämistä on arvioitava tapaus kerrallaan sellaiset riskit, joita kehittämiskoe tai markkinoille saattaminen voi aiheuttaa ihmisten terveydelle tai ympäristölle. Ennalta varautumisen periaatteen mukaisesti on toteutettava kaikki tarpeelliset toimenpiteet mahdollisten haitallisten vaikutusten välttämiseksi. Tuotteen markkinointilupa voidaan evätä, jos sen käytöstä aiheutuisi riski ihmisen terveydelle tai ympäristölle. Komissio kokoaa tutkimuksiin perustuvaa tietoa ja kehittää sen pohjalta rinnakkaiseloa koskevia suuntaviivoja.

Asetus muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1829/2003 muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista, jäljempänä gm-asetus, säädetään yhteisön menettelyistä muuntogeenisten elintarvikkeiden ja rehujen lupia ja valvontaa varten sekä näiden tuotteiden merkintäsäännökset. Asetuksen tarkoituksena on varmistaa ihmisten ja eläinten terveyden, ympäristön ja kuluttajien etujen korkeatasoinen suojelu ja samalla sisämarkkinoiden tehokas toiminta.

Lupahakemuksesta riippuen päätösehdotus voi koskea joko muuntogeenistä elintarviketta tai rehua tai muuntogeenisen kasvin viljelyä elintarvikkeen tai rehun tuottamiseksi. Käyttötarkoitusten eri yhdistelmät ovat hakemuksessa mahdollisia. Tuotehyväksyntää koskeva käsittely tapahtuu keskitetysti yhteisötasolla sääntelykomiteamenettelyssä. Kun tuote on hyväksytty saatettavaksi markkinoille, päätös on voimassa kaikissa yhteisön jäsenmaissa. Lupa voidaan turvallisuusarviointiin perustuen sisällyttää tarpeellisia ehtoja ja rajoituksia. Lupa on voimassa kymmenen vuotta.

Muuntogeenisten elintarvikkeiden ja rehujen turvallisuusarvioinnin tekee Euroopan elintarviketurvallisuusviranomainen (EFSA). Arvioidessaan eläviä muuntogeenisiä organismeja sisältävää tuotetta EFSA kuitenkin kuulee avoimen käytön direktiivin mukaisia kansallisia toimivaltaisia viranomaisia; muuntogeenisen kasvin viljelyn osalta EFSA pyytää jotakin niistä tekemään ympäristöriskien arvioinnin.

Tuotteet, joissa on muuntogeenisiä organismeja tai niistä valmistettuja aineksia, on merkittävä. Merkintä vaaditaan elintarvikkeen tai rehun kustakin ainesosasta, jossa muuntogeenistä ainesta esiintyy. Merkitsemistä koskeva kynnysarvo geenimuunnellun aineksen esiintymiselle ainesosassa on 0,9 prosenttia; merkintävaatimus ei koske kynnysarvoa vähäisempää esiintymistä, joka on satunnaista tai teknisesti mahdotonta välttää.

Asetuksen yksityiskohtaiset täytäntöönpanosäännökset on annettu komission asetuksella (EY) N:o 641/2004, jossa säädetään muun muassa lupahakemuksia ja tuoteilmoituksia koskevista yksityiskohtaisista säännöistä sekä eräiden siirtymätoimenpiteiden soveltamisesta.

Jäljitettävyyttä ja merkintää koskeva asetus

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1830/2003 muuntogeenisten organismien jäljitettävyydestä ja merkitsemisestä ja muuntogeenisistä organismeista valmistettujen elintarvikkeiden ja rehujen jäljitettävyydestä sekä direktiivin 2001/18/EY muuttamisesta, jäljempänä jäljitettävyyttä- ja merkintäasetus, vahvistetaan periaatteet muuntogeenisten organismien ja niistä valmistettujen elintarvikkeiden ja rehujen jäljittämiseksi kaikissa tuotanto-, jalostus- ja jakeluketjun vaiheissa. Toimijoilla on oltava käytössä järjestelmät, joiden avulla voidaan selvittää, keneltä tuotteet on saatu ja kenen käyttöön tuotteet toimitetaan. Lopullista kuluttajaa ei kuitenkaan kirjata muistiin. Toimijan on annettava tuotteen vastaanottajalle tieto siitä, onko elintarvike tai rehu valmistettu muuntogeenisistä organismeista, sekä tuotteen sisältämien yksittäisten muuntogeenisten organismien tunnistetiedot.

Muuntogeenisten organismien yksilöllisiä tunnisteita koskeva asetus

Muuntogeenisten organismien yksilöllisistä tunnisteista annetulla komission asetuksella (EY) N:o 65/2004 säädetään, että kunkin muuntogeenisen organismin tuotehakemuksessa ja sille myönnetyssä luvassa on ilmoitettava kyseisen muuntogeenisen organismin yksilöllinen tunniste, josta käy ilmi hakija ja kyseinen muunnostapahtuma tai muunnostapahtumien yhdistelmä. Kansainvälisen kehityksen huomioon ottamiseksi on tunnistetta muodostettaessa tarkistettava OECD:n Bio Track -tuotetietokannasta ja Cartagena bioturvallisuuspöytäkirjan mukaisesta tiedonvälitysjärjestelmästä, onko kyseiselle muuntogeeniselle organismille jo kehitetty asetuksen mallien mukainen yksilöllinen tunniste.

Siemenkauppadirektiivit

Siemenkauppaa koskevien direktiivien nojalla jäsenvaltiot voivat antaa luvan saattaa markkinoille yhteisön siemenluetteloon merkittyjä muuntogeenisiä kylvösiemeniä. Yhteisölainsäädännössä kylvösiemenille ei ole toistaiseksi määritelty erillisiä kynnysarvoja satunnaisesti epäpuhtautena esiintyvälle muuntogeeniselle ainekselle.

Luonnonmukaista tuotantoa koskeva EY-asetus

Neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 2092/91 maataloustuotteiden luonnonmukaisesta tuotantotavasta ja siihen viittaavista merkinnöistä maataloustuotteissa ja elintarvikkeissa, jäljempänä luomuasetus, säädetään kiellosta käyttää luonnonmukaisessa tuotannossa muuntogeenisiä organismeja ja tuotteita, jotka on saatu muuntogeenisistä organismeista tai jotka ovat niiden tuottamia. Kielto koskee rehuja, elintarvikkeita, valmistuksen apuaineita, kasvinsuojeluaineita, lannoitteita, maanparannusaineita, siemeniä, kasvien lisäysaineistoja, mikro-organismeja ja eläimiä. Kielto ei koske eläimille käytettäviä lääkkeitä. Luonnonmukaisesti tuotetuille tuotteille ei ole asetettu muusta lainsäädännöstä poikkeavaa merkitsemisen kynnsarvoa muuntogeeniselle ainesosalle, jonka esiintyminen on satunnaista tai teknisesti mahdotonta välttää. Asiaa selventävää neuvoston asetusta (EY) 834/2007 luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä sekä asetuksen (ETY) N:o 2092/91 kumoamisesta aletaan soveltaa 1.1.2009. Asetuksen mukaan tuotetta, jossa on gm-asetuksen ja jäljitettävyyden ja merkintäasetuksen mukaiset merkinnät muuntogeenisestä ainesosasta, ei voi merkitä luonnonmukaisesti tuotetuksi.

2.3 Kansalliset rinnakkaiselossäännökset EU:n jäsenvaltioissa

Komissio on antanut rinnakkaiselon järjestämistä koskevista kansallisista toimenpiteistä tiedonannon neuvostolle ja Euroopan parlamentille (kertomus muuntogeenisten sekä tavanomaisten ja luonnonmukaisten viljelykasvien rinnakkaiselosta KOM(2006) 104 lopullinen). Rinnakkaiseloa koskevista kansallisista säädöksistä jäsenvaltiot tekevät ilmoituksen komissiolle, joka julkistaa ilmoitukset TRIS -tietokannassaan. Rinnakkaiselon koordinaatiota ja tiedonvaihtoa varten on perustettu verkosto COEX-NET, josta viranomaiset voivat saada tietoa muiden jäsenvaltioiden toimenpiteistä rinnakkaiseloa koskevissa kysymyksissä. Komissiolla on myös ollut asiasta erityinen tutkimusohjelma (Co-Extra).

Tanska, Saksa, Unkari, Portugal, Slovakia, Tšekin tasavalta, Italia ja Ranska sekä useimmat Itävallan osavaltiot ovat antaneet kansallisia rinnakkaiselossäännöksiä. Hollannissa rinnakkaiselo järjestettiin sopimukseen pohjautuen, mutta sopimus vahvistettiin myös kansallisella säädöksellä. Lisäksi muun muassa Belgia, Latvia, Liettua, Luxemburg, Puola, Ruotsi ja Slovenia ovat ilmoittaneet rinnakkaiseloa koskevia kansallisia säädösluonnoksia komissiolle. Rinnakkaiseloa koskevia säännöksiä on tekeillä myös muissa jäsenvaltioissa, esimerkiksi Espanjassa ja Yhdistyneissä kuningaskunnissa. Kansallisia säädöksiä, joita ei ole asianmukaisesti ilmoitettu komissiolle, ei yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan voida soveltaa yksityisiin henkilöihin.

Rinnakkaiseloa koskevan kansallisen lainsäädännön olisi mahdollistettava markkinoiden vapaa toiminta yhteisön lainsäädännön puitteissa. Erityisesti avoimen käytön direktiivin mukaan jäsenvaltiot eivät yleisesti ottaen saa kieltää, rajoittaa tai estää sallittujen muuntogeenisten organismien saattamista markkinoille.

Komissio ei ole katsonut sopiviksi eräissä ilmoitetuissa säädöksissä ehdotettuja kansallisia, tila- ja tapauskohtaisia hyväksyntämenettelyjä, sillä hyväksyntä muuntogeenisen lajikkeen viljelyyn annetaan keskitetysti yhteisötasolla koko yhteisön alueelle. Eräät jäsenvaltiot ovat ehdottaneet muuntogeenisten kasvien viljelyn kieltämistä tai rajoittamista suojelluilla tai ekologisesti herkillä alueilla. Tällaisissa

tapauksissa komissio on ilmoittanut, että kansallisiin rinnakkaiseloa koskeviin toimenpiteisiin ei voida sisällyttää ympäristönsuojelua koskevia vaatimuksia, jotka menisivät pidemmälle kuin yhteisön lainsäädännössä vahvistetut vaatimukset. Lisäksi komissio on päättänyt ohjeistaa muuntogeenisten viljelykasvien hyvää viljelykäytäntöä yhteisössä kasvilajeittain ja ensimmäiseksi asiantuntijaryhmässä laaditaan rinnakkaiselosuositukset koskien maissia.

Rinnakkaiseloa koskevassa tiedonannossaan komissio toteaa, että rinnakkaiseloa koskevien kansallisten ja alueellisten lähestymistapojen on oltava täysin yhteisön lainsäädännön mukaisia. Tämä tarkoittaa, että muuntogeenisiä kasvilajikkeita ei saa kieltää kokonaan jollakin alueella eivätkä toimenpiteet saa olla liian rajoittavia siten, että ne menisivät rinnakkaiselon tavoitetta pidemmälle ja käytännössä estäisivät muuntogeenisten kasvien viljelyn.

Niissä tapauksissa, kun vastuusta ja korvauksista muuntogeenisen aineksen sekoittumisesta on erityisesti säädetty, on vastuu sekoittumisesta aiheutuvasta taloudellisesta vahingosta yleisesti ottaen asetettu muuntogeenisen lajikkeen viljelijälle. Jäsenvaltioiden luomissa järjestelmissä on eroja: esimerkiksi Tanska ja Hollanti ovat luoneet järjestelmän, jossa vastuu edellyttää rikkomusta, mikä tarkoittaa, että muuntogeenisten lajikkeiden viljelijät voivat joutua korvausvastuuseen ainoastaan, jos he eivät ole noudattaneet muuntogeenisten lajikkeiden viljelystä annettuja säännöksiä. Toisissa jäsenvaltioissa (mm. Itävalta, Saksa ja Puola) on käytössä ankaran vastuun periaate, jonka mukaan sekoittumisesta aiheutuva naapurien välisen taloudellisen vahingon korvaaminen on muuntogeenisen kasvin viljelijän vastuulla riippumatta siitä, voidaanko osoittaa, että rikkomuksia muuntogeenisen kasvin viljelyssä olisi tehty.

Itävalta ilmoitti vuonna 2005 komissiolle säädösluonnoksen, jossa kiellettiin muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljely osavaltiossa kokonaan. Säännös on ristiriidassa avoimen käytön direktiivin kanssa, joten komissio hylkäsi ilmoituksen, ja EY:n ylin oikeusaste vahvisti komission ratkaisun tuomiollaan 13.9.2007 (C-439/05 P ja C-454/05 P). Muuntogeenisten lajikkeiden viljelykieltoja asetettiin myös eräissä Italian osavaltioissa. Italian liittovaltion rinnakkaiselosäädöksessä puolestaan kielletään muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljely siihen asti, kunnes osavaltiot ovat ottaneet käyttöön rinnakkaiselotoimenpiteet, mitä ne eivät ole kuitenkaan tehneet. Komissio on pyytänyt Italiasta selvityksiä kyseisen säädöksen yhteensopivuudesta avoimen käytön direktiivin kanssa. Italia ei ole toimittanut vaadittuja selvityksiä, joten komissio on antanut Italialle vuonna 2005 kirjallisen varoituksen perustamissopimuksen rikkomisesta.

Ruotsi

Ruotsin asetus muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelystä (SFS 2007:273) on ilmoitettu komissiolle ja tullut voimaan 1.8.2007. Asetus koskee markkinoille tarkoitettujen muuntogeenisten kasvien viljelyä maatalousmaalla kaupallisiin tarkoituksiin sekä muuntogeenisten tuotteiden viljelyn yhteydessä tapahtuvaa kuljetusta, varastointia ja muuta käsittelyä. Asetus ei koske suljettua käyttöä, kuten kasvihuonekasvatusta, eikä tuotteita, jotka on tarkoitettu yksityiskäyttöön viljelijän omassa taloudessa. Muuntogeenisen lajikkeen viljelystä on tehtävä ilmoitus viranomaisille. Viljelijän, joka aikoo kasvattaa muuntogeenisiä kasvilajikkeita, täytyy ilmoittaa aikeestaan kirjallisesti elinkeinonharjoittajille, jotka viljelevät maatalousmaata säädetyn etäisyyden piirissä. Jos muuntogeenisen lajikkeen tuotannossa ollut viljelymaa siirtyy myöhemmin jonkun toisen viljeltäväksi, täytyy hänelle ilmoittaa kirjallisesti viljelty muuntogeeninen kasvilajike, kasvukausi ja viljelypaikka. Viljelyssä ja kuljetuksissa sekä laitteiden puhdistuksessa on ryhdyttävä toimenpiteisiin, etteivät muuntogeeniset lajikkeet leviäisi tai sekoittuisi ja

aiheuttaisi taloudellista vahinkoa.

Ruotsin maatalousvirasto (Statens jordbruksverk) on laatinut muun muassa tiedottamista, viljelyä, kuljetusta, puhdistamista ja suojaetäisyyksiä koskevista vaatimuksista säädösehdotuksen. Ehdotuksen mukaan muuntogeenisen kasvilajikkeen viljelijän olisi tehtävä viljelystä ilmoitus maatalousvirastolle viimeistään kahden viikon kuluttua kylvöstä tai istutuksesta. Ilmoittajalta perittäisiin valvonta- ja rekisteröintimaksuna 200 Ruotsin kruunua. Muuntogeenisen lajikkeen viljelystä olisi aiottua viljelyä edeltävän vuoden marraskuun alkuun mennessä tiedotettava niille elinkeinonharjoittajille, jotka viljelevät maatalousmaata 100 metrin sisällä aiotusta viljelyalueesta. Suojaetäisyys olisi muuntogeenisen maissin viljelyssä 50 metriä ja muuntogeenisen perunan viljelyssä kolme metriä. Suojaetäisyys saataisiin alittaa, jos asiasta sovitaan niiden elinkeinonharjoittajien kanssa, jotka aikovat viljellä samaa kasvilajia lähellä sijaitsevalla maatalousmaalla. Muuntogeenisten lajikkeiden viljelijälle ei aseteta koulutusvaatimuksia, sillä vaadittavat toimenpiteet, kuten suojaetäisyyksien noudattaminen ja laitteistojen puhdistuksesta huolehtiminen, ovat tavanomaisia maataloustuotannon toimenpiteitä, joita sovelletaan esimerkiksi kylvösiementen tuotannossa.

Tanska

Tanskan rinnakkaiselolaki valmistui vuonna 2004, ja se koskee muuntogeenisten kasvilajikkeiden myyntiä, viljelyä, käsittelyä ja kuljetusta ensimmäiselle ostajalle asti. Lain mukaan elintarvike-, maatalous- ja kalastusministeriö voi säätää, että muuntogeenisiä kasvilajikkeita saavat viljellä tai käsitellä vain henkilöt, joille on myönnetty siihen vaadittava lupa. Tällaisten kasvilajikkeiden siementen tai lisäysaineiston myyjien tai käsittelijöiden on rekisteröidyttävä. Muuntogeenistä kylvösiementä saa myydä vain viljelyyn oikeuttavan luvan haltijoille. Laissa säädetään sekoittumisvahingon korvaamisen perusteista ja korvausjärjestelmästä. Suojaetäisyyksistä voidaan poiketa kirjallisen sopimuksen perusteella. Viljelystä täytyy ilmoittaa viranomaisille sekä tiettyyn lajikohtaiseen etäisyyteen asti ympäröivien peltöjen käyttäjille ja omistajille. Viljelmien sijainti julkaistaan internetissä, samoin valvontatulokset.

Lain nojalla annetuissa alemman asteen säännöksissä määritellään korvausjärjestelmän yksityiskodot sekä muuntogeenisen maissin, sokerijuurikkaan ja perunan viljelyvaatimukset: muun muassa suojaetäisyydet, viljelykierto, kasvin ja sadon käsittely, jäätikasvien käsittely, varmuustoimet muuntogeenisten tuotteiden kuljetuksessa ja varastoinnissa, sekä muuntogeenisten lajikkeiden viljelijöitä koskevat koulutusvaatimukset. Tanska on ilmoittanut uudet suojaetäisyydet komissiolle heinäkuussa 2007. Etäisyyksiä on lyhennetty kertyneen tiedon perusteella. Suojaetäisyys on maissin viljelyssä 150 metriä, sokerijuurikkaan viljelyssä kymmenen metriä ja sen siementuotannossa 2000 metriä. Perunan viljelyssä suojaetäisyys on kymmenen metriä, kukkimattomille tai koirassteriileille lajikkeille kaksi metriä, siemenperunalle 20 metriä ja sen kukkimattomille tai koirassteriileille lajikkeille 15 metriä.

Lain mukaan ministeriö korvaa tavanomaisen lajikkeen viljelijälle muuntogeenisen aineksen esiintymisestä hänen sadossaan aiheutuneet vahingot sillä edellytyksellä, että muuntogeenistä lajiketta on viljelty samana kasvukautena riittävän lähellä, se pystyy risteytymään viljelijän kasvattaman kasvilajikkeen kanssa, muuntogeeninen aines voidaan tunnistaa sadosta ja sen pitoisuus ylittää ministeriön määräämän kynnsarvon. Korvaus ei saa ylittää sekoittumisesta aiheutunutta myyntihinnan laskua, näyte- ja analyysikuluja sekä luomutuotannon joutumisesta siirtymävaiheeseen aiheutuvia kustannuksia. Korvausta on haettava sadonkorjuuta seuraavan vuoden elokuuhun mennessä.

Muuntogeenisen lajikkeen viljelijältä peritään korvausrahaan vuosittain 100 Tanskan kruunua jokaista hänen viljelemäänsä muuntogeenisen lajikkeen peltohehtaaria kohti.

Alankomaat

Alankomaissa päädyttiin vuonna 2004 sopimukseen, jolla pannaan toimeen komission rinnakkaiselosuosituksen perusteella laadittu Alankomaiden rinnakkaiselostrategia. Sopimus vahvistettiin vuoden 2005 asetuksella rinnakkaisviljelystä. Viljelijän, joka aikoo kasvattaa muuntogeenistä lajiketta, on ilmoitettava siitä naapuriviljelijöille sekä julkiseen rekisteriin. Kaikissa viljelyn vaiheissa pitää noudattaa soveltuvia menettelyjä muuntogeenisten ja muiden tuotteiden sekoittumisen välttämiseksi, esimerkiksi suojaetäisyyksiä, laitteiden huolellista puhdistamista sekä tuotteiden erillään pitoa varastoinnissa ja kuljetuksissa. Suojaetäisyydet muuntogeenisen lajikkeen viljelyalasta saman lajin muihin viljelyaloihin ovat perunalle kolme metriä, sokerijuurikkaalle 1,5 metriä ja maissille 25 metriä. Komission suosituksesta poiketen sopimuksessa ei pitäydytä EY-lainsäädännön mukaisiin vaatimuksiin vaan nojaututaan myös vapaaehtoisin sertifikaatteihin, jolloin suojaetäisyydet muuntogeenittömäksi sertifioituun viljelmään ovat edellä mainittuja pidempiä. Sopimuksen mukaan viljelijä ei ole korvausvelvollinen sekoittumisesta aiheutuvasta vahingosta, jos hän noudattaa sovittuja menettelyjä, vaan vahinko korvataan julkisesta vahingonkorvausraha-rahastosta. Viljelijä, joka ei noudata sovittuja viljelykäytäntöjä, on vastuussa osoitettujen sekoittumisvahinkojen korvaamisesta Alankomaiden siviililain mukaisesti, jos vahinko voidaan yhdistää häneen yksittäisenä muuntogeenisen lajikkeen viljelijänä.

Espanja

Espanjassa muuntogeenistä maissia on viljelty vuodesta 1998 soveltaen vapaaehtoisia hyvän viljelytavan sääntöjä ja yleistä kansallista vahinkovastuusäädäntöä. Maassa on valmisteilla rinnakkaiselolaki.

Itävalta

Itävallan liittovaltiossa on geenitekniikkasäädöksiin tehdyillä muutoksilla vuonna 2005 säädetty yleisistä muuntogeenisten lajikkeiden viljelyn edellytyksistä eri viljelymuotojen rinnakkaiseloa ajatellen. Viljelijän, joka aikoo kasvattaa muuntogeenistä lajiketta, on haettava siihen lupa viranomaisilta. Laki sisältää myös säännökset muuntogeenisen ja tavanomaisen sadon erillään pidosta, muuntogeenisten viljelmien rekisteristä sekä vahinkovastuusta.

Liittovaltion säännösten lisäksi seitsemän Itävallan osavaltioista on laatinut omat rinnakkaiselösäädöksensä, joissa on yksityiskohtaisia säännöksiä muun muassa ilmoitusvaatimuksista, vahingonkorvauksista sekä lain vaatimusten laiminlyönnistä aiheutuvista rangaistuksista. Hakemus viljelyluvaksi on jätettävä 3–6 kuukautta etukäteen, ja viljelijän on ilmoitettava viljelyaikeestaan maatalousviranomaisen virallisilla verkkosivuilla sekä kaikissa alueen suurissa päivälehdissä. Muuntogeenisten lajikkeiden viljely Natura-alueilla, muilla suojelualueilla sekä niiden ympäristössä on kielletty. Lakeihin ei ole kirjattu muuntogeenisiltä kasvilajikkeilta vaadittavien suojaetäisyyksien suuruutta, vaan ne jäävät viranomaisen harkintaan tai niistä voidaan säätää alemmantasoisilla säädöksillä.

Italia

Italiassa on hyväksytty rinnakkaiseloa koskeva laki tammikuussa 2005. Vastuu yksityiskohtaisten rinnakkaiselotoimenpiteiden säätämisestä siirretään siinä aluetason lainsäädäntöön. Aluetasolla ei tarvittavia säädöksiä ole kuitenkaan laadittu, minkä takia muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljely on edelleen kiellettyä Italiassa. Mikään tarkasteltavista viljelymuodoista ei saa haitata muiden kehittymistä, eikä mitään niistä saa suosia toisten kustannuksella. Viljelijä, joka ei noudata säädettyjä rinnakkaiselotoimenpiteitä, on vastuussa siitä muille viljelijöille aiheutuvista suorista tai epäsuorista vahingoista. Muuntogeenisen lajikkeen viljelijän on laadittava tilaansa varten rinnakkaiselosuunnitelma.

Ranska

Vuonna 2008 muuntogeenisistä organismeista säädettyssä laissa annetaan säännöksiä sekä tavanomaisesta että muuntogeenisestä kasvintuotannosta. Laissa on yleisperiaatteina vapaus kuluttaa ja tuottaa käyttäen muuntogeenisiä organismeja tai ilman niitä, sekä oikeus tuottaa ja käyttää muuntogeenisiä organismeja, mikäli siitä ei aiheudu haittaa ihmisten terveydelle tai ympäristölle. Kansallis- ja luonnonpuistot voivat kuitenkin, jos niiden peruskirja sen sallii, sulkea pois muuntogeenisten kasvien kasvattamisen alueellaan, mikäli kaikki viljelijät, joita asia koskee, hyväksyvät sen yksimielisesti.

Muuntogeenisten kasvilajikkeiden istutuksen, sadonkorjuun, varastoinnin ja kuljetuksen tulee noudattaa maatalousministeriön asetuksella annettavia teknisiä vaatimuksia, kuten viljelmien välisiä suojaetäisyyksiä, jotta muuntogeenisten organismien tahatonta esiintymistä muussa tuotannossa voidaan välttää, ja jotta muuntogeenisten ainesten pitoisuudet muissa tuotteissa voidaan pysyttää säädetyn kynnsarvon alapuolella. Suojaetäisyydet riippuvat muuntogeenisestä kasvilajikkeesta.

Muuntogeenisestä kasvintuotannosta perustetaan kansallinen rekisteri, johon merkitään viljelyn laatua ja sijaintia koskevat tiedot. Tiedot viljelmien sijainnista ovat julkisia. Ne ilmoittaa viranomaiselle lajikkeen viljelyluvan haltija, joka käytännössä on yleensä lajikkeen jalostanut yhtiö tai sen kylvösiementä markkinoiva siemenliike. Viljelyluvan haltijan täytyy myös tiedottaa muuntogeenisen lajikkeen viljelystä ympäristön viljelijöille ennen kylvöä.

Näiden velvoitteiden laiminlyönti on rangaistavaa, ja rangaistus voi uhata myös viljelijää, joka ei noudata esimerkiksi suojaetäisyydestä annettuja säännöksiä. Rangaistuksena voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta. Myös muuntogeenisen kasvilajikkeen viljelmän tuhoaminen säädetään rangaistavaksi sakolla tai vankeudella. Mikäli viljelyehtoja ei noudateta, viljelmä voidaan määrätä hävitettäväksi viljelijän kustannuksella.

Hyväksytyn muuntogeenisen kasvilajikkeen viljelijät ovat tietyin edellytyksin velvolliset korvaamaan lähistön muiden viljelijöiden myyntitulon menetyksen, joka aiheutuu merkinnän kynnsarvon ylittäneestä sekoittumisesta sekä muodostuu merkitsemättömän ja merkityn tuotteen myyntihinnan erotuksesta. Korvaus voidaan suorittaa tuotevaihdon avulla tai rahallisena korvauksena.

Saksa

Muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelystä ja rinnakkaiselon yleisistä puitteista on Saksassa säädetty vuosina 2004–2007 geenitekniikkalakiin tehdyillä muutoksilla. Laissa ja sen nojalla annetussa asetuksessa säädetään muun muassa muuntogeenisten lajikkeiden viljelypaikkojen rekisteröinnistä sekä tahattomasta sekoittumisesta aiheutuneiden taloudellisten menetysten korvaamisesta muille viljelijöille. Laki ei koske kasviaineistoja, joissa muuntogeenisen aineksen pitoisuus jää alle säädetyn merkinnän kynnsarvon .

Muuntogeenisen lajikkeen viljelijät ovat säädöksen mukaan korvausvelvollisia, myös yhteisvastuullisesti, vaikka olisivat noudattaneet säädettyjä hyviä viljelykäytäntöjä. Muuntogeenisten lajikkeiden viljelijöiden on osoitettava asiakirjoilla, että he ovat perillä rinnakkaiseloä koskevista vaatimuksista.

Liittovaltio pitää geenitekniikkarekisteriä, joka sisältää myös muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelyä koskevat tiedot. Käytössä on vastavuoroinen tiedotusmenettely, jossa viljelijän tulee ilmoittaa naapureilleen kolme kuukautta ennen kylvöä muuntogeenisen viljelmänsä koko ja sijainti sekä viljeltävä lajike. Vastavuoroisesti naapurin tulee kuukauden kuluessa ilmoituksen saamisesta ilmoittaa hänelle tiedot siitä, minkä kasvilajin muuta kuin muuntogeenistä lajiketta hän aikoo kasvattaa ympäröivällä alueella. Muuntogeenisen lajikkeen viljelijän tulee ottaa huomioon naapurien viljelytoiminnasta tällä tavoin saamansa tiedot ja sopeuttaa oma viljelytoimintansa niihin. Jos lajikkeen viljelylupaan liittyy tiettyjä ekosysteemeitä tai suojelualueita koskevia rajoituksia, viljelijän tulee ennen kylvöä selvittää luonnonsuojeluviranomaiselta, koskevatko nämä rajoitukset hänen viljelytoimintaansa.

Muuntogeeninen kylvösiemen on säilytettävä suljetuissa säiliöissä erillään muista samanlaisista kylvösiemenistä, sadonkorjuussa on käytettävä soveltuvia korjuumenetelmiä muuntogeenisen aineksen leviämisen minimoimiseksi, ja lisääntymiskelpoisia kasvinosia sisältävä sato on kuljetettava ja varastoitava katetuissa ajoneuvoissa ja varastotiloissa. Asetuksessa ja sen liitteessä on säännöksiä myös laitteiden ja koneiden puhdistamisesta, sekä lajikohtaisista jälkitoimista jollei muuntogeeninen kasvintuotanto alueella jatku seuraavana kasvukautena. Viljelijän vaihtuessa nämä jälkitoimet siirtyvät uuden viljelijän vastuulle. Viljelijän on pidettävä muuntogeenisestä viljelystä kirjanpitoa, joka hänen tulee säilyttää viiden vuoden ajan edellä mainittujen jälkitoimien käynnistämivuodesta, jollei säädetä toisin. Viljelijän vaihtuessa uuden viljelijän on saatava kopiot kaikista niistä kirjanpidon tiedoista, jotka ovat hänelle tarpeellisia asetuksen vaatimusten noudattamiseksi.

Asetuksen liitteessä annetaan maissia koskevia lajikohtaisia säännöksiä. Ympäröiväksi alueeksi katsotaan viljelmät, joiden lähin osa on enintään 300 metrin päässä muuntogeenisen lajikkeen viljelyalueen reunasta. Suojaetäisyys tavanomaiseen maissiin on 150 metriä, mutta luonnonmukaisesti viljeltyyn maissiin 300 metriä. Muuntogeenisen maissin korjuun jälkeen viljelyalueelle saa kylvää tavanomaista maissilajiketta vasta yhden väli vuoden jälkeen.

2.4. Nykytilan arviointi

Muuntogeenisten organismien sääntely yleisellä tasolla perustuu Suomessa geenitekniikkalakiin, jonka tarkoituksena on edistää geenitekniikan turvallista käyttöä ja kehittymistä eettisesti hyväksyttävällä tavalla sekä ehkäistä geenitekniikan käytöstä ympäristölle, eläimille ja ihmisen terveydelle

mahdollisesti aiheutuvia haittoja. Lailla järjestetään myös geenitekniikkaan liittyvän toiminnan valvontaa. Geenitekniikkalaki keskittyy käsittelemään muuntogeenisiä organismeja ympäristön turvallisuuden ja ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Lain painopisteinä ovat ensisijaisesti terveys- ja turvallisuuskysymykset. Oikeudellisesti lain näkökulma liittyy terveydensuojelulain sekä ympäristönsuojelulain tehtäväkenttään.

Rinnakkaiselon näkökulmasta geenitekniikkalaki säätelee muuntogeenisiä viljelykasveja ensisijaisesti tuotteen käyttöönoton alkuvaiheessa, jossa arvioidaan niiden soveltuvuutta käyttöön ihmisen elinpiirissä. Lain soveltamisalaan kuuluu muuntogeenisten kasvien suljettu käyttö sekä levittäminen ympäristöön koekäyttötarkoituksessa eli niin sanotuissa kenttäkokeissa. Kenttäkokeita tehdään ennen muuntogeenisen tuotteen tai lajikkeen markkinoille saattamista tai kaupallista viljelyä. Geenitekniikkalakia säädettäessä ei otettu huomioon laajamittaista viljelyä avomaalla, eikä ennakoitu viljelykäyttöön hyväksytyjen muuntogeenisten kasvien sekoittumisen ehkäisyyn liittyviä kysymyksiä. Lain järjestelmä perustuu ennakkoliselle lupamenettelylle, sitä tukevalle viranomaisvalvonnalle sekä vahingonkorvausmenettelylle.

Voimassaolevassa lainsäädännössä ei ole säännelty tilannetta, jossa muuntogeenistä lajiketta viljellään avoimessa peltoympäristössä. Geenitekniikkalain toiminnanharjoittamista koskevat säännökset eivät koske hyväksytyyn lajikkeen viljelijää, koska markkinoille saatetun lajikkeen viljelijä ei ole lain tarkoittama toiminnanharjoittaja. Viljelykäytännöistä ei ole myöskään säädöksiä lain tasolla, vaan tämänhetkisen oikeustilan mukaan hyväksytyyn muuntogeenisen lajikkeen viljely perustuisi lajikkeelle lupamenettelyn yhteydessä annettuihin ohjeisiin ja lupaehtoihin. Sekoittumisesta aiheutuneen vahingon korvaamisesta ei ole olemassa erillisiä säännöksiä, eikä tilannetta ole huomioitu riittävästi myöskään nykyisissä vahingonkorvaussäännöksissä. Oikeustila on vahinkojen korvaamisen osalta siten epäselvä.

Suomessa muuntogeenisiä lajikkeita ei ole kaupallisessa viljelyssä, mutta muuntogeenistä perunaa on käytössä Boreal Kasvinjalostus Oy:n tutkimus- ja kehityskokeissa. EU:ssa viljelykäyttöön tähän mennessä hyväksytyt muuntogeeniset maissilajikkeet eivät sovellu Suomen kasvuolosuhteisiin, tai niihin jalostetusta ominaisuudesta, kuten koisankestävyydestä, ei ole täällä hyötyä.

Muuntogeeninen peruna olisi todennäköisesti ensimmäinen Suomessa viljeltäväksi soveltuva muuntogeeninen kasvilajike. Komissio odottaa EFSA:lta lausuntoa teolliseen käyttöön tarkoitetun ruotsalaisen muuntogeenisen tärkkelysperunan (amylopektiiniperuna) viljelylupahakemuksesta.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on luoda edellytykset hyväksytyjen muuntogeenisten kasvilajikkeiden tuotannon sekä tavanomaisen ja luonnonmukaisen maataloustuotannon rinnakkaiselle toteuttamiselle toimivalla ja kustannustehokkaalla tavalla. Tavoitteena on säännellä toimenpiteistä, joilla pyritään ehkäisemään muuntogeenisten ja muiden viljelykasvien sekoittumista ja siitä mahdollisesti aiheutuvia taloudellisia vahinkoja rinnakkaiselon yhteydessä. Samoin pyritään huolehtimaan sekoittumisesta aiheutuvien taloudellisten menetysten korvaamisesta.

Esityksen perustavana ajatuksena on ennalta varautumisen periaate. Periaatteen mukaisesti

sekoittumisvahinkojen torjumisessa tulisi korostaa niiden ennaltaehkäisyä. Ennaltaehkäisy toteutuisi parhaiten lajiketta viljeltäessä ja nimenomaan viljelyä koskevien säännösten noudattamisessa. Muuntogeenisten lajikkeiden viljelijät olisivat tässä keskeisessä asemassa ja pääasiallisesti vastuussa toimenpiteistä sekoittumisen estämiseksi. Viljelyä koskevien säännösten noudattaminen mahdollistaisi hallitun muuntogeenisten viljelykasvien viljelyn ja toisi selkeyttä vastuukysymyksiin sekoittumistapauksissa. Viljelyä koskevien säännösten tulisi perustua alaa koskevaan uusimpaan asiantuntemukseen.

Sekoittumisvahinkoon liittyvän vahingonkorvausvastuun kysymyksen osalta tavoitteena on luoda järjestelmä jossa mahdollistetaan tasapuoliset edellytykset muuntogeenisen sekä tavanomaisen ja luonnonmukaisen viljelyn harjoittamiselle.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Rinnakkaiselon toteuttamisessa tulisi ottaa huomioon sekä itse viljelyn sääntely että mahdollisen sekoittumisen aiheuttamien vahinkojen korvaaminen. Viljelyn järjestämiseksi voitaisiin joko muuttaa geenitekniikkalaki, soveltaa muuntogeenisille lajikkeille lupamenettelyn yhteydessä annettuja lajikekohtaisia ohjeita tai säätää kokonaan uusi laki. Sekoittumisvahinkojen korvaaminen voitaisiin järjestää soveltamalla voimassaolevia vahingonkorvausoikeudellisia säännöksiä tai säätää siitä ehdotetussa laissa. Vahingonkorvauslainsäädäntöä voitaisiin myös täydentää tai jopa kokonaan korvata vakuutus- ja rahastopohjaisilla järjestelmillä.

3.2.1 Viljelyn järjestäminen

Rinnakkaiselossa tarkastellaan muuntogeenisen kasvintuotannon vaihetta, jossa hyväksytyt muuntogeeniset kasvilajikkeet ovat jo markkinoilla. Säänneltävä soveltamisala alkaisi ajallisesti geenitekniikkalain säätelystä koetoimintaa myöhäisemmästä vaiheesta ja keskittyisi muuntogeenisten lajikkeiden viljelyyn ja siihen liittyvään käsittelyyn ja varastointiin maataloilla. Tässä vaiheessa tuotteiden terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät kysymykset on jo ratkaistu lupamenettelyn yhteydessä, eikä niihin ole tarvetta puuttua. Sääntelyn tehtävänä olisi sen sijaan luoda järjestelmä muuntogeenisten kasvilajikkeiden hallitukseksi käyttämiseksi maataloudessa.

Tarkasteltavat kysymykset jakaantuvat samalla tavoin ennaltaehkäisevään ja ennallistavaan toimintaan kuin geenitekniikkalain. Toiminnan harjoittamiselle asetetut puitteet toteuttavat ennaltaehkäiseviä tavoitteita ja vahingonkorvaukseen liittyvät säännökset ennallistavia tavoitteita. Vaikka säänneltävässä kokonaisuudessa on rakenteellisia yhteneväisyyksiä geenitekniikkalain kanssa, eroavat suojeltaviksi asetetut intressit merkittävästi toisistaan. Käsiteltävät kysymykset liittyvät nyt hyväksytyyn muuntogeenisen lajikkeen viljelyyn ja muuntogeenisten tuotteiden erilläänpidon käytännön kysymysten järjestämiseen sekä taloudellisiin seikkoihin. Sekoittumista ehkäisevien toimien tarkoituksena olisi luonnon monimuotoisuuden ja ihmisen terveyden turvaamisen sijaan ehkäistä sekoittumisesta ulkopuoliselle seuraavia taloudellisia tappioita. Oikeudellisesti irtaannuttaisiin terveyden- ja ympäristönsuojelulainsäädännöstä ja käsiteltäisiin enemmän käytännön toimintaa sekä yksityisoikeudellisia kysymyksiä. Pelkän geenitekniikkalain ja nykyisten viljelykäytäntöjen tarjoamalla keinoilla tarvittaman järjestelmän rakentaminen olisi ongelmallista. Tällöin käytettävissä olisivat vain muuntogeenisen lajikkeen hyväksymisen yhteydessä annetut ehdot ja ohjeet. Ongelmaksi muodostuisi varsinkin sääntelyn velvoittavuus suhteessa toiminnanharjoittajiin sekä muihin toimijoihin jo perustuslaillisella tasolla. Jotta muuntogeeninen viljely saataisiin yksilöä velvoittavin tavoin

säännellyksi, ei järjestelmän rakentaminen lajikekohtaisiin ehtoihin ja ohjeisiin perustuen ilman laintasoista sääntelyä olisi mahdollista.

Keskeisimmistä toimenpiteistä, joilla rajoitettaisiin muuntogeenisen aineksen leviämistä muihin viljelykasveihin, olisi tarpeen säätää lailla ja sen nojalla annettavilla asetuksilla. Näitä olisivat muun muassa suoraan elinkeinon harjoittamiseen kohdistuvat määräykset, kiellot ja rajoitukset viljeltäessä muuntogeenisiä lajikkeita. Tällä tavalla viljelytoiminta saataisiin säännellyksi riittävän kattavasti, eikä käytännön viljely jäisi lajikekohtaisten ohjeiden varaan.

Maa- ja metsätalousministeriön työryhmä: "Muuntogeenisten viljelykasvien sekä tavanomaisen ja luonnonmukaisen maataloustuotannon rinnakkaiselon mahdollistaminen Suomessa" (MMM 2005:9), on antanut kasvikohtaiset toimenpidesuosituksen. Osa toimenpidesuosituksista on ehdotettu ohjeellisiksi, osa määräyksiksi. Työryhmän ehdotuksessa on katsottu tarpeelliseksi, että leviämisen rajoittamisen kannalta oleellimmat toimenpiteet olisi syytä antaa toiminnanharjoittajaa velvoittavina säädöksinä. Näitä olisivat vaatimus suojaetäisyydestä saman viljelykasvilajin yksilöön tai muuntogeenisen lajikkeen kanssa risteytyvän saman suvun toisen kasvilajin yksilöön, pellolle asettavat viljelykiertoa ja muokkausta koskevat määräykset, määräykset muuntogeenistä ainesta sisältävien jäätikasvien hävittämisestä muuntogeenisen lajikkeen viljelyn jälkeen ja määräykset koneiden, laitteiden, kuljetusvälineiden ja varastojen puhdistamisesta.

Keskeisimpiä tahatonta sekoittumista ehkäiseviä toimenpiteitä olisi suojaetäisyys muuntogeenisestä lajikkeesta saman lajin muuntamattomaan lajikkeeseen tai sen kanssa risteytyvään saman suvun toiseen kasvilajiin. Vastuu riittävän suojaetäisyyden saavuttamiseksi olisi tarkoituksenmukaisinta asettaa muuntogeenisen lajikkeen viljelijälle, joka voisi tarvittaessa selvittää naapuriansa viljelyaikaet ja sovittaa muuntogeenisen kasvin viljelyn sellaisille paikoille tai sellaiseen ajankohtaan, että normeina annettuja suojaetäisyyksiä noudatetaan. Ehdotus sisältää mahdollisuuden poiketa säädöksin annettuun suojaetäisyydestä, mikäli tästä naapurien kesken sovitaan. Vastuu mahdollisista sekoittumisvahingoista jäisi tuolloin kuitenkin naapurien välisen sopimuksen varaan, eikä vahingosta voisi hakea korvausta ehdotetun lain mukaisen järjestelmän puitteissa.

Edellä mainituilla toimenpiteillä arvioidaan tahattomien sekaantumisten lukumäärän pysyvän pienenä. Toimenpiteiden noudattamista pystytään myös valvomaan, millä on merkitystä paitsi sekaantumisen estämisen kannalta, myös vahinkotapausten määrän kannalta.

3.2.2 Vastuu sekoittumisvahingosta voimassaolevan lainsäädännön näkökulmasta

Vahingonkorvausoikeudessa on yleisesti pidetty pääsääntönä, että jokainen kantaa kärsimänsä vahingon itse, ellei jokin erityinen oikeusperuste perusta oikeutta korvauksen saamiseen joltakin toiselta. Vastuun perusjaottelussa voidaan erottaa toisistaan sopimusperusteinen ja sopimuksenulkoisen vastuu. Sopimusperusteinen vastuu soveltuu sinänsä kaikenlaisten vahinkojen, kuten myös varallisuusvahinkojen korvaamiseen ja olisi yksi mahdollinen keino rinnakkaiselon korvauskysymyksen järjestämiseksi. Viljelijät voisivat aina sopia keskenään vastuun perusteista ja vahingon korvaamisesta haluamallaan tavalla. Rinnakkaiselolainsäädännön yhteydessä on syytä kuitenkin tarkastella sopimuksenulkoisen vastuun muotoja, sillä kaikkien säädettävän lain soveltamisalaan sisältyvien rinnakkaiselotilanteiden kattaminen sopimuksin ei ole mahdollista.

Korvausperustetta tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomiota siihen onko kyse tuottamusperusteisesta vastuusta vai tuottamuksesta riippumattomasta niin sanotusta ankarasta vastuusta. Tuottamusperusteisessa vastuussa vastuuperusteen olemassaolo riippuu siitä, onko huolellisuusvaatimuksen perusteena olevaa normia rikottu, tai otettu kohtuuton riski. Myös menettelyn oikeudenvastaisuus saattaa synnyttää vastuuperusteen. Kyseessä on moitittavaan käytökseen perustuva vastuu. Osapuoli on toiminut vastoin toisen suojaksi annettua normia. Tuottamusta arvioitaessa otetaan kantaa siihen, olisiko henkilön tullut toimia toisin tai pidättäytyä toiminnasta ottaen huomioon ennalta arvattavan vahinkoriskin. Jos kyse on tuottamuksesta riippumattomasta ankarasta vastuusta, vastuuperusteen voimassaolon havaitsemiseksi riittää, että vahingon voidaan todeta olevan yhteydessä siihen toimintaan, joka kuuluu tuottamuksesta riippumattoman vastuun alaan.

Sekoittumisvahingon vastuukysymystä tarkasteltaessa on kuitenkin huomioitava sekoittumisvahingon erityislaatuinen luonne. Sekoittuminen voi rinnakkaiselossa tapahtua kahdella tavalla. Ensimmäisessä vaihtoehdossa pellolla viljelty lajike levittää siemenaineistoaan lajille tyypillisellä tavalla ympäristöönsä. Kyse on tällöin lajille tyypillisestä lisääntymiskäyttäytymisestä, johon viljelijä ei voi vaikuttaa. Sekoittuminen tapahtuu tällöin pölyttämällä tai muun hedelmöityksen kautta taikka siementen kulkeutumisena toiselle pellolle. Leviämistä muille pelloille ja toisen viljelijän kasviaineiston sekaan voidaan ehkäistä lajikekohtaisilla suojaetäisyyksillä. Itse sekoittumisen synnyttävä mekanismi ei kuitenkaan ole viljelijän hallittavissa vaan on kasvilajille tyypillistä käytöstä. Tuottamusperusteisen vahinkovastuun syntyminen tätä kautta on siis ongelmallista. Toisen vaihtoehdon mukaan sekoittuminen tapahtuu varastoinnin tai kuljetuksen aikana muuntogeenisen kasviaineiston joutuessa toisen sekaan. Tässä tapauksessa huolellisuusarvioinnille voidaan antaa suurempi merkitys, sillä kyse ei ole enää kasvin lajityypillisestä käyttäytymisestä, vaan toiminnanharjoittajan toiminnasta ja huolellisuudesta.

Muuntogeeniseen maatalouteen liittyvää vahingonkorvaussääntelyä voi tarkastella useamman säädöksen kannalta. Ensinnäkin aihetta voidaan lähestyä yleisten vahingonkorvausoikeudellisten oppien ja yleisen vahingonkorvaussääntelyn kautta. Toisaalta viljelytoimintaa voidaan tarkastella ympäristövahinkovastuun kannalta ympäristössä ilmenevien vaikutusten takia. Myös tuotevastuu voidaan kytkeä rinnakkaiselokysymykseen silloin kun vahinko on aiheutunut muuntogeenisestä tuotteesta. Neljäntenä tarkastelukohteena on naapurusoikeudellinen sietämisvelvollisuus ja sen ylittymisestä seuraava vastuukysymys.

Geenitekniikkalaki

Geenitekniikkalaissa on muuntogeenisen organismin aiheuttaman vahingon korvaamiseen soveltuva säännös. Lain 36 § kuvaa geenitekniikkalaissa tarkoitettua toiminnasta aiheutuneen vahingon korvaamista. Säännös kattaa sekä hyväksymättömistä, että hyväksymismenettelyn läpikäyneistä muuntogeenisistä organismeista aiheutuneet vahingot. Säännöksen systematiikka jakaa korvauskysymykset kolmeen ryhmään: muuntogeenisen organismin ympäristössä aiheuttamaan vahinkoon, muuntogeenisen tuotteen henkilölle tai yksityiselle omaisuudelle aiheuttamaan vahinkoon ja muuhun vahinkoon. Ympäristössä aiheutuneeseen vahinkoon sovelletaan pykälän mukaan ympäristövahinkolakia. Muuntogeenistä organismia sisältävästä tuotteesta henkilölle taikka yksityisomaisuudelle aiheutuneen vahingon korvaamiseen sovelletaan tuotevastuulakia. Muu vahinko tulee säännöksen mukaan korvattavaksi vahingonkorvauslain säännösten mukaisesti. Vastuun synty muuntogeenisten organismien aiheuttamista vahingoista on kaikkien vahinkolajien tapauksessa

tuottamuksesta riippumatonta, eli toiminnanharjoittaja joutuisi korvausvelvolliseksi myös silloin, kun hän ei ole aiheuttanut vahinkoa tuottamuksellaan (ankara vastuu). Erottelua sen suhteen, mitä geenitekniikan aiheuttamaa vahinkoa on pidettävä ympäristövahinkona ja mitä muunlaisena henkilö- tai esinevahinkona ei ole oikeuskäytännössä ratkaistu.

Vaikka geenitekniikkalain 36 § on muuntogeenisten organismien aiheuttamien vahinkojen ensisijainen vahingonkorvaussäännös, se ei sovellu rinnakkaiseloon. Kuten edellä on todettu, geenitekniikkalaki koskee muuntogeenisiä organismeja nimenomaan koekäytössä sekä niiden hyväksymismenettelyä. Hyväksytyjen lajikkeiden viljely ei kuulu lain soveltamisalaan, eikä niitä viljelevä viljelijä ole lain tarkoittama toiminnanharjoittaja, ja näin lain mukaisesti vahingosta vastuussa.

Ympäristövahinkolaki ja laki ympäristövahinkovakuutuksesta

Ympäristövahinkovastuu perustuu ympäristövahinkolakiin ja lakiin ympäristövahinkovakuutuksesta (1998/81). Järjestelmä rakentuu vahingonkorvauslain varaan, eli sisältää tilanteet, joissa vahingonkorvauslain yleissäännöksestä poiketaan. Vahinkotyyppinä on terveydelle ja ympäristölle aiheutuva vahinko, joka aiheutuu veden, ilman tai maaperän pilaantumisesta, melusta, tärinästä, säteilystä, valosta, lämmöstä tai hajusta taikka muusta vastaavasta häiriöstä. Laissa edellytetään tietyllä alueella harjoitettua toimintaa, siitä seuraavaa häiriötä ja häiriöstä aiheutuvaa vahinkoa.

Vahinkomääritelmä liittyy ympäristönsuojelulain (2000/86) 3 §:n pilaantumiskäsitteen tunnusmerkistöön. Keskeisenä tekijänä on ympäristössä tapahtuva kielteinen muutos. Tällaisena pidetään yleensä mitattavissa olevaa ympäristön laadun heikentymistä. Vahinkoa arvioitaessa tutkitaan, miten muutos vaikuttaa suojattuihin oikeushyviin, kuten terveys, omaisuus tai virkistyskäyttö.

Vahinkolajeina ympäristövahinkolain mukaisessa vahingossa ovat henkilö- esine- ja varallisuusvahinko. Sekoittumisen aiheuttama terveydellinen haitta tai sadon tuhoutuminen tulisi siis korvattavaksi ympäristövahinkolain mukaan. Jos sato muuntogeenisen aineksen leviämisen seurauksena tuhoutuisi, olisi tapaus selkeä. Kuitenkin sekoittumisvahingossa vahingon kohteena oleva sato tai viljelmä ei vahingoitu tai pilaannu, vaan tappio syntyy siitä, miten markkinat arvostavat tuotetta sekoittumisen jälkeen. Kyseessä on edelleen tuotteiden terveydellistä ja turvallisuutta määrittävien säännösten kannalta moitteeton tuote. Ympäristövahinkolain järjestelmän ei voi siis katsoa kattavan rinnakkaiselosta syntyviä taloudellisia tappioita.

Ympäristövahinkovakuutus on ympäristövahinkolain järjestelmään liitännäinen toissijainen korvausjärjestelmä. Järjestelmä tulee käyttöön tilanteessa, jossa vahingonkärtsijä on oikeutettu korvaukseen ympäristövahinkolain nojalla, mutta korvausvelvollista ei saada vastuuseen. Vakuuttamisvelvollinen on lain 2 §:n mukaan yksityisoikeudellinen yhteisö, joka harjoittaa toimintaa, johon liittyy olennainen ympäristövahingon vaara, tai jonka toiminta yleisesti aiheuttaa haittaa ympäristölle.

Rinnakkaiselon vastuutilanteessa vakuutus pohjainen järjestelmä voisi tarjota yhdenlaisen ratkaisun korvausasiaan. Vakuutusjärjestelmien käyttöönottoa voisi esimerkiksi pohtia tilanteessa, jossa sekoittumista on tapahtunut, mutta vahingonaiheuttajaa eli sekoittumisen aiheuttaneen muuntogeenisen aineksen lähdeä ei saada selville. Ympäristövahinkovakuutuksen yhteydessä törmätään kuitenkin taas vahingon määrittämisen ongelmaan eli siihen, ettei sekoittumista voi pitää vastuun syntymisen edellyttämänä ympäristövahinkona.

Tuotevastuulaki

Rinnakkaiselossa on pitkälti kyse muuntogeenistä ainesta sisältävien tuotteiden käytöstä. Tuotevastuukysymykset nousevat siis luonnollisesti esille. Tuotevastuussa on kyse vastuusta esineen vaarallisista ominaisuuksista. Tuotevastuulain 3 §:n mukaan vahinko on korvauskelpoinen, jos se on aiheutunut siitä, ettei tuote ole ollut niin turvallinen, kuin on ollut aihetta odottaa (turvallisuusodotus). Huomioon otetaan liikkeelle laskemisen ajankohta, ennakoitavissa oleva käyttö, markkinointi ja käyttöohjeet.

Geenitekniikkalain korvaussäännöksen mukaan tuotevastuuta voitaisiin soveltaa muuntogeenisiä organismeja sisältävän tuotteen aiheuttamaan vahinkoon silloin kun vahinko aiheutuu henkilölle tai yksityiselle omaisuudelle. Tuotevastuun edellytysten on tällöin täytyttävä, eli tuotteen on oltava jollakin tavoin vaarallinen tai se ei täytä asetettuja vaatimuksia. Tarkasteltaessa tuotevastuuta muuntogeenisen viljelmän aiheuttaman sekoittumisvahingon yhteydessä, on tilanne ongelmallisempi. Tuotteen vaatimuksen täyttymisen osalta voidaan todeta maatalouden alkutuotteita perinteisesti pidetyn tuotteina, joten tuotevastuun soveltaminen muuntogeeniseen kasviin ei sinänsä muodosta ongelmaa.

Tarkasteltaessa itse tuotetta on kuitenkin selvitettävä kysymys tuotteen puutteellisesta turvallisuudesta, joka on olennainen seikka vastuun syntymiselle. Rinnakkaiselolle tyypillistä on, ettei sekoittuminen ei tee tuotteesta edellytetyllä tavalla vaarallista. Tuotevastuu ei lisäksi yleensäkään sovellu varallisuusvahinkojen korvaamiseen. Tuotevastuulakia ei siis voi soveltaa korvauskysymykseen sekoittumisvahingon tapauksessa.

Vahingonkorvauslaki

Yleisesti vahinkojen korvaamiseen sovelletaan vahingonkorvauslain säännöksiä, mikäli laissa ei ole erikseen säädetty tästä poikkeusta. Lakiin viitataan myös ympäristövahinkolain ja tuotevastuulain osalta määritettäessä korvattavaa vahinkoa. Vastuuperusteena on tuottamus, eli vahingonaiheuttajan on tullut syyllistyä moitittavaan toimintaan, ja vahingon on oltava seurausta tästä toiminnasta. Yleisiä normeja sovellettaessa on kysymys vain siitä, onko syntynyt seuraus niin vahingollinen, että siitä voi syntyä korvausvastuu. Merkitystä ei ole sillä, onko vahinko aiheutunut muuntogeenisistä tuotteista tai ainesosista vai jostakin muusta syystä. Vain syntynyt vahinko on olennainen. Vahingonkorvauslaissa sovellettavan tuottamusperiaatteen mukaan laki soveltuisi rinnakkaiselovahinkojen korvaamiseen tilanteessa, viljelijä on syyllistynyt moitittavaan toimintaan.

Vahingonkorvauslain 5 luku sisältää yleissäännökset korvattavista vahingoista, johon erityislaeissa kuten tuotevastuulaissa yleensä viitataan. Erityislaeilla saatetaan kuitenkin laajentaa korvattavan vahingon alaa tästä. Kiinteistöltä toiselle tapahtuneisiin vaikutuksiin liittyvä korvausvastuu on irrallaan vahingonkorvauslain 5 luvusta ja korvataan muilla perusteilla. Lain 5 luvussa korvattava vahinko on luokiteltu neljään ryhmään: henkilövahingot, kärsimys, esinevahingot ja taloudellinen vahinko, joka ei ole yhteydessä henkilö- eikä esinevahinkoon (*puhdas varallisuusvahinko*).

Puhtaiden varallisuusvahinkojen korvaamiseen on kansainvälisesti suhtauduttu varovaisesti, ja niiden korvausedellytysten on katsottu olevan suppeammat kuin henkilö- ja esinevahinkojen. Tälle on syynä muun muassa vastuuriskin suuruus, joka on vahingonaiheuttajan kannalta vaikeasti arvioitavissa; vastuuriski saattaisi ulottua koskemaan rajoittamatonta henkilökjoukkoa. Kustannukset saattaisivat

nousta hyvinkin suuriksi. Tämänkaltainen tilanne olisi selkeästi ristiriidassa komission rinnakkaiselolle asettamien tavoitteiden kanssa. Muuntogeenisestä viljelystä voi tulla liian riskialtista ja käytännössä mahdotonta.

Vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n mukaan varallisuusvahinko korvataan vain, jos se on aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä taikka jos korvaamiselle on erityisen painavia syitä. Sekoittumisvahingon tapauksessa on epäselvää, mitä voitaisiin pitää mainitunlaisena erityisen painavana syynä. Säännöksen tulkintaan on vaikea löytää apua lainvalmisteluasiakirjoista, koska erityisten painavien syiden vaatimus otettiin mukaan vasta valiokuntavaiheessa. Erityisen painava syy voisi olla ainakin vahingonaiheuttajan moitittava tai hyvän tavan vastainen menettely. Tällöin lähennetään kuitenkin perinteistä tuottamusarviointia.

On myös otettava huomioon vahingon syntyedellytykset. Lain 2 luvun 1 §:n mukaan vahingon on tullut syntyä teolla, joka voi olla joko positiivinen toimenpide tai oikeudellisen velvollisuuden laiminlyönti. Rinnakkaiselovahingolle luonteenomaista on vahingon syntyminen ilman toiminnanharjoittajan aktiivista tekoa tai laiminlyöntiä kasville tyypillisen lisääntymiskäyttäytymisen tai kuljetuksessa tapahtuneen vahingon taikka sekaannuksen seurauksena. Aktiivisen laiminlyönnin vaatimus voisi lähinnä täytyä, jos toiminnanharjoittajan voitaisiin katsoa syyllistyneen erityisten turvatoimien laiminlyöntiin. Tällöin kyse on kuitenkin jälleen tavallisesta tuottamusvastuusta.

Vahingonkorvauslain soveltuvuus sekoittumisvahingon aiheuttaman vahingon korvaamiseen on epäselvää. Vahingonkorvauslaki saattaisi soveltua tapauksessa joissa vahinko on syntynyt toiminnanharjoittajan tuottamuksen seurauksena ja säännöksiä on rikottu. Tällöinkin on kyseenalaista, voidaanko tuotteen arvon laskemisen kaltainen varallisuusvahinko korvata säännöksen perusteella. Kysymyksen jättäminen tuomioistuinten tulkinnan varaan ei toteuta ajatusta yhtenäisestä järjestelmästä eikä palvele oikeusvarmuutta.

Naapuruussuhdelaki

Naapuruussuhdelain soveltumisesta muuntogeenisten kasvien aiheuttamiin vahinkoihin ei sinänsä ole säädetty, mutta lain 17 §:n säännös voisi tietyissä tapauksissa soveltua sekoittumisvahinkoon. Pykälän mukaan naapureiden ei tarvitse sietää toiselta kiinteistöltä kantautuvaa häiriötä, mikäli se aiheuttaa kohtuutonta rasiutusta. Häiriön aiheuttajaksi on säädöksessä mainittu esimerkinomaisesti haitalliset aineet, noki, lika, pöly, haju, kosteus, melu, värinä, säteily, valo ja lämpö. Häiriön vastinparina on sietämisvelvollisuus, jonka mukaan naapurin on siedettävä haitta, joka ei ylitä kohtuuttomuuden rajaa. Kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon mm. toiminnan tavanomaisuus ja yleisyys, sekä häiriön toistuvuus ja kesto. Myös aikaprioriteetti vaikuttaa häiriön arviointiin. Jos häiriönlähde ollut olemassa ennen kuin haitankärsijä on saapunut paikalle, on haitankärsijän tullut olla selvillä mahdollisesta aiheutuvasta haitasta. Muun muassa Saksassa rinnakkaiselovahinkojen korvaaminen on järjestetty juuri naapuruusoikeudelliselta pohjalta. Saksan järjestelmässä on otettu lähtökohdaksi siviilioikeudellinen sietovelvollisuus ja sietokynnyksen ylittyessä syntävä korvausvastuu.

Vastuun syntyminen naapuruussuhdelain 17 §:n kautta voisi lähtökohtaisesti pitää vartenotettavana lähtökohtana rinnakkaiselovastuukysymysten selvittämisessä. Vastuun muodostumista tällä tavoin ei tosin voitane vielä pitää selvänä kaikissa tapauksissa. Naapuruussuhdelain mukaisen vastuun syntymistä voisi harkita lähinnä jos haitta on jatkuvaa, eikä vahingon aiheuttanutta toimintaa voi pitää paikkakunnalla tavanomaisena. Tällainen tilanne olisi kuitenkin epätyypillinen ja tulisi kyseeseen

lähinnä luvattoman toiminnan yhteydessä. Säädöksen soveltaminen rinnakkaiseloon voisi siis toimia joissakin tapauksissa, muttei tarjota ratkaisua pitkällä tähtäimellä. Lisäksi mainitussa tilanteessa tyypillisenä ratkaisuna on toiminnan keskeyttäminen tai lopettaminen oikeuden määräyksellä, mikä ei sovi yhteen rinnakkaisten tuotantomuotojen yhteiselon järjestämisen ajatuksen kanssa.

Voimassaolevien vahingonkorvausjärjestelmien soveltaminen ei kuvatulla tavalla ratkaise sekoittumisvahinkojen korvaamiseen liittyviä ongelmia. Selkeä nimenomaan sekoittumisvahinkojen korvaamiseen räätälöity järjestelmä olisi vahinkojen korvaamisen järjestämiseksi paras vaihtoehto.

3.2.3 Vakuutusjärjestelmät ja rahastot

Vakuutukset ja rahastot ovat kiinteässä yhteydessä vahingonkorvausjärjestelmiin. Sekoittumisvahinkojen korvaaminen voisi onnistua perustamalla erillinen vakuutusjärjestelmä tai sekoittumisvahinkorahasto. Etuna vakuutustyyppisessä ratkaisussa olisi mahdollisuus määritellä vakuutus sopimuksessa ja -ehdoissa yksityiskohtaisesti vakuutuksen laukaiseva tapahtuma ja siihen liittyvät muut seikat. Näin tulkinnanvaraiset seikat saataisiin rajattua minimiin. Toisena etuna on mahdollisuus kustannusten kohdentaminen vakuutuksenottajiin vakuutusmaksuja keräämällä. Vahinko tulisi samojen tahojen katettavaksi, jotka järjestelmästä hyötyvät ja kustannusten jakaantuminen kaikkien osallistujien kesken pitäisi yksittäisen toimijan riskin kohtuullisena. Kaikki toimijat kattavan korvausjärjestelmän aikaansaamiseksi olisi kuitenkin edellytettävä, että kaikki muuntogeenisten lajikkeiden viljelijät ottaisivat vakuutuksen tai liittyisivät rahastoon.

Vakuutusten ja rahastojen ongelmana muuntogeenisen viljelyn alkuvaiheessa on osallistuvien viljelijöiden pieni määrä. Kunnollista kustannusten jakaantumista ei saataisi aikaiseksi pienellä osallistujamäärällä, kun tarvittavaa varallisuusmassaa korvausten maksamiseen ei pystyttäisi kerryttämään ilman kohtuuttoman suuria liittymis- tai vakuutusmaksuja.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Soveltamisala

Lain soveltamisalaan ehdotetaan kuuluvaksi EU:n tai kansalliseen lajikeluetteloon hyväksytyt muuntogeenisen kasvilajikkeen viljely, maatilalla tapahtuva sadon käsittely ja varastointi sekä kuljetukset maataloilla ja maatilojen välillä. Lakia sovellettaisiin sekä siemeniin että kasvinosiin ja näistä saatuun satoon. Lakia ei kuitenkaan sovellettaisi muuntogeenisten kasvien, kasvinosien ja siementen kauppaan, niiden varastointiin ennen kylvöä, kuljetuksiin maatilalle, kuljetuksiin maatilalta eikä sadon käsittelyyn tai varastointiin maatilan ulkopuolella. Ehdotettua lakia ei myöskään sovellettaisi muuntogeenisten kasvien koetoimintaan josta säädetään geenitekniikkalaissa, kun kysymyksessä on koetoiminta lajikeluetteloon kuulumattomilla muuntogeenisillä kasveilla.

Laissa olisi valvontaviranomaisille valtuutus tarkastaa ja ottaa näytteitä myös muiden kuin muuntogeenisten lajikkeiden viljelystä, käsittelystä ja varastoinnista, valvoessaan lain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöön panoa ja niiden noudattamista. Lakia sovellettaisiin myös sellaiseen kasvustoon, satoon ja viljelyalueeseen, joissa muuntogeenistä ainesta on sekoittumisen seurauksena epäpuhtautena, mikäli muuntogeenisen aineksen pitoisuus ylittää niiden merkinnöistä säädetyn

kynnysarvon (0,9%).

Lain ehdotettu soveltamisala on rajattu huomioiden todennäköisimmät muuntogeenisen aineksen leviämistavat. Lisäksi soveltamisalan rajausta on tarkasteltu vastuukysymysten ja valvontaviranomaisten valtuuksien kannalta, huomioiden todennäköisimmät sekoittumistapaukset ja viljelyn valvonnan keskeisimmät kysymykset.

Ilmoitusvelvollisuus ja viljelypaikkojen rekisteri

Lakiin ehdotetaan ilmoitusvelvollisuutta muuntogeenisen lajikkeen viljelijälle hyvissä ajoin ennen kyseisen lajikkeen kylvöä. Ilmoitus tulisi tehdä kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Muuntogeenisten lajikkeiden viljelyä koskevat yksityiskohtaiset, lohko-kohtaiset tiedot kerättäisiin maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmän mukaisiin rekistereihin. Tarkoituksenmukaisinta olisi käyttää olemassa olevaa peltolohkorekisteriä siten, että siihen merkittäisiin muuntogeenisten lajikkeiden viljelypaikat ja niiden viljelijät. Tällöin tiedot olisivat myös parhaiten viljelijöiden käytettävissä rinnakkaiseloja koskevissa käytännön tilanteissa.

Elintarviketurvallisuusvirasto julkaisisi verkkosivuillaan luettelon kunnista, joissa muuntogeenisiä viljelykasveja viljellään. Yksityiskohtaiset viljelytiedot, kuten käytetty lajike ja viljelylohkon tarkka sijainti olisivat yleisesti saatavilla kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselta.

Ilmoitusvelvollisuus koskisi tietyin edellytyksin myös tilannetta, jossa muuntogeenisen kasvin viljelyyn käytetty alue vaihtaisi omistajaa tai haltijaa. Alueen luovuttajan ja alueen haltijan tulisi ilmoittaa muuntogeenisen lajikkeen käytöstä luovutuksensaajalle, mikäli alueeseen kohdistuisi viljelyrajoituksia tai vaatimuksia alueen käsittelystä.

Viljelyä sekä toiminnanharjoittajaa koskevat määräykset

Ehdotuksen keskeisin muuntogeenisten ja muiden viljelykasvien välistä sekoittumista ehkäisevä toimenpide olisi määräys riittävästä suojaetäisyydestä näiden välillä. Rinnakkaiseloja koskevat toimenpiteet tässä ehdotuksessa ja sen nojalla annettavissa säädöksissä on suhteutettu siten, että sekoittuminen jäisi riittävällä varmuudella alle 0,9 % tasolle, muuntogeenisten tuotteiden merkintöjä rehuissa ja elintarvikkeissa koskevan lainsäädännön mukaisesti.

Koska sopivimmat toimenpiteet, joilla sekoittumista parhaiten ehkäistään riippuvat keskeisesti kyseessä olevasta kasvilajista ja myös sen viljelymuodosta, rinnakkaiseloja koskevat yksityiskohtaiset säännökset laadittaisiin ehdotuksen mukaan lajikohtaisesti, tarvittaessa lajikekohtaisesti. Laissa valtuutettaisiin maa- ja metsätalousministeriö antamaan tarkemmat määräykset muuntogeenisten viljelykasvien suojaetäisyydestä, viljelystä, varastoinnista ja kuljetuksesta.

Velvollisuus suojaetäisyyden noudattamisesta olisi ehdotuksessa muuntogeenisten lajikkeiden viljelijän vastuulla. Muita keskeisiä muuntogeenisten viljelykasvien viljelijää koskevia vaatimuksia olisivat vaatimukset koneiden ja laiteiden puhdistustoimenpiteistä, velvollisuus suorittaa asiaa koskeva elintarviketurvallisuusviraston järjestämä tutkinto, mahdolliset laji- tai lajikekohtaiset viljelyrajoitukset, vaatimukset jääntikasvien hävittämisestä ja maanmuokkauksesta muuntogeenisen kasvintuotannon jälkeen sekä kirjanpito-velvollisuus.

Taloudellisten vahinkojen korvaaminen

Lakiin ehdotetaan menettelyä, jossa muuntogeenisen aineksen tahattomasta sekoittumisesta johtuva taloudellinen vahinko voitaisiin korvata tavanomaista tai luonnonmukaista tuotantoa harjoittavalle viljelijälle. Viljelijälle voi aiheutua pääasiassa kahdentyyppistä vahinkoa, jotka heikentävät hänen taloudellista asemaansa. Tulonmenetyks voi syntyä siitä, että tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla tuotettuja tuotteita tai niistä valmistettuja tuotteita ei saa markkinoida lainkaan tai niitä saa markkinoida vain muuntogeenisyyden osoittavalla merkinnällä varustettuna. Muuta vahinkoa voi syntyä myös luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavalle siitä, että hänen viljelemänsä peltolohkot tai kasvattamansa eläimet asetetaan luomusasetuksessa tarkoitettuun siirtymävaiheeseen. Lain mukaan korvattaisiin myös vahingon selvittämisestä ja viljelmän palauttamisesta aiheutuneet kustannukset.

Vahinko korvattaisiin valtion varoista, jos voitaisiin osoittaa, että se on todennäköisesti aiheutunut muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä, käsittelystä tai varastoinnista maatilalla tai kuljetuksesta maatilalla tai maatilojen välillä. Vahinkoa ei korvattaisi, jos vahingon voidaan katsoa aiheutuneen vahingonkärsijän omasta toiminnasta, tai säädetyistä suojaetäisyyksistä on sopimuksella poikettu. Valtiolla olisi lisäksi takautumisoikeus toiminnanharjoittajaa kohtaan, joka on laiminlyönyt tahallisesti tai tuottamuksella laissa säädettyjä vaatimuksia.

Korvausmenettelyksi ehdotetaan yksinkertaista hakemusmenettelyä, jossa vahingonkärsijä hakisi korvausta Elintarviketurvallisuusvirastolta määräajassa. Elintarviketurvallisuusvirasto tekisi päätöksen vahingon korvaamisesta.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Toiminnanharjoittajiin ja viranomaisiin kohdistuvat taloudelliset vaikutukset

Toiminnanharjoittajat

Ehdotetusta laista syntyisi jonkin verran lisäkustannuksia muuntogeenistä toimintaa harjoittavalle viljelijälle verrattuna muihin tuotantomuotoihin. Suojaetäisyyksien noudattaminen saattaisi vaatia viljelykelpoisen peltopinta-alan käyttämättä jättämistä tai käyttämistä muuhun tarkoitukseen. Kustannuksia syntyisi myös muuntogeenisen aineiston erillään pitämisestä, tilojen laitteiden ja kaluston puhdistamisesta, toiminnanharjoittajalta edellytetyn tutkinnon suorittamisesta, viranomaisille tehtävistä ilmoituksista ja jäljitettävyyttä varten pidettävästä kirjanpidosta. Merkittävämpänä taloudellisen vaikutuksena olisi muuntogeenisen kasvintuotannon jälkeisistä viljelykiertovaatimuksista aiheutunut saamatta jäänyt tuotto ja alueen säännöstenmukaisesta hoidosta aiheutuneet kustannukset. Viljelykiertorajoituksista saattaisi aiheutua kustannuksia myös muuntogeeniseen viljelyyn käytetyn alueen luovutuksensaajalle, joka saa alueen haltuunsa aikana, jolloin viljelykierrosta on vielä huolehdittava.

Ehdotetun lain lisäksi gm-asetus edellyttää muuntogeenisen ja muun aineiston erillään pitämistä, jos osa tuotteista halutaan saattaa markkinoille ilman muuntogeenisyyden osoittavia merkintöjä. Vaatimus erillään pidosta aineiston kaikissa käsittelyvaiheissa aiheuttaa huomattavia lisäkustannuksia toiminnanharjoittajien lisäksi myös teollisuuden toimijoille.

Merkittävä taloudellinen vaikutus on korvausvastuu, joka saattaa sekoittumistapauksessa syntyä toiminnanharjoittajalle toista viljelijää kohtaan. Vastuun syntyminen edellyttää kuitenkin, että toiminnanharjoittaja on menetellyt tahallisesti tai tuottamuksella ehdotetun lain säännösten vastaisesti.

Viranomaiset

Esityksen vaikutukset valtion talousarvioon syntyisivät pääosin muuntogeenisten viljelyalueiden rekisterin ylläpitämisestä, neuvonnasta sekä valvonnasta ja näytteenotosta. Valvonnasta ja muista viranomaissuoritteista aiheutuvat kustannukset määräytyisivät valtion maksuperustelain (150/1992) mukaan määräytyvillä maksuilla. Maksuilla katettaisiin myös viljelmien rekisteröinnistä aiheutuvat kustannukset.

Vähäisiä vaikutuksia talousarvioon syntyisi korvauksista, joita valtio maksaa viljelijälle sekoittumistapauksissa. Valtion takautumisvastuu tuottamuksellisesti menetellyttä viljelijää kohtaan kuitenkin kompensoisi tätä vaikutusta tietyissä tapauksissa. Valtiolle aiheutuvien vahingonkorvauksista aiheutuvien kokonaiskustannuksia on vaikea arvioida, koska muuntogeenisiä lajeja ei Suomessa toistaiseksi viljellä.

Muuntogeenisen tärkkelysperunan sekoittumisesta aiheutuvat kustannukset

Komissiossa on käsiteltävänä hakemus viljelyluvaksi muuntogeeniselle perunalle, jossa tärkkelyksen ainesosan, amylopektiinin, pitoisuutta on parannettu. Kyseistä perunaa voidaan viljellä myös Suomen olosuhteissa, jos tärkkelysteollisuus näin päättää ja perunan jalostaja antaa lisenssioikeudet viljellä lajiketta Suomessa. Käytännössä Suomessa voitaisiin viljellä geneettisesti muunnettua perunalajiketta aikaisintaan vuonna 2012.

Peruna on suvuttomasti, mukuloiden kautta lisättävä viljelykasvi. Siitepölyn leviäminen on perunan osalta rajallista, sillä kukkiin ei muodostu mettä. Peruna ei myöskään pysty villiintymään viljelykarkulais- tai villipopulaatioksi, mutta sadonkorjuussa lohkolle voi jäädä korjaamattomia mukuloita. Rinnakkaiselon ongelmaksi muodostuvat perunakasvustossa jääntiperunoiden aiheuttamat lajikesekaannukset, jos peräkkäisinä vuosina samassa pellossa viljellään eri lajikkeita. Lajikesekaannuksia on Suomessa esiintynyt siemenperunaviljelyksillä tutkimuksen mukaan 0,02 prosentilla tutkituista mukuloista. Nykyisin siementuotannossa viljelykiertovaatimuksena on vähintään kaksi vuotta. Eristysetäisyysvaatimuksia ei ole.

Perunaa viljeltiin vuonna 2007 Suomessa 27 500 hehtaarilla, josta tärkkelysperunan viljelyala oli 7 900 hehtaaria sekä ruoka- ja ruokaperunateollisuuden viljelyala 15 600 hehtaaria. Siementuotantoala sekä muu peruna-ala oli yhteensä 4 000 hehtaaria. Tärkkelystuotannosta käytetään 80 prosenttia paperiteollisuudessa, eli laskennallisesti tärkkelysperunan non food -ala oli 6 320 hehtaaria. Periaatteessa paperiteollisuuden käyttämä tärkkelys voisi olla muuntogeenisestä perunasta valmistettua erityisesti sen paperin valmistuksessa tarvittavien teknisten ominaisuuksiensa takia.

Tärkkelysperunan tuotanto on keskittynyt Etelä-Pohjanmaalle ja Satakuntaan. Ruokaperunateollisuudesta viljellään puolet Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Etelä-Pohjanmaalla on noin 15 prosenttia ruoka- ja ruokaperunateollisuudesta. Suurin siementuotantoalue on Pohjois-Pohjanmaa.

Luonnonmukaisen perunan viljelyala on yhteensä noin 400 hehtaaria, josta ruokaperunaa viljellään 260 hehtaarilla ja tärkkelysperunaa 30 hehtaarilla. Ruokaperunaa viljellään eniten Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla sekä Hämeessä, yhteensä 140 hehtaarilla. Tärkkelysperunasta 25 hehtaaria viljellään Pohjanmaalla ja Satakunnassa.

Suurin riski perunalajikkeiden risteytymiselle on Pohjanmaan perunantuotantoalueilla. Taloudellisesti suurin korvaus koituisi muuntogeenisen ja luonnonmukaisesti tuotetun perunan sekoittumisesta, koska hintaero on kyseisessä tapauksessa suurin. Nyt hintaero on tavanomaisella ja luonnonmukaisella tärkkelysperunalla kaksinkertainen eli tuottaja saa luonnonmukaisesti kasvatetusta tärkkelysperunasta

kilolta 40 senttiä enemmän kuin tavanomaisesti tuotetun perunan tuottaja, joka 30 000 kilon hehtaarisadolla merkitsisi tuottajalle 12 000 euron menetystä.

Tärkkelys- ja ruokaperunateollisuudessa lajikkeiden välinen sekoittuminen on tavallisempaa kuin siementuotannossa. Esimerkiksi jos yhdellä prosentilla Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan peruna-alasta jääntiperunoiden osuus ylittäisi kynnyksarvojen asettamat raja-arvot, tarkoittaisi tämä vajaan 17 hehtaarin alalla lajikesekaannuksia. Laskennallinen vahinko olisi 204 000 euroa. Sitä kuinka suuri osa sekoittumisista ei olisi johtunut viljelijän huolimattomuudesta, vaan viljelijästä riippumattomista syistä, ei ole mahdollista arvioida etukäteen.

Lisäksi jos satoa ei pystytä markkinoimaan mihinkään käyttötarkoitukseen, kuten non food -perunan kyseessä ollessa on mahdollista (sekaannuksen takia paperiteollisuus katsoo tärkkelyksen ominaisuuksiensa perusteella olevan käyttötarkoitukseensa sopimatonta), on perunaa käsiteltävä jätteenä. Kun sato perunan vaalean rengasmädän saastuttamalta alalta joudutaan hävittämään jätteenä, siitä aiheutuvat kustannukset hehtaaria kohden ovat noin 1 500 euroa. Yhteensä 17 hehtaaria vastaavan perunanmäärän hävittämiskustannukset olisivat noin 25 000 euroa.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksen mukaan elintarviketurvallisuusvirasto Evira toimisi valvovana viranomaisena. Valvontavelvoite pitäisi sisällään vuosittaisen valvontasuunnitelman laatimisen ja siihen liittyvät tarkastukset ja näytteenotot. Evira ylläpitäisi myös rekisteriä muuntogeenisistä viljelmistä. Viljelijät ilmoittaisivat tiedot muuntogeenisten lajien viljelystä kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisille, jotka toimittaisivat tiedot edelleen Eviralle. Eviran velvollisuutena olisi myös muuntogeenistä toimintaa harjoittavilta viljelijöiltä vaadittavan tutkinnon järjestäminen. Evira huolehtisi myös sekoittumisvahinkojen korvaushakemusten käsittelystä ja korvausten maksamisesta. Evira voisi käyttää valvonnassa apuna maaseutuelinkeinoviranomaisia sekä työ- ja elinkeinokeskuksia.

4.3 Ympäristövaikutukset

Jokainen EU:ssa viljeltäväksi tarkoitettu muuntogeeninen viljelykasvi käy läpi yhteisösäädösten edellyttämät turvallisuustutkimukset ennen kuin kasville voidaan myöntää viljelylupa. Viljelylupa voi saada vain sellainen muuntogeeninen viljelykasvi, joka on säädösvaatimusten mukaisesti osoitettu turvalliseksi ihmisille, eläimille ja ympäristölle. Lajikkeeseen jalostetut ominaisuudet ja sen mahdollisesti muuttuneet viljelymenetelmät hyväksytään käyttöön yhteisön geeniteknikka- ja kasvinsuojelusäännösten mukaisesti. Muuntogeenisen kasvin viljelylupa on määräaikainen, ja se sisältää aina myös vaatimukset viljelyyn mahdollisesti liittyvien ympäristövaikutusten seurannasta. Hyväksytyssä seurantaohjelmassa tarkkaillaan myös viljelystä mahdollisesti aiheutuvia ennakoimattomia vaikutuksia ympäristössä, ja jos haittoja ilmenee, lajikkeen viljelystä voidaan rajoittaa.

Lajikkeen mahdolliset vaikutukset ympäristöön riippuvat siihen jalostetuista ominaisuuksista. Ympäristövaikutusten todennäköisyys on usein pieni, mikäli ainoastaan kasvin laatuominaisuuksia on jalostettu. Viljelyyn hyväksytyillä muuntogeenisillä lajikkeilla saattaa olla viljely-ympäristöön välillisiä vaikutuksia, jotka aiheutuvat maatalouskäytännöissä mahdollisesti tapahtuvista muutoksista ja liittyvät muun muassa peltoekosysteemien biologiseen monimuotoisuuteen sekä maatalouskemikaalien käyttöön.

Viljeltävän kasvilajin valinnalla, kuten kasvatetaanko tuuli- vai hyönteispölytteisiä kasvilajeja, on vaikutusta pölytyshyönteisten runsauteen ja monimuotoisuuteen viljely-ympäristössä. Lajike-erojen

vaikutus on sitä vastoin vähäisempi, olivatpa lajikkeet muuntogeenisiä tai tavanomaisia. Mikäli muuntogeenisten lajikkeiden tulo viljelyyn aiheuttaisi muutoksia eri kasvilajien viljelyn laajuudessa tai viljelykierrossa Suomessa, sillä voisi olla välillisiä vaikutuksia viljely-ympäristöjen biologiseen monimuotoisuuteen.

Nyt ehdotettavan lain nojalla annettaisiin yksityiskohtaisia säännöksiä muun muassa viljelykierrosta, jota on noudatettava siirryttäessä muuntogeenisen kasvilajikkeen viljelystä takaisin tavanomaisen muun lajikkeen viljelyyn peltolohkolla. Mikäli tällaiset siirtymäsäännökset muodostuisivat käytännön viljelyn kannalta perusteettoman raskaiksi, ne voisivat lisätä painetta viljellä samaa tai samantyyppistä kasvilajiketta vuodesta toiseen samalla peltolohkolla (monokulttuuri). Toisaalta esimerkiksi juuri perunaviljelyssä monokulttuuri on jo nyt vallitseva käytäntö perunan tuotantoalueilla.

Ympäristövaikutuksia saattaa ilmetä, jos jalostettu ominaisuus muuttaa kasvin aikaisempia viljelykäytänteitä. Tällaisesta esimerkkinä ovat valitulle rikkakasvien torjunta-aineille vastustuskykyisiksi jalostetut kasvilajikkeet – sellaista lajiketta viljeltäessä kyseinen kasvinsuojeluaine korvaa muiden kasvinsuojeluaineiden käyttöä. Tällöin vaikutukset riippuvat kyseisen aineen ominaisuuksista ja käyttötavasta. Vaikutukset voivat olla ympäristön kannalta edullisia, mikäli kyseinen aine on haitattomampi kuin sen korvaamat tehoaineet tai viljelyssä voidaan luopua ennalta ehkäisevästä ruiskutusikäytännöstä ja siirtyä tarpeen mukaisesti torjuntakäsittelyihin.

Muuntogeenisten lajikkeiden odotetaan lisäävän kasvien tuottavuutta ja kestävyyttä erilaisia kasvitauteja ja ympäristörasituksia vastaan, minkä ansiosta esimerkiksi kasvinsuojeluaineiden tai lannoitteiden käyttötarve voi alentua. Yleisesti ei voida todeta, että muuntogeenisten lajikkeiden käyttöönotto vähentäisi tai lisääisi kasvinsuojeluaineiden käyttöä. Käyttömäärä riippuu kasvista ja sen jalostetusta ominaisuudesta, ja lopputulos riippuu paljolti myös yksittäisen viljelijän ratkaisusta. Kuitenkin on selvää, että muuntogeenisten lajikkeiden käyttöönotto vaikuttaisi siihen, mikä tyyppisiä kasvinsuojeluaineita käytettäisiin.

Muuntogeeniset lajikkeet voivat myös parantaa viljelykasvien satotasoa ja teoreettisesti vähentää tarvetta peltomaahan. Suomessa muuntogeenisten lajikkeiden laajamittainenkaan viljely tuskin kuitenkaan vaikuttaisi peltokasvien kokonaisviljelyalaan.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotuksen keskeisimmät vaikutukset liittyvät taloudellisiin seikkoihin. Ehdotetulla lailla ei ole merkittäviä yhteiskunnallisia, sosiaalisia, tai alueidenkehitykseen, työelämään taikka tasa-arvokysymyksiin liittyviä vaikutuksia.

Muuntogeenisten ja tavanomaisten tuotantomuotojen rinnakkaiseloa koskevilla säännöksillä halutaan säilyttää tuottajien mahdollisuudet erilaisiin tuotantotapoihin. Samalla turvataan kuluttajien mahdollisuudet valita tulevaisuudessakin eri tavoin tuotettuja hyödykkeitä. Sääntelemättömän muuntogeenisen viljelyn ja hallitsemattoman sekoittumisen seurauksena voisi olla tilanne, jossa markkinoilta ei joidenkin tuotteiden osalta enää löytyisi muuntogeenisellä aineksella sekoittumattomia tuotteita. Ehdotetun lain muuntogeenisten lajikkeiden viljelyä koskevilla säännöksillä pyritään luomaan toimiva järjestelmä, joka ehkäisee sekoittumista ja mahdollistaa tuottajien ja kuluttajien

valinnanvapauden. Toimiva järjestelmä mahdollistaa kotimaisen muuntogeenisten tuotteiden viljelyn Suomessa ja voi parantaa kotimaisten tuotteiden kilpailukykyä myös kansainvälisesti.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja aineisto

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1.1 Rinnakkaiselolaki

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Tavoite. Lain tavoitteena on ehkäistä muuntogeenisten kasvilajikkeiden ja niiden muuntogeenisen perintöaineksen sekoittumista muihin viljelykasveihin. Lain tavoitteena on myös vähentää sekoittumisesta viljelijöille aiheutuvia taloudellisia vahinkoja.

Muuntogeenisistä kasveista saatujen elintarvikkeiden ja rehujen merkintää koskee gm-asetus. Muuntogeenisten tuotteiden pakkausmerkinnät antavat kuluttajille ja viljelijöille mahdollisuuden valita muuntogeenisten ja muiden tuotteiden välillä. Lakiehdotus osaltaan edesauttaa näiden merkintäsäännösten toteuttamista luomalla puitteet sille, että eri tuotantomuotoja voidaan harjoittaa rinnakkain samalla alueella noudattaen samalla muuntogeenisten tuotteiden merkitsemisestä annettuja säännöksiä. Laissa säädettävien viljelyn aloittamisilmoitusten ja valvontarekisterin avulla helpotetaan myös muuntogeenisten tuotteiden jäljitettävyyttä, josta säädetään jäljitettävyys- ja merkintäasetuksessa.

Lain tavoitteena on myös vähentää muuntogeenisten lajikkeiden sekoittumisesta viljelijöille mahdollisesti aiheutuvia taloudellisia vahinkoja sekä selkeyttää vastuukysymyksiä viljeltäessä muuntogeenisiä kasvilajikkeita.

2 §. Soveltamisala. Lain soveltamisalaan ehdotetaan kuuluvaksi EU:n tai kansalliseen lajikeluetteloon hyväksytyyn muuntogeenisen kasvilajikkeen viljely, maatilalla tapahtuva sadon käsittely ja varastointi, kuljetus maatilalla ja maatilojen välillä silloin, kun muuntogeenistä kasviaineistoa kuljetetaan kuivattavaksi tai lajiteltavaksi toiselle maatilalle, sekä tällaisella lajikkeella tehtävä viljelykoetoiminta.

Lakia sovellettaisiin tällaisten lajikkeiden kaikkeen viljelyyn, riippumatta yksittäisen viljelmän koosta. Viljely voisi olla viljelyä pellolla, tai muulla siihen rinnastettavalla alueella, pihossa ja puutarhoissa sekä kasvihuoneissa. Lakia sovellettaisiin muuntogeenisiin kasviyksilöihin, siemeniin, kasvinosiin ja sekä näistä saatuun satoon. Tässä tarkoitettuja muuntogeenisiä kasvinosia ovat esimerkiksi perunan mukulat.

Lakia ei kuitenkaan sovellettaisi muuntogeenisten kasvien, kasvinosien ja siementen kauppaan, niiden varastointiin ennen kylvöä, kuljetuksiin maatilalle, kuljetuksiin maatilalta silloin, kun kasviaineistoa kuljetetaan muuhun kuin toisella maatilalla sijaitsevaan varastoon tai käsittelylaitokseen, eikä sadon käsittelyyn tai varastointiin maatilalan ulkopuolella. Näiden toimenpiteiden on arvioitu olevan maatilatasolla tapahtuvan sekoittumisen kannalta vähemmän merkityksellisiä ja siksi ne on rajattu ehdotuksen ulkopuolelle. Ehdotettua lakia ei myöskään sovellettaisi muuntogeenisten kasvien koetoimintaan, josta säädetään geeniteknikkalaissa, kun kysymyksessä on koetoiminta lajikeluetteloon kuulumattomilla muuntogeenisillä kasveilla.

Lain soveltamisalaan kuuluisivat myös muuntogeenistä perintöainesta sisältävät kasvit, kasvinosat, siemenet ja sato, joissa muuntogeenistä perintöainesta on sekoittumisen seurauksena gm-asetuksen 12 ja 24 artiklojen mukaisten merkitsemisen kynnyksarvon ylittävinä pitoisuuksina. Kynnyksarvon soveltaminen on katsottu tarpeelliseksi, siksi, että lain piiriin saataisiin myös tilanteet, joissa viljellään puhtaan muuntogeenisen kasvilajikkeen sijasta tilan omaa siementä, jossa on muuntogeenistä ainesta sekoittumisriskin kannalta merkittäviä pitoisuuksia. Tällaiset sekoittuneet viljelykasvit katsotaan sisältyväksi lain 3 § toisessa määritelmäkohdassa olevaan muuntogeeniseen kasviaineistoon, jolla muuntogeenisten kasvilajikkeiden lisäksi tarkoitetaan viljelykasvin sellaisia kasvinosia, siemeniä tai satoa, jossa saman kasvilajin muuntogeenistä kasvilajiketta tai sen muuntogeenistä perintöainesta esiintyy merkitsemisen kynnyksarvon ylittävinä pitoisuuksina. Soveltamisalaan on sisällytetty myös risteytymiskykyisestä toisesta viljelykasvilajista tapahtuva muuntogeenisen perintöaineen sekoittuminen, sillä Suomessa viljellään esimerkiksi sekä rapsia että rypsiä, jotka ovat keskenään risteytymiskykyisiä.

Lakia ja sen nojalla annettavia määräyksiä voitaisiin soveltaa myös muihin kuin muuntogeenistä lajiketta viljeleviin. Määräyksiä näytteenotto-oikeudesta muuntogeenisen perintöaineen havaitsemiseksi muissa kasveissa ja niistä saadussa sadossa sekä alueita koskevia määräyksiä viljelykierrosta ja jäätikasvien hävittämisestä, voitaisiin soveltaa myös tavanomaista tai luonnonmukaista viljelytapaa käyttäviin viljelijöihin.

Lain ehdotettu soveltamisala on rajattu ottaen huomioon todennäköisimmät muuntogeenisen aineksen leviämistavat viljely-ympäristössä. Lisäksi soveltamisalan rajausta on tarkasteltu vastuukysymysten ja valvontaviranomaisten valtuuksien kannalta, huomioiden todennäköisimmät sekoittumistapaukset ja viljelyn valvonnan keskeisimmät kysymykset.

3 §. Määritelmät. Säännöksessä määriteltäisiin lain keskeiset käsitteet. Momentin 1 kohdan *muuntogeenisellä kasvilajikkeella* tarkoitettaisiin sellaista viljeltävää kasvilajiketta, joka on hyväksytty viljelykäyttöön yhteisössä joko avoimen käytön direktiivin tai gm-asetuksen mukaisessa hyväksyntämenettelyssä. Hyväksyntä koskee aina tiettyä muunnostapahtumaa, mutta se kattaa myös kaikki siitä tavanomaisilla jalostusmenetelmillä johdetut kasvilajikkeet. Muuntogeeninen organismi määritellään geenitekniikkalaissa organismiksi, jonka perintöainesta on muunneltu tavalla, joka ei toteudu luonnossa paritumisen tuloksena tai luonnollisena yhdistelmänä. Määritelmä perustuu avoimen käytön direktiiviin, joka Suomen lainsäädännössä on saatettu voimaan geenitekniikkailla, ja tähän samaan määritelmään nojaututaan myös gm-asetuksessa.

Momentin 2 kohdan *muuntogeenisellä kasviaineistolla* tarkoitettaisiin muuntogeenisten kasvilajikkeiden lisäksi myös sellaisia kasvinosia, siemeniä tai satoa, joissa muuntogeenisiä kasvilajikkeita tai niiden muuntogeenistä perintöainesta esiintyy sellaisina pitoisuuksina, että sillä on merkitystä yhteisön merkintävaatimusten kannalta. Ehdotus noudattaa gm-asetuksessa muuntogeenisten elintarvikkeiden ja rehujen merkinnöille säädettyä 0,9 prosentin kynnyksarvoa.

Momentin 3 kohdan *muuntogeenisellä kasvintuotannolla* tarkoitettaisiin viljelyä, jossa kasvaa tai kasvatetaan muuntogeenistä kasviaineistoa. Tällaista kasvintuotantoa on esimerkiksi hyväksytyyn muuntogeenisen perunalajikkeen viljely. Muuntogeeniseksi kasvintuotannoksi katsotaan myös tilan oma kylvösiemen viljely, kun siemenessä sekoittumisen seurauksena on muuntogeenistä lajiketta tai sen muuntogeenistä perintöainesta enemmän kuin 0,9 prosenttia. Määritelmässä ei oteta kantaa toiminnan tahallisuuteen.

Momentin 4 kohdan *luonnonmukaisella tuotannolla* tarkoitettaisiin neuvoston asetuksessa (ETY) 2092/91 tarkoitettua tuotantotapaa. Asetuksessa on annettu säännökset luonnonmukaisesta kasvintuotannosta, luonnonmukaisesta eläintuotannosta sekä rehuista ja elintarvikkeista, joita markkinoidaan luonnonmukaiseen tuotantoon viittaavin merkinnöin.

Momentin 5 kohdan *tavanomaisella kasvintuotannolla* tarkoitettaisiin muuta kasvintuotantoa kuin muuntogeenistä tai luonnonmukaista kasvintuotantoa.

Momentin 6 kohdan *sekoittumisella* tarkoitettaisiin muuntogeenisen kasviaineiston tai siinä esiintyvän muuntogeenisen perintöaineksen sekoittumista tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla kasvatetun saman kasvilajin tai sen kanssa risteytymiskykyisen toisen kasvilajin muun lajikkeen perintöainekseen, kasvustoon tai satoon.

Sekoittuminen voi olla joko mekaanista sekoittumista, kuten esimerkiksi muuntogeenisten lajikkeiden siementen tai mukuloiden sekaantuminen muihin saman kasvilajin lajikkeisiin, tai risteytymistä, kuten siitepölyn kulkeutumisen ja hedelmöityksen tuloksena tapahtunut muuntogeenisen perintöaineksen siirtyminen muuntogeenisestä kasvista muihin viljelykasveihin. Mekaanista sekoittumista voi tapahtua esimerkiksi kylvön ja maanmuokkauksen yhteydessä, ja sekoittumista voivat aiheuttaa myös varisevat siemenet sekä sadonkorjuun jälkeen maahan jäävät mukulat, joista saattaa myöhemmin kehittyä niin kutsuttuja jääntikasveja. Sekoittumisella ei kuitenkaan tarkoiteta leviämistä, jossa on kyse muuntogeenisen kasviaineiston joutumisesta toisen kasvilajin sekaan, eikä perintöaineksen vaihtumista tai risteytymistä tapahdu.

Momentin 7 kohdan *alueella* tarkoitettaisiin peltoa tai muuta maa-aluetta taikka niiden läheisyydessä sijaitsevia oja, ojien pientareita sekä tilan talouskeskukseen kuuluvia alueita, taikka muuta muuntogeenisen kasvin kasvatukseen käytettyä paikkaa tai kasvatusilaa, mukaan lukien kasvihuoneissa oleva kasvatusala.

Alueen käsite pitäisi sisällään kaikki muuntogeenisten kasvien tai kasviyksilöiden viljelyyn tai kasvatukseen käytetyt paikat. Tässä tarkoitetuksi alueeksi luettaisiin muuntogeenisen kasviaineiston viljelypaikka myös silloin kun viljely tapahtuu kasvihuoneessa tai muutoin osittain tai kokonaan suljetussa kasvatustilassa.

Momentin 8 kohdan *toiminnanharjoittajalla* tarkoitettaisiin luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka elinkeinotoiminnassaan tai muutoin viljelee tai kasvattaa muuntogeenistä kasviaineistoa. Määritelmä ei ottaisi kantaa viljelmän kokoon ja pitäisi sisällään sekä ammattimaisesti viljelytoimintaa harjoittavat että harrastetoimintana viljelevät henkilöt.

Momentin 9 kohdan *suojaetäisyydellä* tarkoitettaisiin lyhintä sallittua välimatkaa toiminnanharjoittajan kasvattaman muuntogeenisen kasviaineiston kasviyksilöistä muun viljelijän kasvattaman muun kuin muuntogeenisen kasviaineiston kasviyksilöihin, jotka ovat joko samaa kasvilajia kuin kyseinen muuntogeeninen kasviaineisto tai, mikäli ovat eri kasvilajia, pystyvät kuitenkin vastaanottamaan siitä muuntogeenistä perintöainesta risteytymällä. Etäisyys laskettaisiin tarkoitettujen kasviaineistojen lähimpänä toisiaan kasvavista kasviyksilöistä.

2 luku. Toimintaa koskevat vaatimukset

4 §. Yleiset vaatimukset. Lakiin ehdotetaan otettavaksi yleinen velvollisuus järjestää toiminta siten, että toiminnalle ehdotetussa laissa ja sen nojalla annetuissa säädöksissä asetetut vaatimukset täyttyvät. Säännöksellä halutaan korostaa sitä, että ensisijainen vastuu sekoittumisen ehkäisemisestä ja siitä aiheutuvista taloudellisista vahingoista olisi muuntogeenistä kasviaineistoa viljelevällä toiminnanharjoittajalla sekä toimijalla, joka käsittelee, varastoi tai kuljettaa tällaista aineistoa maatiloilla tai niiden välillä.

Lähtökohtaisesti edellytetään, että muuntogeeninen kasviaineisto on pidettävä erillään muusta kasviaineistosta. Pykälän 1 momentissa kuitenkin sallitaan käyttötarkoituksen mukainen sekoittaminen. Tällainen voisi esimerkiksi olla tilanne, jossa viljelijä sekoittaa muuntogeenisestä lajikkeesta saatua satoa muiden satotuotteiden kanssa käyttääkseen seoksen oman karjan rehuksi.

Suojaetäisyys muuntogeenisen viljelykasvin ja toisen viljelijän tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti viljelemän sen kanssa risteytymiskykyisen kasvin välillä on ehdotetun lain keskeisin toimenpide sekoittumisen ehkäisemiseksi. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin muuntogeenisen kasvintuotannon harjoittajan velvollisuudesta noudattaa suojaetäisyydestä annettavia säännöksiä.

Suojaetäisyysvaatimus ei koskisi saman toiminnanharjoittajan eri tuotantomenetelmillä tuotettuja kasveja, esimerkiksi muuntogeenistä perunaa ja tavanomaista perunaa. Myöskään kahden muuntogeenisen viljelmän välille ei edellytettäisi suojaetäisyyttä.

Maa- ja metsätalousministeriö määritteli riittävän suojaetäisyyden kasvilaji- ja lajikekohtaisten ominaisuuksien, muun muassa pölytysominaisuuksien perusteella. Koska suojaetäisyys joudutaan säännöksissä määrittelemään kasvilajikkeittain ja käyttötarkoituksen mukaisesti, on suojaetäisyydestä tarkoituksenmukaisinta säätää pykälän 4 momentin mukaisesti maa- ja metsätalousministeriön asetuksella. Esimerkiksi perunan osalta suojaetäisyydeksi ehdotetaan maa- ja metsätalousministeriön asetusehdotuksessa viisi metriä.

Suojaetäisyyden lähtökohtana on, että muuntogeenisen lajikkeen viljelijän tulee huomioida säädöksissä vaatimuksena oleva suojaetäisyys omalla maallaan. Mikäli säädöksissä laji- tai lajikekohtaisesti määrättyä suojaetäisyyttä laskettaessa otetaan huomioon muiden hallinnassa olevia alueita, tulee muuntogeenisen lajikkeen viljelijän selvittää näillä alueilla viljelyyn suunnitellut kasvilajit. Jos muuntogeenisen lajikkeen viljelijä ei tiedä, tai ei saa tietoa suojaetäisyyden sisällä olevien alueiden viljelykasveista, oletuksena tulee aina olla, että edellä mainitulla etäisyydellä viljellään muuntogeenisen lajikkeen kanssa risteytymiskykyistä kasvilajia.

Toiminnanharjoittajan tulee huolehtia siitä, että säädetty suojaetäisyys hänen kasvattamastaan muuntogeenisestä kasviaineistosta toteutuu käytännössä. Tässä laissa ei velvoiteta ympäristön tavanomaisia tai luonnonmukaisia viljelijöitä ilmoittamaan ennakkoon viljelyaikeistaan, vaan heillä on oikeus harjoittaa ja myös milloin tahansa muuttaa viljelytoimintaansa toiminnanharjoittajaa koskevien suojaetäisyysvaatimusten sitä rajoittamatta.

Lain 4 §:n 2 momentissa korostetaan huolellisuutta viljeltäessä, käsiteltäessä, varastoitaessa ja kuljettaessa muuntogeenistä kasviaineistoa. Huolellisuusvelvoite käsittäisi toiminnanharjoittajan lisäksi myös muita kasvintuotannossa mukana olevia toimijoita, kuten esimerkiksi koneurakoitsijoita ja

sadon kuivaukseen, varastointiin tai kuljetukseen osallistuvia henkilöitä. Muuntogeenisen kasviaineiston viljelyssä edellytetään asiaan sopivaa kalustoa, laitteita ja tiloja. Muuntogeeniselle kasviaineistolle tulisi olla muista kasviaineistoista erilliset siilot tai tuotevarastot, joissa siemeniä ja satoa säilytetään. Viljelyyn, sadonkorjuuseen, kuljetuksiin sekä sadon kuivaukseen ja kunnostukseen voitaisiin muuntogeenisellä kasviaineistolla käyttää samoja laitteita ja koneita kuin muilla kasviaineistoilla. Ne on kuitenkin tällöin puhdistettava ennen niiden käyttöä muun kuin muuntogeenisen kasviaineiston viljelyssä, käsittelyssä, varastoinnissa tai kuljetuksissa.

Pykälän 3 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin tarkemmin säätää myös muista teknisluonteisista seikoista, kuten muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä ja käsittelystä. Tarkemmin voitaisiin säätää myös määräyksistä, jotka koskisivat kuljetuksia ja varastointia maatilalla sekä toimintaan käytettyjen tilojen, laitteiden ja kaluston puhdistamista.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta poiketa annetusta suojaetäisyydestä kahden viljelijän välisellä sopimuksella. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että muuntogeenisen lajikkeen viljelijä voisi sopia tavanomaista tai luonnonmukaista kasvintuotantoa harjoittavan viljelijän kanssa, että suojaetäisyyttä ei kyseisten viljelijöiden välillä noudateta.

Jos sekoittumista tapahtuu tilanteissa, joissa säädetystä suojaetäisyydestä on sopimuksella poikettu, olisi sekoittunut sato markkinoitaessa varustettava muuntogeenisyyttä osoittavalla merkinnällä. Merkintä tulisi tehdä, vaikka muuntogeenisen aineksen osuus tuotteessa jäisi alle gm-asetuksessa säädetyn merkinnän kynnyksarvon (0,9 prosenttia). Kynnyksarvoa ei sovellettaisi tällaisissa tapauksissa, sillä mikäli suojaetäisyyttä ei ole noudatettu, ei sekoittumisen katsota olleen mainitun asetuksen artiklassa 24 tarkoitetulla tavalla teknisesti mahdotonta välttää.

5 §. *Muuntogeenistä kasvintuotantoa koskeva tutkinto.* Toiminnanharjoittajan, joka viljelee muuntogeenistä kasviaineistoa, tai viljelystä vastaavan henkilön, tulisi hallita keinot tällaisen aineiston sekoittumisen ja leviämisen ehkäisemiseksi ja tunnettava muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä, käsittelystä, käytöstä ja kuljetuksesta annetut erityiset säännökset. Tarvittavien tietojen ja taitojen hallinta tulee osoittaa asiaan suunnitellulla tutkinnolla. Toiminnanharjoittajalta tai viljelystä vastaavalta henkilöltä edellytettäisiin Elintarviketurvallisuusviraston järjestämän tutkinnon suorittamista ennen muuntogeenisen kasvintuotannon aloittamista.

Pykälän toisen momentin mukaan voidaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säätää tarkemmin tutkinnon sisällöstä, järjestämisestä ja suorittamisesta.

6 §. *Muuntogeenisen kasvintuotannon jälkeiset vaatimukset.* Pykälän 1 momentin mukaan toiminnanharjoittajan tai alueen haltijan on huolehdittava muuntogeenisen kasvintuotannon lopettamisen jälkeen viljelykierrosta, alueen käsittelystä ja jääntikasvien hävittämisestä, mikäli käytettyä aluetta aiotaan käyttää muuhun kuin muuntogeeniseen viljelyyn. Vaatimukset koskisivat alueen haltijaa, mikäli laissa tarkoitettu toiminnanharjoittaja ei huolehtisi velvoitteistaan. Vaatimusten tarkoituksena on ehkäistä muuntogeenisen kasviaineiston tai siinä esiintyvän muuntogeenisen perintöaineuksen leviämistä ja sekoittumista alueella myöhemmin kasvatettavaan muuhun

kasviaineistoon. Sekoittuminen on periaatteessa mahdollista myös muuntogeenisen kasvintuotannon lopettamisen jälkeen, sillä esimerkiksi osa maahan jääneistä mukuloista tai sadonkorjuussa pellolle varisseista siemenistä saattaa lajista ja olosuhteista riippuen säilyä kasvukykyisinä seuraaville kasvukausille.

Pykälän 2 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voitaisiin sekoittumisen ehkäisemiseksi säätää tarkempia laji- ja lajikekohtaisia, viljelykiertoa ja alueen käsittelyä koskevia vaatimuksia.

Tällaiset vaatimukset voisivat koskea maan muokkausta muuntogeenisen kasviaineiston viljelyn jälkeen, sekä viljelykiertoa siten, että ainakaan sadonkorjuuta seuraavana kalenterivuonna samalla alueella ei saisi viljellä samaa kasvilajia tai sen kanssa risteytymiskykyistä viljelykasvilajia tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti. Vaatimukset voisivat koskea myös viljelystä jäljelle jääneiden tai muutoin alueelle ilmestyneiden muuntogeenistä ainesta sisältävien jäätikasvien hävittämistä.

Edellä mainitut vaatimukset tulisi antaa laji- tai lajikekohtaisesti ottaen huomioon muuntogeenisen kasvilajikkeen biologiset ja viljelytekniset ominaisuudet. Tällaiset vaatimukset voisivat erällä kasveilla, esimerkiksi rapsilla ja rypsilä, ulottua usean vuoden päähän, rasittaen alueen käyttöä.

Muuntogeenisen perintöaineksen sekoittuminen muihin kasvilajikkeisiin riippuu kasvilajin ja -lajikkeen lisäksi huomattavasti myös muuntogeenisen aineksen pitoisuudesta viljeltävässä kasviaineistossa. Nyt tarkoitetut suojatoimet perustuvat tutkimuksiin, joissa on selvitetty puhtaiden muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelystä aiheutuvan sekoittumisen määrää sekä sen ehkäisemiseksi tarpeellisten toimenpiteiden mitoittamista. Jos kuitenkin viljeltävässä kasviaineistossa muuntogeenisen perintöaineksen pitoisuus on vähäinen, on siitä mahdollisesti aiheutuva sekoittuminen huomattavasti vähäisempää kuin puhdasta muuntogeenistä lajiketta viljeltäessä. Tällöin on tarkoituksenmukaista, että tämä eroavaisuus voidaan ottaa huomioon mahdollisia suojatoimia määrättäessä.

Pykälän 3 momentti sisältää myös tiedonantovelvoitteen muuntogeeniseen kasvintuotantoon käytettyä aluetta luovutettaessa, mikäli alueeseen kohdistuu laji- tai lajikekohtaisia viljelykiertoa vaatimuksia tai vaatimuksia alueen käsittelystä muuntogeenisen viljelyn lopettamisen jälkeen. Säännöksen avulla turvattaisiin tiedonkulku aluetta koskevista viljelyrajoituksista hallinnan tai omistajan vaihtuessa.

7 §. Ilmoitusvelvollisuus. Pykälän mukaan kaikkien muuntogeenistä kasvintuotantoa harjoittavien toiminnanharjoittajien tulisi ilmoittaa viljelyn aloittamisesta kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisille. Ilmoitus olisi tehtävä kasvukausittain ja sen määräaika olisi kylvöä tai istutusta edeltävän joulukuun 1. päivä. Ilmoituksen aikaisella ajankohdalla varmistetaan, että alueen muut viljelijät voivat saada tiedon muuntogeenisestä viljelystä riittävän ajoissa tehdessään tulevan kasvukauden viljelysuunnitelmia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ilmoituksen sisällöstä siten, että ilmoituksen tulisi sisältää toiminnanharjoittajan nimi, osoite ja tarvittavat yhteystiedot sekä tilatunnus tai yritys- ja yhteisötunnus tai sen puuttuessa henkilötunnus. Lisäksi ilmoituksen olisi sisällettävä tieto viljelystä lajikkeesta, viljelmän tarkka sijainti ja sen pinta-ala sekä ajankohta, jolloin viljely on tarkoitus aloittaa. Lisäksi ilmoituksessa olisi oltava tieto 4 pykälässä tarkoitettujen tutkimusten suorittamisesta.

Pykälän 3 momentin mukaan tulisi kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle ilmoittaa välittömästi ilmoituksen jättämisen jälkeen tapahtuneista muutoksista, jotka koskevat aiotusta muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä luopumista osittain tai kokonaan.

Pykälän 4 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriö voisi antaa tarkemmat säännökset ilmoituksen sisällöstä sekä ilmoitusmenettelystä.

8 §. *Ilmoitusvelvollisuus muille toimijoille.* Pykälässä säädettäisiin toiminnanharjoittajan ilmoitusvelvollisuudesta muille toimijoille silloin, kun hänellä on muuntogeenisen kasviaineiston viljelyyn yhteiskäytössä koneita, laitteita, kuljetusvälineitä tai tiloja. Ilmoitukselle ei asetettaisi erityisiä muotovaatimuksia, joten esimerkiksi suullinen ilmoitus olisi riittävä.

9 §. *Suunnitelma.* Pykälän 1 momentin mukaan toiminnanharjoittajan olisi tehtävä muuntogeenisten kasvintuotannon harjoittamisesta suunnitelma toimenpiteistä ja käytännöistä, joilla muuntogeenisen ja muun kasviaineiston välistä sekoittumista ehkäistään. Suunnitelman tulisi käsittää muuntogeenisen kasviaineiston viljely, sadon käsittely ja varastointivaiheet. Suunnitelmassa olisi syytä huomioida esimerkiksi kuljetusten järjestäminen tiloilla ja niiden välillä sekä varastoinnin osalta tilojen riittävyys ja edellytykset eri tuotantomenetelmillä tuotetun sadon erillään pitämiseksi. Lisäksi suunnitelmassa olisi syytä huomioida ehdotetun lain 6 §:n nojalla säädettävät laji- ja lajikekohtaiset muuntogeenisen kasvintuotannon lopettamisen jälkeen edellytettävät viljelykiertovaatimukset sekä vaatimukset viljelyyn käytetyn alueen käsittelystä ja mahdollisesta jäätikasvien hävittämisestä.

10 §. *Jäljitettävyyttä ja tietojen kirjaamista koskevat vaatimukset.* Pykälän 1 momentti velvoittaisi toiminnanharjoittajan pitämään ehdotetussa laissa tarkoitettua toimintaan liittyvistä tiedoista ajan tasalla olevaa tiedostoa valvontaa ja muuntogeenisen perintöaineoksen jäljittämistä varten. Tiedostosta tulisi ilmetä muuntogeenisen kasviaineistojen hankinnat, luovutukset sekä niiden käyttö tilalla. Tiedostoa olisi säilytettävä viisi kalenterivuotta sen vuoden päättymisestä, jota merkitty tieto koskee. Tiedoston säilyttäminen olisi tarpeen, koska lohkoa koskevat 6 §:n mukaiset viljelyrajoitukset voisivat olla voimassa useamman vuoden ajan viljelytoiminnan lopettamisen jälkeen.

Velvollisuus kirjata tietoja vastaa jäljitettävyyys- ja merkintäasetuksen 4 A artiklassa lueteltuja vaatimuksia.

Pykälän kolmannen momentin mukaan tarkempia säännöksiä kirjanpidon sisällöstä ja säilyttämisestä voidaan antaa maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

3 luku. **Viranomaiset**

11 §. *Yleinen ohjaus ja valvonta.* Pykälässä ehdotetaan, että lain täytäntöönpanon yleinen ohjaus ja valvonta kuuluisivat maa- ja metsätalousministeriölle.

12 §. *Valvontaviranomaiset.* Pykälän ehdotetaan sisältävän varsinaisia valvontaviranomaisia koskevat säännökset. Päävastuullisena valvontaviranomaisena toimisi Elintarviketurvallisuusvirasto. Elintarviketurvallisuusviraston päävastuu valvontatoiminnasta tarkoittaisi sitä, että muut valvontaan

osallistuvat viranomaiset ja henkilöt hoitaisivat valvontatehtäviään Elintarviketurvallisuusviraston ohjauksessa.

Työvoima- ja elinkeinokeskukset hoitaisivat tehtäviään Elintarviketurvallisuusviraston kanssa vuosittain tehtävien sopimuksien mukaisesti, jotka Elintarviketurvallisuusvirasto tekee maa- ja metsätalousministeriön kanssa sovittujen tulostavoitteiden ja valtion talousarvion nojalla. Työvoima- ja elinkeinokeskuksista annetun lain (23/1997) 2 §:n 2 momentin mukaan keskus toimii eri hallinnonalojen tehtäviä hoitaessaan asianomaisen ministeriön ohjauksessa ja valvonnassa, minkä lisäksi keskus on sen keskushallinnon viraston tai laitoksen ohjauksessa ja valvonnassa, jonka toimialaan kuuluvia tehtäviä se on säädetty tai määrätty hoitamaan.

13 §. Valtuutetut tarkastajat. Pykälän mukaan Elintarviketurvallisuusvirasto käyttäisi työvoima- ja elinkeinokeskusten lisäksi valvonnassa apunaan kirjallisesti valtuuttamiaan tarkastajia, jotka toimisivat virkavastuulla Elintarviketurvallisuusviraston valvonnassa. Valtuutetut tarkastajat toimisivat viranomaisvalvonnan apuna tarkastus- ja näytteenottotehtävissä. Valtuutetulla tarkastajalla tarkoitettaisiin vain viranomaisorganisaation ulkopuolisia henkilöitä.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain, jos tehtävä annetaan lain nojalla, tehtävän antaminen on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä tehtävän antaminen vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Pykälässä ehdotettu toiminta on tarkoituksenmukaista siirtää viranomaiskoneiston ulkopuolelle, sillä valtuutettujen tarkastajien käyttäminen tarkastus- ja näytteenottotehtävissä on tarpeellista tarkastus- ja valvontatoiminnan joustavuuden ja tehokkuuden vuoksi. Toiminta saattaa edellyttää ennalta arvaamattomia kiireellisiä toimenpiteitä, toimialueena saattaa olla koko maa ja toiminta voi olla tiukasti aikatauluun sidottua. Viranomaisorganisaation laajentamista kattamaan koko kyseistä toimintaa ei ole pidettävä tarkoituksenmukaisena. Käytännössä valtuutettuina tarkastajina toimivat useimmiten yksityiset henkilöt, joilla on erityistä ammattitaitoa.

Rikosoikeudellisen virkavastuun osalta katsotaan rikoslain (39/1889) 40 luvun 11 §:n 5 b -kohdassa, että julkista valtaa käyttävänä henkilönä pidetään myös sitä henkilöä, joka osallistuu julkista valtaa koskevan päätöksen valmisteluun muun muassa ottamalla näytteitä tai suorittamalla tarkastuksia. Selkeyden vuoksi ehdotettuun lakiin ehdotetaan tästä huolimatta sisällytettäväksi viittaus, jonka mukaan valtuutettuihin tarkastajiin sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta. Tarkastaja olisi tämän lisäksi tehtäviä hoitaessaan vastuussa aiheuttamastaan vahingosta myös vahingonkorvauslain säännösten mukaan. Valtuutettuihin tarkastajiin sovellettaisiin myös hallintolain 27–29 §:ssä säädettyjä esteellisyysäännöksiä sekä 26 §:n säännöstä huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä ja kielilainsäädännön velvoitteita koskevia säännöksiä. Samoin sovelletaan valtuutettuihin tarkastajien toimintaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia.

Pykälän 3 momentin mukaan valtuutetun tarkastajan tulisi esittää tarvittaessa kirjallinen selvitys tarkastusvaltuudestaan. Kirjallisella selvityksellä tarkoitetaan ensisijaisesti tarkastajakorttia ja toissijaisesti Elintarviketurvallisuusviraston myöntämää valtuutus päätöstä.

Elintarviketurvallisuusvirasto vastaisi valtuutettujen tarkastajien pätevydestä tehtäviinsä. Käytännössä valtuutusten sisältö sekä tarkastajien pätevyysvaatimukset ja muut ehdot voivat vaihdella näytteenoton

tai muun siihen verrattavan tehtävän, tarkastajan toimialueen tai sijaintipaikan ja muiden vastaavien tekijöiden mukaan.

4 luku. **Valvonta**

14 §. *Valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valvonnan järjestämisen yleisistä periaatteista, kuten tasapuolisuudesta, säännöllisyydestä ja tarkoituksenmukaisuudesta sekä valvonnan toteuttamistavoista ja vaiheista.

15 §. *Valvontasuunnitelma.* Pykälän mukaisesti Elintarviketurvallisuusviraston olisi laadittava vuosittain valvontasuunnitelma, jonka avulla tarkennettaisiin se, mihin viranomaiset kohdentavat valvonnan, sen mitä olisi tarkistettava sekä sen mistä olisi otettava näytteitä. Valvontasuunnitelmassa määriteltäisiin tarkemmin suoritettavat tarkastukset, valvontakohteet ja niiden tarkastustiheydet. Valvontasuunnitelma voisi sisältää tarpeen mukaan myös muita valvonnan kannalta merkittäviä osaluokkia, kuten viestinnän ja tiedotuksen. Valvontasuunnitelman ensisijaisena tavoitteena on ohjata valvontaa ja edistää valvonnan pitkäjänteisyyttä sekä suunnitelmallisuutta.

Tarkastukset tulisi määrittää siten, että niistä tiedetään, mitä toimenpiteitä ne käytännössä sisältävät, esimerkiksi näytteenoton ja näytteiden tutkimisen osalta. Valvontakohteiden riskiluokituksen perusteella tulisi suunnitelmasta käydä ilmi tarvittaessa valvontakohteiden tarkastustiheydet. Valvontasuunnitelmassa tulisi esittää myös valvonnan laadunarvioinnin perusteet, esimerkiksi valvontakohteisiin kohdistuneiden tarkastusten määrän, tarkastusten kattavuuden ja riskin perusteella.

16 §. *Tarkastus- ja tiedonsaantioikeus.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valvontaviranomaisten sekä valtuutettujen tarkastajien tarkastusoikeudesta ehdotetun lain mukaisia tarkastuksia ja näytteenottoa tehtäessä. Tarkastusoikeus koskisi myös muita kuin muuntogeenistä kasviaineistoa ja sen kasvatukseen käytettyjä paikkoja tai toiminnanharjoittajia siltä osin kuin olisi tarpeellista selvittää, onko sekoittumista tapahtunut. Tarkastuksen suorittajalla olisi oikeus valvontaa varten tarkastaa kasviaineistoja, valmistus- ja pakkaustiloja, varastointi- ja myyntipaikkoja, kuljetusvälineitä, varastotiloja, toimijoiden kirjanpitoa ja laadunvarmistusta. Lisäksi viranomaisten ja valtuutettujen tarkastajien tulisi voida ottaa korvaukset tarpeellisia näytteitä valvontaa varten. Ehdotetun lain mukaan tarkastuksen voisi kotirauhan piirissä tehdä vain viranomaisen ja tarkastus saataisiin toimittaa vain, jos se on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen ehdotetussa laissa rangaistavaksi säädettyyn menettelyyn ja tarkastus on välttämätön rikoksen selvittämiseksi.

Pykälä sisältäisi säännökset ehdotetun lain mukaisten tarkastusten ja valvonnan edellyttämästä valvontaviranomaisten ja valtuutettujen tarkastajien tiedonsaantioikeudesta. Oikeus olisi rajattu valvontaa varten tarpeellisiin tietoihin ja asiakirjoihin, jotka toiminnanharjoittajan tai muun toimijan olisi pyydettyä annettava viranomaisille ja valtuutetuille tarkastajille. Tiedonsaantioikeus ulottuisi myös salassa pidettäviin tietoihin.

17 §. Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen. Pykälän mukaan valvonnassa saadut tiedot olisivat salassa pidettäviä siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

Pykälän toisen momentin mukaan salassa pidettäviä tietoja voitaisiin luovuttaa vain sellaisten rikosten selvittämiseksi, joiden selvittämiseksi saadaan pakkokeinolain (450/1987) 5 luvun 1 §:n mukaan toimittaa kotietsintä. Lisäksi ehdotetaan, että salassa pidettäviä tietoja voitaisiin luovuttaa ehdotetun lain mukaisille valvontaviranomaisille ja valtuutetuille tarkastajille tämän lain mukaisten tarkastusten ja valvonnan vuoksi.

18 §. Valvontarekisteri. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että Elintarviketurvallisuusvirasto pitää valvontaa varten valtakunnallista valvontarekisteriä maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetun lain mukaisen rekisterin yhteydessä. Valvontarekisterin perustiedot Elintarviketurvallisuusvirasto saisi toiminnanharjoittajien ilmoitusvelvollisuuden kautta.

Perustuslain 10 §:n 1 momenttiin sisältyvien henkilötietojen suojaa koskevien vaatimusten huomioon ottamiseksi ehdotetaan pykälään otettavaksi sellaiset valvontarekistereiden tietosisältöä ja tietojen säilytysaika koskevat säännökset, joista tulee säätää lain tasolla.

Pykälän 1 momentissa luetellaan ne tiedot, jotka valvontarekistereihin merkittäisiin 6 pykälän mukaan ilmoittautuneista toiminnanharjoittajista.

Pykälän 2 momentin mukaan toiminnanharjoittajan 7 §:n mukaan ilmoittamien tietojen tallettamisesta rekisteriin vastaisi kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen. Tiedon toiminnanharjoittajalle määrätystä määräyksestä, pakkokeinosta ja seuraamuksesta, valvontatoimenpiteistä sekä valvontaviranomaisen toteamasta muuntogeenisestä kasvintuotannosta tallettaisi Elintarviketurvallisuusvirasto.

Pykälän 3 momentin mukaan toimintansa lopettaneen toimijan tiedot poistettaisiin rekisteristä kymmenen vuoden kuluttua siitä, kun muuntogeeninen kasvintuotanto on lopetettu. Kymmenen vuoden säilytysaika on tarpeellinen jäljitettävyyden varmistamiseksi. Säilytysaika vastaa sitä, mitä tietojen säilyttämisestä on säädetty laissa maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä.

19 §. Rekisteritietojen julkaisu, käyttö ja luovutus

Elintarviketurvallisuusvirasto julkaisisi ja pitäisi ajan tasalla verkkosivuillaan luettelo kunnista, joissa harjoitetaan muuntogeenistä kasvintuotantoa. Luettelo pitäisi sisällään sekä ilmoitusten perusteella rekisteröidyt että valvontaviranomaisen rekisteriin merkitsemät viljelmät. Luettelo sisältäisi vain tiedon viljeltävistä lajikkeista ja viljelmien pinta-aloista. Tarkempia tietoja muuntogeenisistä viljelmistä, niiden sijainnista ja toiminnanharjoittajista saisi 3 momentissa mainituilta viranomaisilta.

Pykälän 2 momentin mukaan Elintarviketurvallisuusvirastolla, työ- ja elinkeinokeskuksilla sekä kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisilla olisi oikeus käyttää rekisteriä siinä laajuudessa, jota niiden tehtävien suorittaminen edellyttäisi.

Pykälän 3 momentin mukaan rekisteritietoja voisivat luovuttaa Elintarviketurvallisuusvirasto, työ- ja elinkeinokeskukset sekä maaseutuelinkeinoviranomaiset.

Valvontarekisteriä voidaan pitää henkilörekisterinä. Henkilötietojen osalta pykälän 4 momentissa ehdotetaan viitattavaksi henkilötietojen suojaa koskevaan lainsäädäntöön. Tietojen luovuttamisen osalta viitataan julkisuuslainsäädäntöön.

20 §. Virka-apu. Pykälässä ehdotetaan, että valvontaviranomainen voisi tarvittaessa saada virka-apua poliisi- ja pelastusviranomaisilta ehdotetun lain ja sen nojalla annettavien säännösten ja määräysten mukaisten tehtävien suorittamiseksi.

21 §. Valvonnan tulosten julkaiseminen. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös valvonnan tulosten julkaisemisesta. Edellä 17 §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviä tietoja ei kuitenkaan saisi julkaista. Tulosten julkaisemisella pyritään lisäämään toiminnan avoimuutta ja tehostamaan valvontaa. Julkaistavat tulokset ovat yleensä tilastotyyppisiä tietoja esimerkiksi valvonnan piirissä olevista viljelyalueista.

5 luku. Hallinnolliset pakkokeinot ja seuraamukset

22 §. Määräys. Pykälässä säädettäisiin lievimmästä viranomaisen käytössä olevasta pakkokeinosta, joka tulee käytettäväksi silloin kun kehotuksilla ei saada poistetuksi määräystenvastaisuutta tai kehotuksen antamista ei laiminlyönnin toistuvuuden tai muun syyn vuoksi voida pitää riittävänä. Viranomaisen olisi päätöksessään määrättävä, onko epäkohta korjattava välittömästi vai viranomaisen asettamassa määräajassa. Jos toiminnanharjoittaja ei noudata ehdotettua lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä, valvontaviranomainen voisi määrätä toimijan täyttämään velvollisuutensa määräajassa. Määräys voitaisiin antaa vain niissä tapauksissa, joissa toiminta ei vaadi 23 §:n mukaisen kiellon antamista. Määräys tulisi annettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa toiminnanharjoittaja laiminlyö ilmoitusvelvollisuuden tai kirjanpitovelvollisuuden ylläpitämisen.

23 §. Kielto. Pykälässä ehdotetaan, että valvontaviranomainen voi sekoittumisen ehkäisemiseksi antaa kiellon, joka koskee muuntogeenistä kasvintuotantoa taikka muuntogeenisen kasviaineiston käsittelyä, kuljetusta tai varastointia, jos toiminta ei täytä tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan kielto annettaisiin vain, jos on omiaan aiheuttamaan vakavaa taloudellista vahinkoa tai kyse on jatkuvasta, toistuvasta tai tahallisesta laiminlyönnistä tai muusta määräystenvastaisuudesta.

Kielto ehdotetaan 3 momentissa annettavaksi määräaikaisena, jos sen perusteena oleva epäkohta on mahdollista poistaa. Kielto tulisi viipymättä peruuttaa, jos kiellon perustana ollut puutteellisuus on poistettu tai puutteellisuudella ei enää ole merkitystä kiellon määräämisen kannalta. Ehdotetun kiellon tarkoituksena on, että toimija ei saa harjoittaa kiellon kohteena olevaa toimintaa ennen kuin puute korjataan. Kieltoa olisi muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei muutoksenhakuviranomainen kiellä päätöksen täytäntöönpanoa tai määrää sitä keskeytettäväksi.

Kielto voitaisiin antaa myös väliaikaisesti. Pykälän 4 momentin mukaan Elintarviketurvallisuusvirasto tai 12 §:n mukaisena valvontaviranomaisena toimiva työvoima- ja elinkeinokeskus tai maaseutuelinkeinoviranomainen voisi määrätä kiellon väliaikaisesti silloin kun asia ei siedä viivytystä.

Tällöin asia olisi saatettava viivytyksettä Elintarviketurvallisuusviraston käsiteltäväksi. Kielto raukeaisi, jos Elintarviketurvallisuusvirasto ei tekisi päätöstä asiassa viikon kuluessa kiellon antamisesta.

24 §. Uhkasakko ja teettäminen. Pykälän mukaan valvontaviranomaisen 22 §:n mukaan antamaa määräystä tai 23 §:n mukaista kieltoa voisi tehostaa asettamalla uhkasakko tai uhka, jonka mukaan tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella. Uhkasakkoa ja teettämistä koskevan päätöksen voi tehdä Elintarviketurvallisuusvirasto [ja teettämistä koskevan päätöksen myös työvoima- ja elinkeinokeskus]. Ehdotuksen mukaan Elintarviketurvallisuusvirasto voisi asettaa uhkasakon tai uhan, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaus uhkasakkolakiin (1113/1990), jossa on annettu yleiset säännökset hallinnollisesta uhkasakosta, teettämisuhasta ja teettämisestä. Uhkasakkolain 10 §:n mukaan uhkasakko voidaan tuomita maksettavaksi, jos kieltoa tai päätöstä ei ole noudatettu ja jos noudattamatta jättämiseen ei ole pätevää syytä. Uhkasakon tuomitsee maksettavaksi uhkasakon asettanut viranomainen. Teettäen suoritettun hävittämisen kustannukset maksetaan valtion varoista ja peritään laiminlyöjältä siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoimin on säädetty.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi niin sanottu itsekriminointisuoja, jonka mukaan kukaan ei ole velvollinen myötävaikuttamaan oman rikollisoikeudellisen vastuunsa toteuttamiseen esimerkiksi tunnustamalla syyllistyneensä lainvastaiseen tekoon. Uhkasakkoa ei näin ollen saisi asettaa luonnolliselle henkilölle lain 16 §:ssä säädetyn tietojen luovuttamisen tehosteeksi silloin, kun henkilöä on aihetta epäillä rikoksesta ja tiedot liittyvät rikosepäilyn kohteena olevaan asiaan. Säännöksen soveltaminen edellyttää konkreettista rikosepäilyä eikä säännös estäisi muiden pakkokeinojen käyttämistä. Itsekriminointisuoja ei saisi kiertää kohdistamalla uhkasakko yhteisöön tilanteessa, jossa tietoja yhteisön puolesta antaa rikosepäilyn kohteena oleva henkilö.

25 §. Rangaistussäännös. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan lueteltaviksi ne ehdotettavan lain vastaiset teot, joista voi seurata rikosoikeudellinen rangaistusvastuu ja joista voidaan ehdotettavan lain mukaisesti tuomita rinnakkaiselolakirikkomuksesta sakkoon, jos rikkomus ei ole jonkin muun lainsäädännön mukaan ankarammin tuomittava.

Rinnakkaiselolakirikkomuksesta voitaisiin tuomita sakkoon se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta laiminlyö 4 §:ssä tarkoitettuja vaatimuksia erilläänpidosta, suojaetäisyydestä, huolellisuudesta ja varovaisuudesta tai tilojen, laitteiden ja kaluston asianmukaisuudesta tai puhdistamisesta, harjoittaa muuntogeenistä kasvintuotantoa ilman 5 §:n mukaista lupaa, rikkoo 6 §:n viljelykierto-, alueen käsittely-, jääntikasvien hävittämis- tai tiedonantovelvollisuutta, laiminlyö 7 tai 8 §:ssä säädetyn ilmoitus- tai tiedonantovelvollisuuden tai 16 §:n 3 momentin tietojen luovuttamisvelvollisuuden taikka rikkoo 22 §:n nojalla annettua määräystä tai 23 §:n nojalla annettua kieltoa.

Rikoslain 6 luvun 12 §:n 4 kohdan nojalla tuomioistuimien voi jättää seuraamusten kasaantumisen vuoksi rangaistuksen tuomitsematta tai 6 luvun 7 §:n 1 kohdan mukaan ottaa rangaistusta lieventävänä seikkana huomioon tekijälle rikoksesta johtuneen tai hänelle tuomiosta aiheutuneen muun seurauksen. Jos samasta laiminlyönnistä tuomittaisiin sekä uhkasakko, että rangaistus, kyseessä olisi monissa

tapauksissa kohtuuton sanktiokumulaatio. Rangaistuksen tuomitsematta jättäminen olisi perusteltua kuitenkin vain, jos uhkasakko on myös tuomittu maksettavaksi.

Menettämisseuraamusten osalta tulisi rinnakkaiselolakirikkomuksen tuottaman taloudellisen hyödyn ja rikoksen tekemiseen käytetyn esineen tai muun omaisuuden tuomitsemisesta noudattaa mitä rikoslain 10 luvussa säädetään.

Pykälän 2 momentin mukaan ilmoituksen pykälässä tarkoitettusta tässä tai muussa laissa rangaistavaksi säädetystä teosta tekisi Elintarviketurvallisuusvirasto. Ilmoitus voitaisiin kuitenkin jättää tekemättä rikkomuksesta, jota voitaisiin kokonaisuutena pitää ilmeisen vähäisenä. Näissä tapauksissa toiminnanharjoittajan olisi käytännössä todettu syyllistyneen rinnakkaiselolakirikkomukseen, joka kuitenkin vähäisenä jätettäisiin ilmoittamatta esitutkintaviranomaisille. Tällöin Elintarviketurvallisuusvirasto ryhtyisi kuitenkin tarvittaessa 22-24 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin tai voisi antaa rikkomukseen syyllistyneelle huomautuksen

6 luku

Vahinkojen korvaaminen

26 §. *Valtion korvausvastuun edellytykset.* Vahinkojen korvaamista koskevan luvun säännökset soveltuisivat tilanteisiin, joissa muuntogeenisiä kasveja viljelevän toiminnanharjoittajan muuntogeeniset kasvilajit tai -lajikkeet sekoittuisivat eri tuotantomuotojen rinnakkaiselossa tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavan toiminnanharjoittajan viljelemiin kasvilajeihin tai -lajikkeisiin niin, että Euroopan yhteisön lainsäädännössä tuotteille asetetut muuntogeenisen aineksen kynnsarvot ylittyisivät.

Korvausvastuun osalta pykälässä on ratkaistu kysymys siitä, missä määrin vahingon hyvittämisvelvollisuus on muuntogeenisten kasvien viljelijällä, ja missä määrin taas muuntogeenisen viljelyn sallivalla valtiolla. Vahinko ehdotetaan korvattavaksi valtion varoista, jos voidaan osoittaa, että se on todennäköisesti aiheutunut muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä, käsittelystä tai varastoinnista maatilalla tai kuljetuksesta maatilalla tai maatilojen välillä, eikä vahingon voida katsoa aiheutuneen vahinkoa kärsineen omasta toiminnasta. Kyseessä on niin sanottu alennettu näyttövaatimus, eli vahinkoa kärsineen ei tulisi säännöksen perusteella näyttää vahingon aiheutuneen täysin varmasti muuntogeenisten kasvilajien tai -lajikkeiden viljelystä tavanomaisten tai luonnonmukaisten viljelmien läheisyydessä, vaan syy-yhteyden toteamiseen riittäisi, että vahinkoa kärsinyt saattaisi todennäköiseksi sen, että vahingon aiheuttaja on ollut muuntogeenisten kasvien viljely. Säännöksellä ei ole tarkoitus kuitenkaan sivuuttaa toiminnanharjoittajan tahallisella tai tuottamuksellisella toiminnallaan aiheuttaman vahingon korvaamisvelvollisuutta, vaan yhdenmukaistaa korvausten maksaminen vahingonkärsijän kannalta yksinkertaisella tavalla.

Pykälän toisen momentin mukaan vahinkoa ei korvattaisi tämän lain mukaan, jos säädetystä suojaetäisyydestä on viljelijöiden välisellä sopimuksella poikettu. Tällöin vahingonkärsijän tulisi hakea korvausta sopimusoikeudellisin perustein tai muun perinteisen vahingonkorvaussääntelyn keinoin.

27 §. *Korvattava vahinko.* Tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavalle toiminnanharjoittajalle voisi aiheutua pääasiassa kahdentyyppistä merkittävää, toiminnanharjoittajan

taloudellista asemaa heikentävää vahinkoa. Vahinkona korvattaisiin se tulonmenetykset, joka toiminnanharjoittajalle aiheutuu siitä, että hänen tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla viljelemiään tuotteita tai niistä valmistettuja tuotteita ei saa markkinoida tai niitä saa markkinoida vain muuntogeenisyyden osoittavalla merkinnällä varustettuna.

Ensimmäisessä vaihtoehdossa tavanomaisten tai luonnonmukaisten kasvien viljelijä ei voisi sekoittumisen vuoksi ollenkaan markkinoida satoaan. Tällainen tilanne voisi olla mahdollinen esimerkiksi siemenviljelyn yhteydessä. Toisen vaihtoehdon mukaan sekoittumisen jälkeen viljelijä saisi markkinoida muuntogeenistä ainesta sisältävää tuotettaan vain varustettuna tuotteen muuntogeenisyyttä osoittavalla merkinnällä, jolloin viljelijä saisi satonsa kaupaksi vain tavanomaista tai luonnonmukaista tuotantoa halvemmalla hinnalla. Tällöin viljelijälle aiheutunut vahinko olisi se hinnanerotus, joka on tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti viljellyn tuotteen ja muuntogeenisen tuotteen välillä.

Luonnonmukaisen tuotannon harjoittajalle korvattaisiin 2 momentin mukaan myös tulonmenetykset, joka on aiheutunut siitä, että hänen viljelemänsä peltolohkot tai luonnonmukaisella tuotantotavalla kasvattamansa eläimet asetetaan maataloustuotteiden luonnonmukaisesta tuotantotavasta ja siihen viittaavista merkinnöistä maataloustuotteissa ja elintarvikkeissa annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) No 2092/91 tarkoitettuun siirtymävaiheeseen.

Pykälän 3 momentin mukaan korvattaisiin 27 §:ssä tarkoitetun vahingon lisäksi myös kustannukset, joita tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti maataloustuotantoa harjoittavalle toiminnanharjoittajalle aiheutuisi ensinnäkin vahingon selvittämiseksi tarpeellisista tutkimuksista, näytteenotosta ja muista vastaavista toimenpiteistä. Vahingon selvittämiseksi tarpeellisista toimenpiteistä aiheutuneet kustannukset korvattaisiin kuitenkin vain, mikäli selvitykset osoittaisivat, että vahinko on todella tapahtunut, eli että muuntogeenisen aineksen esiintymiselle Euroopan yhteisön lainsäädännössä asetetut kynnyksarvot ylittyisivät tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavan toiminnanharjoittajan viljelemissä kasveissa.

Sen lisäksi tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavalle toiminnanharjoittajalle korvattaisiin momentin 2 kohdan mukaisesti kustannukset niistä tarpeellisista toimenpiteistä, joihin toiminnanharjoittajan on ryhdyttävä viljelmien palauttamiseksi ennalleen muuntogeenisen kasvilajin tai -lajikkeen sekoittumisen jälkeen. Tällaisia toimenpiteitä voisivat olla esimerkiksi maan muokkaaminen siementen tai jäätikasvien vähentämiseksi. Tämän kohdan nojalla tulisi korvattavaksi myös kustannukset, joita tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavalle toiminnanharjoittajalle aiheutuisi mahdollisista pakollista viljelykiertoa koskevista määräyksistä.

Tämän lain perusteella korvattaisiin siis ainoastaan tässä laissa tarkoitettu vahinko. Muiden muuntogeenisten kasvien viljelystä aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseen sovellettaisiin, mitä vahingonkorvauslaissa säädetään. Vahingonkorvauslaissa säädetään tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheutetun henkilö- ja esinevahingon sekä erityisedellytyksin taloudellisen vahingon korvaamisesta.

28 §. Korvauksen alentaminen tai epääminen. Pykälässä säädetäisiin vahingon korvaamisesta niissä tapauksissa, joissa voitaisiin todeta vahingon kärsineen, tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavan viljelijän myötävaikuttaneen tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vahingon syntymiseen. Vahingon syntymiseen myötävaikuttamisena pidettäisiin esimerkiksi sitä, että vahingon kärsinyt on jättänyt noudattamatta muuntogeenisen viljelyn lopettamisen

jälkeen toteutettaviksi säädettyjä toimenpiteitä, jotka ovat jääneet hänen rasitteekseen, kun alueen hallinta on siirtynyt toiminnanharjoittajalta hänelle.

Säännös olisi tarpeen kiusantekomielessä tai vahingonkorvausten saamiseksi tapahtuvan käyttäytymisen ehkäisemiseksi. Vahingonkorvausta voitaisiin tällaisessa tapauksessa alentaa tai se voitaisiin evätä kokonaan. Harkintaan korvauksen suuruudesta vaikuttaisi esimerkiksi tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavan toiminnan tuottamuksen aste ja se, kuinka suuri merkitys tämän teolla tai laiminlyönnillä olisi viljelykasvien sekoittumisen syynä.

29 §. Korvausmenettely. Pykälä perustuu sille 26 §:ssä omaksutulle ajatukselle, että valtio vastaisi lähtökohtaisesti vahingon korvaamisesta. Tämän vuoksi korvaushakemus tulisi toimittaa Elintarviketurvallisuusvirastolle, joka myös tekisi päätöksen vahingon korvaamisesta. Korvausta olisi haettava vuoden kuluessa korvaushakemuksen kohteena olevan sadon korjaamisesta. Elintarviketurvallisuusvirastolla, joka on lain mukainen valvontaviranomainen, olisi paras mahdollisuus arvioida, aiheutuuko vahinko 25 §:ssä edellytetyllä tavalla todennäköisesti muuntogeenisten kasvien viljelystä alueella, onko niiden viljelijä toiminut huolellisesti lain 4 ja 6 §:n säännösten mukaisesti ja onko vahingon kärsinyt, tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittava toiminnanharjoittaja mahdollisesti myötävaikuttanut vahingon syntymiseen. Myös vahinkoa kärsineen, tavanomaista tai luonnonmukaista maataloustuotantoa harjoittavan toiminnanharjoittajan kannalta voidaan katsoa olevan helpompaa, kun korvaushakemuksen saisi toimittaa ensisijaisesti viranomaiselle tuomioistuimessa nostettavan kanteen sijaan.

30 §. Valtion takautumisoikeus. Pykälässä säädettäisiin valtiolle toiminnanharjoittajaa kohtaan syntyvästä takautumisoikeudesta siinä tapauksessa, että muuntogeenisen kasviaineiston viljelijä olisi tahallaan tai huolimattomuudesta jättänyt noudattamatta lain 4 tai 6 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säädöksissä asetettuja vaatimuksia. Nämä vaatimukset asetettaisiin tahattoman risteytymisen ehkäisemiseksi ja ne koskisivat esimerkiksi muuntogeenisen kasviaineiston viljelyssä noudatettavia eristys- ja eristysvälikäytäntöjä ja muuntogeenisen kasviaineiston käsittelyä. Takautumisvastuun uhalla pyrittäisiin varmistamaan se, että muuntogeenisten kasvien viljelijät noudattaisivat sekoittumisen ehkäisemiseksi annettuja säännöksiä. Takautumisvastuu järjestettäisiin siten, että vahingonkärsijän oikeus vaatia korvausta siirtyisi valtiolle siinä määrässä mitä korvausta on valtion varoista maksettu. Valtion takautumisoikeus olisi siis saman suuruinen vahingonkärsijälle maksetun korvauksen kanssa.

Pykälän 1 momentin mukaan valtio voisi vaatia moitittavaan toimintaan syyllistyneeltä toiminnanharjoittajalta korvausta vahingonkärsijälle valtion varoista maksetusta korvauksesta. Takautumisoikeus toteutettaisiin nostamalla toiminnanharjoittajaa vastaan kanne tuomioistuimessa.

Pykälän 2 momentti määrittäisi takautumisoikeuden syntyhetken ja enimmäismäärän. Momentin mukaan oikeus vaatia korvausta syntyisi valtiolle samalla, kun Elintarviketurvallisuusvirasto on päättänyt, että sekoittumisvahinko korvataan vahingonkärsijälle. Valtiolla olisi takautumisoikeus toiminnanharjoittajaa kohtaan vain siihen määrään asti, mihin korvauksia on päätetty maksaa.

7 luku. Erinäiset säännökset

31 §. Viljelyn rajoittaminen siementuotannossa. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan tietyn kasvilajin tai lajikkeen muuntogeenisen kasviaineiston viljelyä rajoittaa siementuotannon kannalta tärkeällä, maantieteellisesti rajoitetulla alueella tai kieltää kyseisen lajin tai lajikkeen

muuntogeenisen kasviaineiston viljely tällä alueella, jos muilla tämän lain nojalla säädettyillä toimenpiteillä ei ole mahdollista saavuttaa siemenkauppalaissa kylvösiemenille säädettyjä puhtausvaatimuksia.

Viljelyyn yhteisössä hyväksytyjen ja markkinoille laillisesti saatettujen muuntogeenisten kasvilajikkeiden viljelyn kieltäminen kokonaan kansallisella lainsäädännöllä, kuten Itävallan tasavallassa vuonna 2003 eräiden alueiden osalta ehdotettiin, ei EY:n tuomioistuimen mukaan ole yhteisön lainsäädännön mukaista (tapaukset C-439/05 ja C-454/05). Alueelliseen tason toimenpiteet on kuitenkin huomioitu myös komission rinnakkaiselosuosituksessa.

Suomessa saattaisi jossain tapauksessa osoittautua aiheelliseksi rajoittaa poikkeuksellisesti jonkin tietyn muuntogeenisen kasvilajikkeen viljelyä tietyllä alueella muun kuin muuntogeenisen lajikkeen siementuotannon puhtausvaatimusten turvaamiseksi, mikäli muilla sekoittumista ehkäisevillä toimenpiteillä ei päästäisi kylvösiemenille säädettyihin puhtausvaatimuksiin. Tarpeelliseksi voitaisiin nähdä esimerkiksi muuntogeenisen apilan viljelyn kieltäminen tietyillä aluilla, jos siitepölyn kulkeutumista kyseisen kasvilajin tai sen kanssa risteytymiskykyisen toisen kasvilajin ei-muuntogeenisiin siemenviljelyksiin ei muutoin pystyttäisi riittävässä määrin ehkäisemään.

32 §. Perittävät maksut. Tämän lain mukaisista toimenpiteistä määrätään maksut siten kuin valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään.

Valtion maksuperustelain 8 §:n 2 momentissa säädetään perusteet viranomaismaksuille. Viranomaisten suorittama ehdotetun lain mukainen valvonnan suunnittelu, sen soveltamista ja noudattamista koskeva neuvonta ja markkinavalvonta jäisivät maksuperustelain nojalla valtion vastattaviksi.

Valvontasuunnitelmasta käyvät tarkemmin ilmi viranomaisvalvontaan liittyvät valvontakohteet, tarkastukset ja tarkastustiheydet. Valvonnan järjestämisen yleisten periaatteiden mukaisesti valvonnan tulee olla tasapuolisista ja säännöllistä. Lisäksi valvontatoimenpiteiden tulee olla tarkoituksenmukaisia. Valvonnasta perittävän maksun suuruuden tulee vastata valvontakohteen tarkastamisesta valtiolle aiheutuvaa kokonaiskustannusta eli omakustannusarvoa. Toiminnan luonne ja laajuus vaikuttavat valvonnasta valtiolle aiheutuvaan kustannukseen ja siten maksun suuruuteen, koska tietyn luonteinen ja laajuinen toiminta voi vaatia enemmän tarkastustoimenpiteitä. Tehty riskinarviointi vaikuttaa tarkastustoimenpiteiden laatuun ja määrään.

33 §. Palkkiot ja kustannusten korvaukset. Pykälässä säädetään valtuutetuille tarkastajille suoritettavista palkkioista ja kustannusten korvauksista. Palkkiot ja kustannusten korvaukset maksaisi Elintarviketurvallisuusvirasto sille valtion talousarviossa tätä varten osoitetuista varoista. Palkkioiden ja kustannusten korvauksessa on kyse Elintarviketurvallisuusviraston valtuuttamien tarkastajien oikeudesta palkkioon tekemästään työstä ja heille tästä työstä aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta.

34 §. Muutoksenhaku. Hallintolainkäyttölain (586/1996) 7 §:n mukaan pääsääntönä on, että valtioneuvoston alaisen viranomaisen päätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen. Myös oikeusministeriö on maa- ja metsätalousministeriölle antamassaan lausunnossa (75/43/2000 OM) korostanut tarvetta maataloudellista tarkastustoimintaa koskeviin lakeihin sisältyvien muutoksenhakujärjestelmien kehittämiseen vastaamaan sekä sisällöllisesti että organisatorisesti mahdollisimman pitkälle

hallintolainkäyttölain mukaista järjestelmää. Valtion viranomaisen määräämään maksuun tulisi kuitenkin hakea oikaisua maksun määränneeltä viranomaiselta siten kuin valtion maksuperustelaisissa säädetään.

35 §. Täytäntöönpano.

8 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

36 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Rinnakkaiselolaisissa ehdotetaan säädettäväksi kaikista sellaisista oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista tai muuten perustuslain mukaan lain alaan kuuluvista asioista, joista on tarkoitus antaa tarkempia säännöksiä maa- ja metsätalousministeriön asetuksilla. Ehdotetun lain 2 luvussa säädetään toiminnanharjoittamista koskevista yleisistä vaatimuksista.

Jatkossa on tarpeen antaa tarkempia säännöksiä maa- ja metsätalousministeriön asetuksilla toiminnanharjoittajien viljelytoiminnan järjestämisestä, muuntogeenisen kasvintuotannon jälkeisistä vaatimuksista, toiminnanharjoittajan ilmoitusvelvollisuudesta ja tietojen kirjaamisesta.

Lakiin ehdotetaan valtuuksia, joilla maa- ja metsätalousministeriö säätäisi tarkemmin muun muassa suojaetäisyyksistä, muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä, käsittelystä, varastoinnista ja kuljetuksesta, toimintaan käytettyjen tilojen, laitteiden ja kaluston puhdistamisesta, muuntogeenistä kasvintuotantoa koskevan tutkinnon järjestämisestä, sisällöstä ja suorittamisesta, toiminnanharjoittajan ilmoitusvelvollisuuden sisällöstä ja ilmoitusmenettelystä sekä toiminnanharjoittajan ylläpitämän tiedoston sisällöstä ja säilyttämisestä.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Elinkeinovapaus ja omaisuuden suoja

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Perustuslakivaliokunta on pitänyt elinkeinovapautta perustuslain mukaisena pääsääntönä, mutta katsonut elinkeinotoiminnan luvanvaraisuuden olevan mahdollista erityisin perustein (PeVL 19/2002 vp). Rekisteröitymis- ja ilmoitusvelvollisuuden säätämistä on pidetty asiallisesti luvanvaraisuuteen rinnastettavana sääntelynä (PeVL 56/2002 vp).

Ehdotetussa laissa asetettaisiin toiminnanharjoittajille velvollisuus ilmoittaa toiminnastaan ennen toiminnan aloittamista ja välittömästi toiminnassa tapahtuvista muutoksista. Valvonnan järjestämiseksi on välttämätöntä, että valvontaviranomainen saa tiedon valvottavien toimijoiden olemassaolosta ja sijainnista. Ehdotetussa 7 §:ssä tarkoitetulla toimijoiden ilmoitusvelvollisuudella pyritään saattamaan valvontaviranomaisen tietoon alueet, joilla muuntogeenistä kasvintuotantoa harjoitetaan. Lisäksi ilmoitusmenettely ja Elintarviketurvallisuusviraston sen perusteella ylläpitämä rekisteri palvelee alueen muita viljelijöitä, joiden toimintaan muuntogeenisellä kasvintuotannolla voi olla vaikutusta. Tällaisia syitä voidaan pitää sellaisina tärkeinä yhteiskunnallisina intresseinä, joilla voidaan perustella elinkeinovapauden rajoittamista. Tämä rajoitus on myös välttämätön perustuslain 20 §:ssä tarkoitettujen perusoikeuksien turvaamiseksi. Perustuslain 20 §:n mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ja turvalliseen ympäristöön.

Perustuslain 15 §:n mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Omaisuudensuojaan kuuluu myös, että omaisuuden kohdistuvat käyttörajoitukset eivät muodostu niin merkittäviksi, että ne rinnastuisivat tosiasiallisilta vaikutuksiltaan omaisuuden pakkolunastukseen (esimerkiksi PeVL 38/1998 vp). Luonnollisten henkilöiden ohella omaisuudensuoja ulottuu myös yleisenä oikeusperiaatteena oikeushenkilöihin.

Ehdotetun lain 6 §:ssä säädettäisiin muuntogeeniseen kasvintuotantoon käytettyä aluetta viljelyn lopettamisen jälkeen koskevasta vaatimuksesta. Vaatimukset tulisivat voimaan sekä alueella, jota on tarkoituksellisesti käytetty muuntogeeniseen viljelyyn että alueella, johon muuntogeenistä perintöainesta on joutunut sekoittumisen seurauksena, ja jolla muuntogeeniselle kasviaineistolle asetettu kynnsarvo on ylittynyt. Ehdotetun lain 22 §:n mukaan toiminnanharjoittaja voitaisiin määrätä täyttämään tässä laissa asetettuja velvollisuuksiaan. 23 §:n mukaan Elintarviketurvallisuusvirasto voisi kieltää muuntogeenisen kasvintuotannon tai muuntogeenisen kasviaineiston käsittelyn, kuljetuksen tai varastoinnin jos ehdotetussa laissa taikka sen nojalla annetuissa asetuksissa säädettyjä vaatimuksia ei noudateta tai jos toiminta on omiaan aiheuttamaan vakavaa taloudellista vahinkoa taikka jos toiminta on tahallista tai toistuvaa.. Kielto olisi annettava määräaikaisena, jos sen perusteena oleva puutteellisuus on mahdollista poistaa ja kielto olisi viipymättä peruutettava, jos sen perusteena oleva puutteellisuus on poistettu tai jos sillä ei enää kiellon määräämisen kannalta ole merkitystä.

Ehdotetun lain 6, 22 ja 23 §:ssä tarkoitettut toimenpiteet, määräykset, kiellot ja rajoitukset voivat merkitä omaisuuden käytön rajoittamista. Mainittujen toimenpiteiden käytön taustalla olisi kuitenkin omaisuuden varallisuusarvon suojaaminen (esimerkiksi PeVL 37/2005 vp). Sekoittuneen tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla kasvatetun kasviaineiston varallisuusarvo voi olla sekoittumatonta huomattavasti alhaisempi. Otettaessa huomioon säännösten vastaisesta toiminnasta syntyvä vahinkoriski toiselle viljelijälle, voidaan säännöksiä pitää välttämättöminä muiden toimijoiden toiminnan suojaamiseksi. Säännöksillä turvataan näin muiden viljelijöiden omaisuudensuojaa ja elinkeinovapautta. Toimenpiteiden voidaan myös katsoa täyttävän täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden sekä suhteellisuusperiaatteen asettamat vaatimukset. Tällaisia syitä voidaan pitää perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä tärkeinä yhteiskunnallisina intresseinä.

Kotirauha

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Perustuslaissa suojattu kotirauhan piiri kattaa lähtökohtaisesti kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyt tilat (PeVL 46/2001 vp). Peruslakivaliokunta on lisäksi katsonut, että tarkastuksen tulee olla välttämätön tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja että tarkastuksen saa suorittaa vain viranomainen (PeVL 46/2001 vp ja PeVL 48/2001 vp). Teon rangaistavuuden osalta valiokunta on viimeksi mainituissa lausunnoissaan edellyttänyt rikosepäilyjen olevan sellaisia, joissa tekoon liittyy vankeusuhka ja lausunnossaan PeVL 40/2002 vp katsonut, että kotirauhan suojaan puuttuminen moitittavuudeltaan hyvin vähäisten rikkomusten selvittämiseksi ei täyttänyt vaatimusta perusoikeusrajoituksen oikeasuhteisuudesta. Lausunnossaan PeVL 69/2002 vp perustuslakivaliokunta on pitänyt hyväksyttävänä tarkastuksen tekemistä sellaisten tekoa koskevien epäilyjen johdosta, josta voi enimmillään seurata sakkorangaistus. Kyse oli pääasiassa julkisin varoin myönnettyjen tukien ja avustusten käytön valvonnasta ja toiminnasta, jossa osa elinkeinonharjoittajan toimitiloista yleensä sijaitsee hänen asunnossaan.

Ehdotetun lain 16 §:n mukaan valvontaviranomaisella on oikeus tehdä valvonnan edellyttämiä tarkastuksia ja tutkimuksia, tutustua asiakirjoihin sekä päästä paikkoihin, joissa harjoitetaan tässä laissa tarkoitettua toimintaa, tai joissa säilytetään tämän lain noudattamisen kannalta merkityksellisiä tietoja. Edelleen valvontaviranomaisella on oikeus tarkastaa toiminnassa käytetyt laitteet, välineet ja tilat. Kotirauhan piirissä olevissa tiloissa tarkastus saadaan tehdä vain, jos se on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä rehumääräyksiä rikotun tai rikottavan laissa rangaistavaksi säädettyllä tavalla. Tarkastuksen saa suorittaa vain viranomainen. Pääsääntöisesti tarkastusten yhteydessä ei ole tarvetta päästä asuintiloihin, sillä tarkastukset kohdistuvat yleensä tuotantotiloihin ja viljelyaloihin. Ehdotetun lain tavoitteiden toteutumisen kannalta sekä tarkastuksen tavoitteiden saavuttamiseksi saattaa jossain tilanteessa olla välttämätöntä todentaa sellaisia olosuhteita ja seikkoja, jotka sijaitsevat kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa ja joista ei muutoin voida saada selvitystä.

Julkisen vallan käyttö

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai sen nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi, eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Julkisella hallintotehtävällä tarkoitetaan muun muassa yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä. Tarkoituksenmukaisuusarvioinnissa tulee kiinnittää huomiota muun muassa hallinnon tehokkuuteen ja muihin hallinnon sisäisiin näkökohtiin. Oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimukset koskevat ennen muuta julkiseen hallintotehtävään liittyvää päätöksentekoa. Perustuslain 124 §:ssä tarkoitettun julkisen hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle edellyttää laissa määriteltäväksi ainakin yleisluonteisesti tehtävän hoitajan pätevyyden tai kelpoisuuden (muun muassa PeVL 28/2001 vp ja 48/2001 vp). Perustuslakivaliokunnan kannanotto julkista hallintotehtävää hoitavalta henkilöltä edellytettävästä virkavastuusta sisältyy valiokunnan lausuntoon PeVL 48/2001 vp.

Ehdotetun lain 13 § koskee Elintarviketurvallisuusviraston valtuuttamia tarkastajia, joilla on oikeus tehdä lain 16 §:ssä tarkoitettuja tarkastuksia, ja jotka toimivat tehtävissään Elintarviketurvallisuusviraston valvonnassa. Valtuutettuun tarkastajaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tämän lain mukaisia tehtäviä. Valtuutetulla tarkastajalla tulee olla valtuutuksen kohteena olevan tehtävän hoitamiseksi riittävä muuntogeenistä kasvintuotantoa koskeva tai muu lain noudattamisen valvonnan kannalta tarvittava ammattitaito. Valtuutetun tarkastajan tulee toimijan niin vaatiessa esittää kirjallinen selvitys valtuutuksestaan.

Pykälässä ehdotettu toiminta on edelleen tarkoituksenmukaista siirtää viranomaiskoneiston ulkopuolelle, sillä valtuutettujen tarkastajien käyttäminen tarkastus- ja näytteenottotehtävissä on käytännössä välttämätöntä tarkastus- ja valvontatoiminnan joustavuuden ja tehokkuuden vuoksi. Toiminta saattaa edellyttää ennalta arvaamattomia kiireellisiä toimenpiteitä, toimialueena saattaa olla koko maa ja toiminta voi olla tiukasti aikatauluun sidottua. Ehdotetussa lain 13 §:ssä täsmennettäisiin valtuutetulta tarkastajalta edellytettävää kelpoisuutta ja säädettäisiin valtuutetun tarkastajan virkavastuusta.

Valtuutetun tarkastajan olisi tarkastusta ja näytteenottoa suorittaessaan kiinnitettävä huomiota myös siihen, että toiminnanharjoittajan perusoikeus esittää tarkastajalle omat näkemyksensä äidinkielellään suomeksi, ruotsiksi tai saameksi toteutuu. Näin ollen ehdotetussa säännöksessä on turvattu perusoikeuksien, oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten asianmukainen toteutuminen.

Asetuksenantovaltuudet ja lainsäädäntövallan siirtäminen

Perustuslain 80 §:n mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan, on säädettävä lailla. Perustuslakivaliokunnan käytännön (PeVL 56/2002 vp) mukaan asetuksen antamiseen ja lainsäädäntövallan delegoimiseen liittyvien valtuutusten tulee olla riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Laista tulee käydä selvästi ilmi, mistä on tarkoitus säätää asetuksella.

Muutoksenhaku

Ehdotuksessa on omaksuttu hallintolainkäyttölain mukainen muutoksenhakujärjestelmä, jonka pääsääntö on, että valtioneuvoston alaisen viraston päätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen. Ehdotus ei ole ristiriidassa perustuslain 21 §:n kanssa, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan tai velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen ratkaistavaksi.

Lakiehdotuksen säätämisyjärjestys

Ehdotettu laki vastaisi perustuslain edellyttämää säädöstasoa eikä se sisältäisi perustuslain kannalta ongelmallisia perusoikeusrajoituksia. Maa- ja metsätalousministeriö voisi antaa laissa täsmällisesti ja tarkkarajaisesti yksilöidyistä asioista asetuksia. Edellä esitetyn perustein katsotaan, että esitykseen sisältyvät ehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki muuntogeenisestä kasvintuotannosta sekä muuntogeenisen, tavanomaisen ja luonnonmukaisen maataloustuotannon rinnakkaiselosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Tavoite

Tämän lain tavoitteena on ehkäistä muuntogeenisten ja muiden viljelykasvien välistä sekoittumista ja siitä viljelijöille aiheutuvia taloudellisia vahinkoja.

2 §

Soveltaisala

Tätä lakia sovelletaan muuntogeenisen kasviaineiston:

- 1) viljelyyn;
- 2) käsittelyyn ja varastointiin maatilalla;
- 3) kuljetuksiin maatilalla ja maatilojen välillä;
- 4) sekoittumisesta aiheutuvien vahinkojen korvaamiseen luonnonmukaista tai tavanomaista kasvintuotantoa harjoittavalle viljelijälle sekä
- 5) edellä kohdissa 1-4 tarkoitetun toiminnan valvontaan.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *muuntogeenisellä kasvilajikkeella* kasvilajiketta, joka on hyväksytty viljelykäyttöön muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1829/2003 tai geenitekniikkalain (1995/337) mukaisessa hyväksymismenettelyssä;
- 2) *muuntogeenisellä kasviaineistolla* muuntogeenistä kasvilajiketta tai viljelykasvin sellaista kasvustoa, siementä tai satoa, jossa esiintyy saman kasvilajin tai sen kanssa risteytymiskykyisen toisen kasvilajin muuntogeenisiä kasviyksilöitä tai sen muuntogeenistä perintöainesta pitoisuuksina, jotka ylittävät muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1829/2003 12 ja 24 artiklojen mukaisen merkitsemisen kynnysarvon;

- 3) *muuntogeenisellä kasvintuotannolla* viljelytoimintaa, jossa kasvaa tai kasvatetaan muuntogeenistä kasviaineistoa;
- 4) *luonnonmukaisella kasvintuotannolla* neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 2092/91 tarkoitettua tuotantotapaa;
- 5) *tavanomaisella kasvintuotannolla* muuta kasvintuotantoa kuin muuntogeenistä ja luonnonmukaista kasvintuotantoa;
- 6) *sekoittumisella* muuntogeenisen kasviaineiston tai siinä esiintyvän muuntogeenisen perintöaineuksen sekoittumista tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla kasvatetun saman kasvilajin muun lajikkeen tai sen kanssa risteytymiskykyisen toisen kasvilajin perimään, kasvustoon tai satoon;
- 7) *alueella* peltoa, muuta viljelyyn käytettyä alaa tai kasvihuonealaa, taikka niiden läheisyydessä sijaitsevia ojia, ojien pientareita sekä tilan talouskeskusta ja sitä ympäröivää alaa;
- 8) *toiminnanharjoittajalla* tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka elinkeinotoiminnassaan tai muutoin viljelee tai kasvattaa muuntogeenistä kasviaineistoa;
- 9) *suojaetäisyydellä* lyhintä sallittua välimatkaa toiminnanharjoittajan kasvattaman muuntogeenisen kasviaineiston kasviyksilöstä toisen viljelijän tavanomaisella tai luonnonmukaisella tuotantotavalla kasvattamaan saman tai muun kasvilajin yksilöön, joka on sen kanssa risteytymiskykyinen.

2 luku

Toimintaa koskevat vaatimukset

4 §

Yleiset vaatimukset

Tämän lain 2 §:n 1-3 kohdassa tarkoitettu toiminta on järjestettävä siten, että tässä laissa ja sen nojalla säädetty vaatimukset täyttyvät. Muuntogeeninen kasviaineisto on sekoittumisen ehkäisemiseksi pidettävä erillään muista sekä saman kasvilajin että sen kanssa risteytymiskykyisistä eri kasvilajin kasveista lukuun ottamatta käyttötarkoituksen kannalta tarpeellista sekoittamista. Toiminnanharjoittajan on lisäksi noudatettava suojaetäisyyksiä ja niistä annettuja säännöksiä.

Tahattoman sekoittumisen ehkäisemiseksi muuntogeenisen kasviaineiston viljelyssä, käsittelyssä, varastoinnissa ja kuljetuksessa on noudatettava riittävää huolellisuutta ja varovaisuutta ja käytettävä asianmukaisia tiloja, laitteita ja kalustoa. Käytetyt tilat, laitteet ja kalusto on puhdistettava käytön jälkeen.

Tarkempia säännöksiä suojaetäisyydestä muihin viljelykasveihin, muuntogeenisen kasviaineiston viljelystä, käsittelystä, varastoinnista ja kuljetuksesta sekä toimintaan käytettyjen tilojen, laitteiden ja kaluston puhdistamisesta voidaan antaa maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

Edellä 1 momentin nojalla säädetyistä suojaetäisyydestä voidaan poiketa toiminnanharjoittajan ja muun viljelijän välisellä sopimuksella.

5 §

Muuntogeenistä kasvintuotantoa koskeva tutkinto

Toiminnanharjoittajan tai viljelytoiminnasta vastaavan henkilön on suoritettava Elintarviketurvallisuusviraston järjestämä tutkinto. Tutkinnolla osoitetaan muuntogeenisen kasvintuotannon turvallinen ja asianmukainen hallinta sekä keskeisten säädösvaatimusten tuntemus.

Tarkempia säännöksiä tutkinnon järjestämisestä, sisällöstä ja suorittamisesta voidaan antaa maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

6 §

Muuntogeenisen kasvintuotannon jälkeiset vaatimukset

Alueella, jolla on harjoitettu tai jolla viranomainen on todennut muuntogeenistä kasvintuotantoa, on muuntogeenisen kasvintuotannon lopettamisen jälkeen huolehdittava sekoittumisen ja leviämisen ehkäisemiseksi viljelykierrosta, alueen käsittelystä ja jääntikasvien hävittämisestä, mikäli aluetta aiotaan käyttää muuhun viljelyyn kuin muuntogeeniseen kasvintuotantoon.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia laji- ja lajikekohtaisia säännöksiä 1 momentissa mainituista vaatimuksista.

Jos alue, johon kohdistuu 1 momentissa tarkoitettuja laji- tai lajikekohtaisia viljelykiertovaatimuksia tai vaatimuksia alueen käsittelystä, luovutetaan toiselle, on luovuttaja ja alueen haltija velvollinen antamaan edellä mainituista vaatimuksista luovutuksensaajalle tiedon ennen alueen luovutusta.

7 §

Ilmoitusvelvollisuus

Toiminnanharjoittajan on tehtävä kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle kirjallinen ilmoitus toiminnastaan ennen muuntogeenisen kasviaineiston kylvöä tai istutusta. Ilmoitus on tehtävä kasvukausittain kylvöä tai istutusta edeltävän joulukuun 1 päivään mennessä.

Ilmoitukseen on liitettävä seuraavat tiedot:

- 1) nimi ja osoite sekä muut yhteystiedot;
- 2) tilatunnus tai yritys- ja yhteisötunnus taikka, jos niitä ei ole, henkilötunnus;
- 3) viljelty lajike ja peltolohkokisteriin merkityn peruslohkon numero tai muu tarkka alue, jolla muuntogeenistä kasviainetta viljellään sekä viljelty pinta-ala;
- 4) ajankohta, jolloin viljely on tarkoitus aloittaa;
- 5) 5 §:ssä tarkoitettujen tutkinnon suorittanut henkilö ja suorittamisajankohta.

Mikäli muuntogeenisestä kasvintuotannosta päätetään luopua kokonaan tai osittain ilmoituksen jättämisen jälkeen, on siitä ilmoitettava välittömästi kirjallisesti kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle.

Tarkempia säännöksiä ilmoituksen sisällöstä ja ilmoitusmenettelystä voidaan antaa maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

8 §

Ilmoitusvelvollisuus muille toimijoille

Toiminnanharjoittajan on ilmoitettava muuntogeenisestä kasvintuotannosta toimijoille, joiden kanssa hänellä on yhteiskäytössä koneita, laitteita, kuljetusvälineitä tai tiloja, joita hän käyttää muuntogeeniseen kasvintuotantoon

9 §

Suunnitelma

Toiminnanharjoittajan on laadittava suunnitelma sekoittumisen ehkäisemiseksi tehtävistä toimenpiteistä ja käytännöistä, joita hän aikoo soveltaa tämän lain 2 §:n 1-3 kohdissa tarkoitettuun toimintaan.

Suunnitelman tulisi käsittää muuntogeenisen kasviaineiston viljely-, sadon käsittely- ja varastointivaiheet.

10 §

Jäljitettävyyttä ja tietojen kirjaamista koskevat vaatimukset

Toiminnanharjoittajan on pidettävä toimintaansa liittyvistä tiedoista ajan tasalla olevaa tiedostoa, josta voidaan selvittää valvontaa ja muuntogeenisen kasviaineiston jäljitettävyyttä varten tarpeelliset tiedot muuntogeenisten kasviaineistojen viljelystä, varastoinnista, hankinnoista ja luovutuksista. Velvollisuus kirjaamiseen koskee tietoja, joiden avulla muuntogeeninen kasviaineisto voidaan jäljittää ja 4 ja 6 §:ssä annettujen velvoitteiden toteuttaminen voidaan todentaa.

Tiedostoa on säilytettävä viiden kalenterivuoden ajan sen vuoden päättymisestä, jota tieto koskee.

Tarkempia säännöksiä tiedoston sisällöstä ja säilyttämisestä voidaan antaa maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

3 luku

Viranomaiset

11 §

Yleinen ohjaus ja valvonta

Tämän lain täytäntöönpanon yleinen ohjaus ja valvonta kuuluvat maa- ja metsätalousministeriölle.

12 §

Valvontaviranomaiset

Tämän lain täytäntöönpanosta sekä lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnasta ja valvonnan järjestämisestä vastaa Elintarviketurvallisuusvirasto. Elintarviketurvallisuusvirasto käyttää valvonnassa apunaan työvoima- ja elinkeinokeskuksia ja maaseutuelinkeinoviranomaisia.

13 §

Valtuutetut tarkastajat

Sen lisäksi, mitä 12 §:ssä säädetään, Elintarviketurvallisuusvirasto voi käyttää valvonnassa apunaan tehtävään kirjallisesti valtuuttamiaan tarkastajia, jotka toimivat tehtävässään Elintarviketurvallisuusviraston valvonnassa. Tarkastajalla tulee olla tehtävänsä hoitamiseksi riittävä muuntogeenistä kasvintuotantoa koskeva tai muu lain noudattamisen valvonnan kannalta tarvittava ammattitaito.

Valtuutettuun tarkastajaan sovelletaan tämän suorittaessa tämän lain mukaisia tehtäviä mitä hallintolaissa (434/2003), kielilaissa (423/2003), saamen kielilaissa (1086/2003) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Tarkastajaan sovelletaan myös mitä rikosoikeudellisesta virkavastuusta säädetään rikoslaissa (1899/39). Tarkastajan tehtäviä hoidettaessa aiheutettuun vahinkoon sovelletaan, mitä säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Valtuutetun tarkastajan tulee tarkastuksen kohteen niin vaatiessa esittää kirjallinen selvitys valtuutuksestaan.

4 luku

Valvonta

14 §

Valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet

Valvontatoimenpiteiden on oltava tarkoituksenmukaisia ja ne on sopivalla tavalla kohdistettava tämän lain 2 §:n 1-3 kohdissa tarkoitettuun toimintaan.

15 §

Valvontasuunnitelma

Elintarviketurvallisuusviraston on laadittava vuosittain suunnitelma valvonnan järjestämisestä. Valvontasuunnitelmassa on määritettävä suoritettavien tarkastusten sisältö sekä valvontakohteiden tarkastustiheys.

16 §

Tarkastus- ja tiedonsaantioikeus

Valvontaviranomaisilla ja valtuutetuilla tarkastajilla on oikeus tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöön panemista ja noudattamisen valvontaa varten tehdä tarkastuksia, tutustua asiakirjoihin sekä päästä paikkoihin, joissa viljelykasveja, kasvinosia tai siemeniä taikka satoa viljellään, käsitellään, käytetään tai varastoidaan taikka joissa säilytetään tämän lain noudattamisen valvonnan kannalta merkityksellisiä tietoja. Valvontaviranomaisilla ja valtuutetuilla tarkastajilla on oikeus tarkastaa toiminnassa käytettyjä välineitä, laitteita ja tiloja sekä toiminnanharjoittajan kirjanpitoa samoin kuin tarvittaessa ottaa viljelykasveista tai niiden sadosta korvauksetta näytteitä tutkimuksia varten.

Kotirauhan piirissä tarkastuksen tai näytteenoton saa tehdä vain viranomaisen, ja tarkastus tai näytteenotto saadaan toimittaa vain, jos on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen laissa rangaistavaksi säädettyyn menettelyyn ja tarkastus on välttämätön rikoksen selvittämiseksi.

Valvontaviranomaisella sekä valtuutetuilla tarkastajilla on oikeus saada tässä laissa säädettyä tarkastusta ja valvontaa varten välttämättömät tiedot ja asiakirjat toiminnanharjoittajalta. Toiminnanharjoittajan on pyydettyäessä annettava valvontaviranomaiselle ja valtuutetuille tarkastajille kaikki tarkastusta ja valvontaa varten välttämättömät tiedot.

17 §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Valvonnassa saadut tiedot ovat salassa pidettäviä siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, valvonnassa saatuja tietoja saa salassapitovelvollisuuden estämättä luovuttaa:

- 1) tämän lain 12 §:ssä tarkoitetuille viranomaisille tässä laissa säädettyjen tehtävien suorittamista varten; ja
- 2) syyttäjä- ja poliisiviranomaisille rikoksen selvittämiseksi.

18 §

Valvontarekisteri

Elintarviketurvallisuusvirasto pitää maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetun lain (284/2008) mukaisen rekisterin yhteydessä valvontaa varten valtakunnallista rekisteriä 7 §:ssä tarkoitetuista ilmoitusvelvollisista toiminnanharjoittajista. Rekisteriin talletetaan:

- 1) toiminnanharjoittajan nimi ja osoite sekä muut tarvittavat yhteystiedot;
- 2) toiminnanharjoittajan tilatunnus tai yritys- ja yhteisötunnus tai, jos niitä ei ole, henkilötunnus;
- 3) viljelty lajike ja peltolohkorekisteriin merkityn peruslohkon numero tai muu tarkka alue, jolla muuntogeenistä kasviaineistoa viljellään sekä viljelty pinta-ala,
- 4) ajankohta, jolloin viljely on tarkoitus aloittaa;
- 5) tieto toiminnanharjoittajalle 22 - 25 §:n nojalla määrätystä määräyksestä, kiellosta, rangaistuksesta ja muusta pakkokeinosta tai seuraamuksesta;
- 6) suoritettavat valvontatoimenpiteet sekä vastaavat muut tämän lain taikka sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaiset valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot;
- 7) alue, jolla valvontaviranomainen on todennut muuntogeenistä kasvintuotantoa. Valvontaviranomaisen on ilmoitettava merkinnästä alueen haltijalle ja omistajalle.

Kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen tallettaa rekisteriin 7 §:ssä tarkoitettut tiedot. Elintarviketurvallisuusvirasto tallettaa 1 momentin 5-7 kohdissa tarkoitettut tiedot.

Elintarviketurvallisuusvirasto poistaa toiminnanharjoittajaa koskevat tiedot rekisteristä kymmenen vuoden kuluttua muuntogeenisen kasvintuotannon lopettamisesta.

19 §

Rekisteritietojen julkaisu, käyttö ja luovutus

Elintarviketurvallisuusvirasto julkaisee ja pitää ajan tasalla 7 §:n mukaisten ilmoitusten perusteella verkkosivuillaan luetteloa niistä kunnista, joissa harjoitetaan muuntogeenistä kasvintuotantoa, viljelyyn käytetyistä lajikkeista ja viljelmien pinta-aloista. Luettelossa julkaistaan vastaavat tiedot myös viljelyyn käytetyistä alueista, jotka viranomainen on merkinnyt rekisteriin 18 §:n 1 momentin 7 kohdan perusteella..

Elintarviketurvallisuusvirastolla, työvoima- ja elinkeinokeskuksilla ja kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisilla on oikeus käyttää rekisteriä säädettyjen tehtäviensä edellyttämässä laajuudessa.

Rekisteritietoja voivat luovuttaa Elintarviketurvallisuusvirasto, työvoima- ja elinkeinokeskukset sekä kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiset.

Henkilötietojen keräämiseen, käsittelyyn ja tallettamiseen sekä rekisteriin tallennettujen tietojen käyttämiseen ja luovuttamiseen sovelletaan muutoin, mitä henkilötietolaissa (532/1999) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

20 §

Virka-apu

Valvontaviranomaisilla on oikeus saada poliisi- ja pelastusviranomaisilta virka-apua tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaisten tehtävien suorittamiseksi.

21 §

Valvonnan tulosten julkaiseminen

Elintarviketurvallisuusvirasto julkaisee valvonnan tulokset vuosittain. Edellä 17 §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviä tietoja ei kuitenkaan saa julkaista.

5 luku

Hallinnolliset pakkokeinot ja seuraamukset

22 §

Määräys

Jos toiminnanharjoittaja ei noudata tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä, eivätkä nämä puutteet edellytä 23 §:ssä tarkoitetun kiellon antamista, valvontaviranomainen voi määrätä tämän asian laatuun nähden riittävässä määrääjässä täyttämään velvollisuutensa.

23 §

Kielto

Elintarviketurvallisuusvirasto voi sekoittumisen ehkäisemiseksi kieltää:

- 1) muuntogeenisen kasvintuotannon tietyllä alueella, jos kasvintuotanto ei täytä tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia tai jos toiminnanharjoittaja tai viljelytoiminnasta vastaava henkilö ei ole suorittanut 5 §:n mukaista tutkintoa;
- 2) tietyn kasvilajin tuotannon 6 §:n 1 momentissa tarkoitetulla alueella, jos toiminnanharjoittaja ei noudata 6 §:ssä tarkoitetulle alueelle säädettyjä viljelykierto- tai alueenkäsittelyvaatimuksia;
- 3) muuntogeenisten kasviaineiston käsittelyn, kuljetuksen tai varastoinnin, jos niiden käsittely, kuljetus tai varastointi taikka käsittelytilat tai -laitteet, kuljetuskalusto taikka varastointitilat eivät täytä tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia, tai jos 5 §:n mukaista tutkintoa ei ole suoritettu.

Kielto voidaan määrätä vain, jos toiminta on omiaan aiheuttamaan muille vakavaa taloudellista vahinkoa, jos toiminnanharjoittaja ei noudata 22 §:n nojalla annettua määräystä, jos määräyksen perusteena oleva epäkohta jatkuu tai toistuu taikka jos epäkohta aiheutetaan tahallisesti.

Kielto on annettava määräaikaisena, jos sen perusteena oleva puutteellisuus on mahdollista poistaa. Kielto on viipymättä peruutettava, jos sen perusteena oleva puutteellisuus on poistettu tai jos sillä ei enää kiellon määräämisen kannalta ole merkitystä. Kieltoa on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei muutoksenhakuviranomainen kiellä päätöksen täytäntöönpanoa tai määrää sitä keskeytettäväksi.

Jos asia ei siedä viivytystä, Elintarviketurvallisuusvirasto tai muu 12 §:ssä tarkoitettu viranomainen voi määrätä kiellon väliaikaisesti. Väliaikainen kielto on saatettava viivytyksettä Elintarviketurvallisuusviraston ratkaistavaksi. Kielto raukeaa, jos Elintarviketurvallisuusvirasto ei ole tehnyt 1 momentissa tarkoitettua päätöstä viikon kuluessa kiellon antamisesta.

24 §

Uhkasakko ja teettäminen

Elintarviketurvallisuusvirasto voi tehostaa 22 §:ssä tarkoitettua määräystä tai 23 §:ssä tarkoitettua kieltoa uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella. Uhkasakkoa, teettämisuhkaa ja teettämistä koskevassa asiassa noudatetaan, mitä uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään.

Uhkasakkoon ei saa tuomita luonnollista henkilöä 16 §:ssä säädetyn tietojen luovuttamisvelvollisuuden tehosteeksi silloin, kun henkilöä on aihetta epäillä rikoksesta ja tiedot liittyvät rikosepäilyn kohteena olevaan asiaan.

25 §

Rangaistussäännös

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta

- 1) laiminlyö 4 §:ssä tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia erilläänpidosta, suojaetäisyydestä, huolellisuudesta ja varovaisuudesta tai tilojen, laitteiden ja kaluston asianmukaisuudesta tai puhdistamisesta;
- 2) harjoittaa muuntogeenistä kasvintuotantoa ilman 5 §:ssä tarkoitettua tutkintoa
- 3) rikkoo 6 §:n nojalla annettua viljelykierto-, alueen käsittely-, jäätikasvien hävittämis- tai tiedonantovelvollisuutta;
- 4) laiminlyö 7 tai 8 §:ssä säädetyn ilmoitus- tai tiedonantovelvollisuuden;
- 5) laiminlyö 16 §:n 3 momentissa säädetyn tietojen luovuttamisvelvollisuuden; tai
- 6) rikkoo 22 §:n nojalla annettua määräystä tai 23 §:n nojalla annettua kieltoa,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *rinnakkaiselolakirikkomuksesta* sakkoon.

Elintarviketurvallisuusvirasto tekee 12 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten ja 13 §:ssä tarkoitettujen valtuutettujen tarkastajien puolesta ilmoituksen 1 momentissa tarkoitettua rikkomuksen saattamiseksi

syyteharkintaan. Ilmoitus voidaan jättää tekemättä rikkomuksesta, jota on kokonaisuutena pidettävä ilmeisen vähäisenä. Tällöin Elintarviketurvallisuusvirasto voi antaa rikkomukseen syyllistyneelle toiminnanharjoittajalle huomautuksen, jossa häntä kehoitetaan korjaamaan havaitut virheellisuudet.

6 luku

Vahinkojen korvaaminen

26 §

Valtion korvausvastuun edellytykset

Valtion varoista korvataan vahinko, joka tavanomaisen tai luonnonmukaisen maataloustuotannon harjoittajalle aiheutuu muuntogeenisen kasviaineiston sekoittumisesta tavanomaisesti tai luonnonmukaisesti viljeltyyn kasvilajikkeeseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu vahinko korvataan, jos voidaan osoittaa, että se on todennäköisesti aiheutunut tämän lain 2 §:n 1-3 kohdassa tarkoitettusta toiminnasta, eikä vahingon voida katsoa aiheutuneen vahinkoa kärsineen omasta toiminnasta.

Jos suojaetäisyydestä on poikettu sopimuksella 4 §:n 4 momentin mukaisesti, ei sekoittumisesta aiheutunutta vahinkoa korvata tämän lain nojalla.

27 §

Korvattava vahinko

Edellä 26 §:n 1 momentissa tarkoitettuna vahinkona korvataan tulonmenetys, joka tavanomaisen tai luonnonmukaisen tuotannon harjoittajalle aiheutuu siitä, että hänen viljelemissään tuotteissa tai niistä valmistetuissa tuotteissa Euroopan yhteisön lainsäädännössä tuotteille asetetut muuntogeenisen aineksen kynnsarvot ylittyvät niin, että tuotteita:

- 1) ei saada markkinoida; tai
- 2) saadaan markkinoida vain varustettuina muuntogeenisyyttä osoittavalla merkinnällä.

Luonnonmukaisen tuotannon harjoittajalle korvataan myös tulonmenetys, joka aiheutuu siitä, että hänen viljelemänsä peltolohkot tai luonnonmukaisella tuotantotavalla kasvattamansa eläimet asetetaan maataloustuotteiden luonnonmukaisesta tuotantotavasta ja siihen viittaavista merkinnöistä maataloustuotteissa ja elintarvikkeissa annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) No 2092/91 tarkoitettuun siirtymävaiheeseen.

Tämän lain nojalla korvataan lisäksi:

- 1) kustannukset, joita tavanomaisen tai luonnonmukaisen maataloustuotannon harjoittajalle aiheutuu vahingon selvittämiseksi tarpeellisista tutkimuksista, näytteenotosta ja muista vastaavista toimenpiteistä; sekä

2) kustannukset niistä tarpeellisista toimenpiteistä, joita tavanomaisen tai luonnonmukaisen maataloustuotannon harjoittaja joutuu suorittamaan perimältään sekoittuneen viljelmän palauttamiseksi tuotantomuodolle säädettyjen vaatimusten mukaiseksi.

28 §

Korvauksen alentaminen tai epääminen

Jos vahinkoa kärsinyt on itse tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta myötävaikuttanut vahingon syntymiseen, voidaan korvausta alentaa tai se evätä.

29 §

Korvausmenettely

Korvausta on haettava Elintarviketurvallisuusvirastolta vuoden kuluessa korvaushakemuksen kohteena olevan sadon korjaamisesta. Hakemukseen on liitettävä riittävä selvitys vahingosta. Elintarviketurvallisuusvirasto päättää vahingon korvaamisesta.

30 §

Valtion takautumisoikeus

Valtiolla on takautumisoikeus toiminnanharjoittajaa kohtaan, joka tahallisesti tai huolimattomuudesta on jättänyt noudattamatta tämän lain 4 tai 6 §:ssä tai niiden nojalla säädettyjä vaatimuksia.

Oikeus vaatia korvausta 1 momentissa tarkoitettulta toiminnanharjoittajalta syntyy valtiolle sinä päivänä, jolloin Elintarviketurvallisuusvirasto on päättänyt maksaa korvausta, ja enintään siltä osin kuin korvausta on päätetty maksaa.

7 luku

Erinäiset säännökset

31 §

Viljelyn rajoittaminen siementuotannossa

Muuntogeenisen kasviaineiston viljelyä voidaan tietyn kasvilajin tai lajikkeen osalta rajoittaa siementuotannon kannalta tärkeällä, maantieteellisesti rajoitetulla alueella tai kieltää kyseisen lajin tai lajikkeen muuntogeenisen kasviaineiston viljely tällä alueella, jos muilla tämän lain nojalla säädetyillä

toimenpiteillä ei ole mahdollista saavuttaa siemenkauppalaissa (728/2000) kylvösiemenille säädettyjä puhtausvaatimuksia.

Viljelyn rajoittamisesta tai kieltämisestä säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

32 §

Perittävät maksut

Tämän lain mukaisista viranomaisen suoritteista peritään valtiolle maksuja valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädettyjen perusteiden mukaan.

33 §

Palkkiot ja kustannusten korvaukset

Valtuutetuille tarkastajille ja näytteenottajille voidaan tarkastuksista ja näytteenotoista suorittaa palkkiota ja kustannusten korvausta valtion talousarvion rajoissa.

34 §

Muutoksenhaku

Tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Edellä 23 §:n 3 momentissa tarkoitettua määräaikaista kieltoa koskevaan päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla.

35 §

Täytäntöönpano

Tämän lain nojalla tehtävässä päätöksessä voidaan määrätä, että päätöstä on noudatettava ennen kuin se on saanut lainvoiman, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

8 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

36 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä päivänä kuuta 200